

बर्षाची आगाऊ २० १ डाक हाशिरा २१२
सहामाही " ३ " २८
सालखेर " ७ " १८
किरकोळ अंकास ४४

Annual in advance 5 Postage 18 as.
Annual in arrears 7 " 1 Rs. 8 as.
Six monthly ... 3 " 8 as.
Single copy ... 4 as.

Advertisement, 10/100

Below 10 lines ... 2 Rs.
Per line over 10 ... 4 as.
Repetition Per line 8 as

बेराडसमाचार

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXX

AKOLA MONDAY 6 APRIL 1896

NO 13

वर्ष ३०

आकाला सोमवार तारीख ६ माहे एप्रिल सन १८९६ इ०

अंक १३

घड्याळ

किंमत रुपये ६ हमी ३ वर्षांची
अति स्वस्त, दिवण्यांत सुंदर, मनवुत आणि
अक्षम ह्या फोटोप्रमाणे वाच घ्या. ६००
बर खपली. १२ घड्याळे एकदम घेणा-
रास १ घड्याळ फुकट मिळेल.

आधी स्थित्यावरूनच ही घड्याळे तुम्हास
कराविली आहेत. यावर आमचे नांव आहे.
हे घड्याळ रेल्वे रेग्युलेटरचे अगून याचे
वाटे रासकोप प्रमाणे अगून सेकंडकाटा आ-
हे. मागील झाला झालेण अगून आंत कांच
अहे. चाबी देण्यास योग्य आहे. डायल
(पेटी) चीनईच्या अगून रंगीतरींगी आ-
हेत. आकडे ठळक, विलोरी कांच अगून
यास ६ जुल (झणजे चक्रांचे खाली वर
हिले दिसविले आहेत.) ज्या घड्याळास रु-
बी जुवेल असतील त्यांची किंमत ज्या त व
तेच पुष्कळ दिवस चालण्यात व टिकण्यांत
अधिक असते. तुम्ही दुसरी घड्याळे वापरली
व वापरतां त्यांत आमचे एक वापरून पहा-
ण्याची मो उमेद बाळगील त्यास १०११
वर्षांत दुसरे घड्याळ घेण्याची जरूर लाग-
णार नाही. कांच कमान आणि पेटी व ३
वर्षांची ग्यारंटी घड्याळा सोबत मिळेल.

व्ही. पी. नेही घड्याळ पाठवू.
टीपः— "गिःहाइकांस घड्याळावर आपले
नांव घालणे असल्यास उत्तम इंग्र-
जीत घातले जाईल. प्रत्येक अक्षरा-
स चार्ज अर्धा आणा पडेल."

गोविंद महादेव पोळ.
९२-२४ वाचमेकर आणि रिपेर नासिक.

नमुना नंबर १४३
कोणी स्थानापन्न होतो तेव्हां त्यांस कर्ज
बसूल करितां येण्यासाठी सरटीफिकेट मि-
ळावे झाले त्याने जिल्हे कोर्टास अर्ज केल्या
विषयी जाहिरात.

सन १८८९ चा अक्ट ७ कलम ६ प्रमाणे.
दि. ला. १९ मिसल. नंबर ४

१६
वि० सि० न० साहेब जिल्हा आकोला
यांचे कोर्टात.

नांव— कृष्णाजी बालकृष्ण आ० पा०
an pur 0 oby

करणार इस्टाब्लिशमेंट लक्ष्मण घोंडदेव
राहणार— बारसिटाकली तालुके अकोले
जिल्हा— अकोला. यांस मयत
बाळकृष्ण राहणार चांदूर तालुके
अकोले जिल्हा अकोला यांचे कर्ज बसूल क-
रितां येण्यासाठी सरटीफिकेट मिळाले
झाले सदरहू अर्जाद्वारा यांचे अर्ज के-
ला आहे त्याजकरितां सदरहू मयत मनु-
ष्याचे माल मिळकतीवर किंवा तिचे कांही
भागवार आपला हक्क आहे झाले ज्या मनु-
ष्याचा दावा असेल त्यांत जाहीरातीचे द्वारे
कठिणपणात येत आहे की, त्यांनी तारीख
११ माहे एप्रिल सन १८९६ इ.स. रोजी
सदरहू अर्जाची चौकशी होईल त्यावेळी या
कोर्टात अगर स्वारी येथे असल तेथे हजर
होऊन आपापला हक्क विषयी लेखी हकीकत
दाखल करावी.

तारीख २८ माहे मार्च सन १८९६
इ.स.

V. N. Dandekar
सि० ज्येष्ठ.

मिती चैत्र वद्य ९ शके १८१८

गरीब लोकांच्या स्थितीचा विचार

(रा० रा० शंकर नारायण डांगे वी. ए.
यांनी व्याख्यान रूपांत लिहिलेला)

या संवेधाने मी बऱ्याच गोष्टी विपुल ठेविल्या
आहेत त्यापैकी एक दोन येथे सांगितल्यास
हरकत दिसत नाही एक मनुष्य मनुजवळ
आला व त्याचा हेतु तुम्हालावर व्यवहा-
रीक गोष्टीवर माघण सुरू झाल्यावर त्याने
असे सांगितले की शहरांमध्ये जरी दान
देण्याबद्दलचे विचार फिरले आहेत तरी खे-
ड्या पाड्याने बरेच कायम राहिले आहेत
इतके की मनुष्याचे पोट बाहेर पडून त्यास
सालिना ३०० रुपयांची प्राप्ति होते एक
वेळ मी असे पाहिले की एक धडा कडा सं-
तापी मनुष्य आणि यजमान यामध्ये कांही
बोलाचाली झाली. त्याजवर त्याने यजमा-
नास उत्तर दिले की "महाराज आपणास
द्यावयाचे नसेल तर नाही झाले सांगा मला
पु कळ घरे पडली आहेत जर तेथे कांही मि-
ळत नाही असे होईल तेव्हां आपण नौ-
करी किंवा कष्ट करण्याचा उपदेश लक्षांत
आणीन." अशा प्रकारची उदाहरणे आपण

सर्वोनी पाहिली ही असतील व ऐकलीहि
असतील. या प्रमाणे मानावमान एकीकडे
ठेऊन स्वावलंबन न करितां स्वार्थ साधणारी
मंडळी आपणामध्ये बरीच आढळत आहे
ईश्वराने जे हातपाय दिले आहेत त्याचा योग्य
उपयोग करून स्वकष्टाने चरितार्थ चालविणे
यामध्ये खरोखर मुख आहे व त्या-
पसून विचार स्वातंत्र्य येऊन समाजाची
उन्नति होते हे त व यांच्या गावीही नसते.
अशा लोकांची संख्या दिवसेंदिवस जास्त
प्रमाणांत वाढत चालूयांमुळे त्याचा त्या-
सच जास्त मास होत चालला आहे. व
त्यांच्या वर्गातील ज्या लोकांस खरोखर
मदत मिळावयास पाहिजे त्यांस ती मिळ-
नाही झाली आहे खरोखर पाहिले तर
आंधळे, पांगळे, धटे अशा लोकांस ज्या-
स्त मदत व्हावयास पाहिजे ईश्वराने त्यास
अशा दुःसह स्थितीत ठेविले आहे व्यंग
असल्यामुळे ताकद कमी दिली आहे ते-
व्हां भूत दयेवर या लोकांचा ज्यास्त हक्क
आहे पण आपल्या ह्या देशांत त्यांची स्थि-
ती फारच वाईट सांपडते हे विचारे र-
स्तोरमती व गळ्याल्ली अन्न अन्न करित प-
डले आहे जात्या व्यंग असल्यामुळे या-
लोकांस घरोघर जातां येत नाही व लो-
कांचे मनांत प्रेरणा करून देत येत नाही
कारण यां याच वर्गातील वर सांगितलेले
धडा कडा लोक आपल्या शक्तीचा उप-
योग करून घरोघर फिरून जे काय लो-
कांस शक्तयुक्त द्यावयाचे असेल ते घेऊन
बसत त व ह्या आंधळ्या पांगळ्या लो-
कांस कांही एक रहत नाही. येथवर आ-
पण इतका विचार केला की दान तत्त्व भूत-
दयेवर अवलंबून आहे व त्याचा खरा
विषय झाले आंधळे पांगळे हे लोक होत
पण यांचे दुःख या लोकांस घरोघर जाता
येत नसल्यामुळे लोकांस पुरतेपणी समजत
नाहीं व आळशी धंटे कटे लोक या वृ-
त्तीचे अवलंबून करून मानापमानाकडे न
पाहतां आपला चरितार्थ चालवितात. ते-
व्हां ह्या लोकांचा आळस काढून मनांत
स्वाभिमान उत्पन्न करून देऊन श्रम करा-
वयास लाविले असतां आंधळे पांगळे लो-
काकडेसच फक्त भूतदया दाखविता येईल
अशा रीतीचे कांही उपाय काढल्यास बरे
होईल व ते विचार कोणते व काय या
संबंधी विचार आपण केला पाहिजे. धटे
कटे लोकांस स्वावलंबनाचा मार्ग शिकविणे
या संबंधी विचार जरा कांही वेळाने क-
रणार आहे पण आंधळे पांगळे लोकांच्या
यितिका विचार मात्र आतां केला पाहिजे
वर सांगितले आहेच की ईश्वर दत्त न्यूना-
मुळे या गरीब लोकांस घरोघर जाऊन
पूर्ण प्रेरणा करून देतां येत नाही तेव्हां
मला असे वाटते की लोक समाजाने त्यांची काय

कांही तरी व्यवस्था लाबावी ती काय म-
तिपादन करतो हे उदाहरणावरून स्पष्ट
लक्षांत येईल यांत इंग्लंड देशांतली व्य-
वस्था हे फार चांगले उदाहरण आहे.

तेथे १९६२ साली हल्ली नशी आप
णामध्ये गोरक्षणाची वर्गणी जमा होते त-
शाच तेथे आंधळे पांगळे यांस मदत व्हा-
णून वर्गणी गोळा करण्याचा प्रघात सुरू
झाला व तेव्हां पासून हल्ली पर्यंत त्यात
बरेच फेरफार होऊन आतां ती व्यवस्था
करण्यांत आली तिचा सारांश येणे
प्रमाणेः—

आंधळे पांगळे यांच्या व्यवस्थेबद्दल डि-
कठिकाणी societies झाले मंडळ्या स्थापि-
त्या आहेत व लोकांवर करा प्रमाणे वर्ग-
पदा बसवून त्यांच्या फंडातून मोठ मोठी घरे
बांधली आहेत व तेथे त्यांचे पोषण होत आहे.
धटे कटे लोकांनी भोक मागत कितीनी
रावयाचे नाही. तर त्यांचे क तांही कांही जे,
व्यवस्था करून ठेविली आहे. याच फं-
डातून त्यांचे करतां workshops बांधिले
आहे व त्यास भोक मागू न देता तसे नेऊन
ठेवतात व त्यांजकडून काम करवून घेतात
या प्रमाणे ज्या फंडातून त्यांस पैसा मिळतो
त्यास यांच्या श्रमाचा प्रामाणिक मोवदला
मिळून फंड कायम राहतो. व काम क-
रणाच्या लोकांस कामाचे शिक्षण मिळून
आवड उत्पन्न होते व वर्कशाप मधून का-
पडून स्वतंत्र रीतीने पोट भरावे असा अभि-
मान घडता. या प्रमाणे धटे कटे लोकांची
व्यवस्था लागून सार्वजनिक फंडातून व्यंग
असल्या लोकांचे मात्र पोषण चालू अ-
सते. ही व्यवस्था आपल्या लोकांनी अव-
श्य वाचण्यासारखी आहे व अशा सारखाच
देश काल मानास योग्य असा एखादा उ-
पाय काढल्यास खरोखर देशाचा फायदा
हाणार आहे. खरोखर आपण लोक भूतदये-
बद्दल फार प्रख्यात आहोत व राष्ट्राची
उन्नती हाण्यास जे आधार स्तंभरूपी गुण
अवश्य पाहिजेत त्यापैकी हा एक हो-
य फक्त जे लोक तिचा फायदा करू-
न घेतात त्यांच्यांत मात्र सुधारणा झाली
पाहिजे.

वर सांगितलेले धटे कटे लोक परावलंबन
करित असल्यामुळे दानास पात्र असे जे
आंधळे पांगळे यांच्या पोषणास बाध येतो
व स्वावलंबन द्वारा येणारे विचार स्वातंत्र्य
स्वाभिमान वगैरे समानोन्नतीचे गुण यांचा
अभाव दिसून येतो इतकेच नाही तर स-
माजास अनिष्टकारक असे परिणाम हो-
यांचे सतत दुष्प्रभाव होऊन समाजास
गुन्हे होऊन असल्यामुळे लोकांच्या काय

ईल. बोरी, शिंदळकी, खून वगेरे या लोकांनीच जास्त केलेले आहेत. तेव्हा याची स्थिति पुरी लक्षांत आणून यांत सुधारणा करण्याकडे आपले लक्ष्य गेले पाहिजे. याचे सुधारणे बद्दल काही जास्त उपाय मुचले आहेत पण ते राहिलेल्या दुसऱ्या वर्गाच्या लोकांस ही लागू असल्यामुळे त्या लोकांचा विचार झाल्यावर करू. आणि झणून आतां दुसऱ्या लोकांच्या विचाराकडे वऱ्तो.

[पुढे चालेस.]

देशी कपडा वावरावा आणि विलायती कपडा नये झणून हल्लीं सर्व देशभर मागी वऱ्हाड उडाली आहे. इंग्लिश राज्य-कर्ते विलायतच्या गिरणीवाल्यांच्या फायद्यासाठी वा तो कायदा करितात, त्यांनीं ज-कात शेकडा ५ होती ती अयोग्य कारणा वरून ३॥ केली आणि इंडियन राष्ट्राच्या सजिन्यांत मोठी तूट पडली असतांना देखील अन्यायाने जकातीच्या उत्पन्नाची वाव पुष्कळशी कमी केली. या कायद्याला इंडियन प्रजासमूह त्रासला आणि सरकारच्या अ-कृतीचा प्रतिकार करण्याकडे सर्वत्र एकचि-त्ताने लोक झटू लागले. प्रयत्न इतकाच की विलायती कापड वर्ज्य करावे झणजे आपो-आप विलायतच्या गिरणीवाल्यास कायद्याने दिलेल्या सवलती निरर्थक होतील आणि दे-शी कापड लोक वापरू लागले झणजे अ-न्य रीत्या देशी गिरणीवाल्यास उत्तेजन मि-ळेल व कालवशात सर्व प्रकारचे कापड आपल्या देशांत मिळू लागेल. सध्यां दे-शी कापडा संबंधाने जी चळवळ चालू आहे तिचा उद्देश द्विधा आहे. सरकारच्या अपकाराचा राजनिष्ठार्थक प्रतिकार व दे-शामिमानदर्शक स्वकीय व्यापारधंद्याची तेजी या दोन तत्वाकडे सांप्रतच्या चळवळीचा ओघ आहे. उत्तरोत्तर या गोष्टीचा चांगला परि-णाम होत जाईल अशी आम्हांस उमेद आहे. देशी कापडाच्या प्रश्ना संबंधाने हल्लीं दुसरा एक विचार निघाला आहे. मि. दिन-शा एदलनी याचा सारखे अर्थशास्त्रज्ञ झ-णतात की आपल्या लोकांचा देशीच कपडा वापरण्याचा निश्चय टिकण्या सारखा नाही. तो टोळेच टोळे अशी त्यांची समजूत आ-हे. हल्लीं आपण जो कपडाला वापरतो तो आपल्या देशांत पैदा होत नाही; वारीक जालम सूत जसे पाहिजे तसे देशी कापसापा-सून निघत नाही, आणि कापडाचा पुरवठा देशी गिरण्यांच्या हातून पुरेसा होऊ शकणार नाही. त्यांनीं आ-पल्या मताच्या प्रतिपादनार्थ आंकड्यासह कांगडी सबळ पुरावा आणिला आ-हे. मि. बाळा सारखा देशामिमान गृहस्थ विषयाच्या दृष्टीने या चळवळीस विरुद्ध झणून आपली कृति पायाशुद्ध आहे कवा नाही हे पाहण्याकडे पुष्कळ लक्ष घेऊन बसले आहे. किंवा त्या चळवळीला थोडी थोडी मदत मिळाली प्राप्त झाली आहे.

मि० वा छा यांस जसे वाटते की आप-ला देशी कापडा विषयी निश्चय निपणार ना

ह निश्चयाचे बळ मोठे खरे पण हद्द निश्चय कायम ठेवणे हेही महत् संकटाचे आहे. या प्रयत्नाने आपल्या देशाचे खरे पाणी जगास कळून येईल; आणि आयल्या अंगीं एक-राष्ट्रीयत येण्यासही हा प्रयत्न फलदाय-क होईल. अर्थशास्त्राचे सिद्धान्त काही खोटे नाहीत पण वस्तुस्थितीच्या भेदांने आणि अ-दृश्य व अगणित उपाधीमुळे सर्व सिद्धान्ता चे स्वरूप अगदीं अगम्य तऱ्हेने प्रचित्त येते. तेव्हां मि० वाच्छा यांच्या झणण्याप्र-माणे निरुपाय होऊन व दातीं तृण धरून आम्हांस विलायती कपड्यावर दिवस कंठावे लागतील असे आम्हांस वाटत नाही आपल्या दृढनिश्चयाने निराळाच अभिनंदनीय प्रकार दृष्टीस पडेल. इंडियाचे उद्योग वाढतील इत-केच नाही तर राज्यकर्त्यांसही आपल्या कृ-तीने चांगली दहशत बसेल. निदान आ-पली चळवळ चुकीच्या पायावर असली त-थापि तिच्या पासून भावी करण्याण बहुत अ-हे. राष्ट्राच्या उत्कर्षाची कारणे सूक्ष्म गोष्टी त असतात आणि तशा कारणे पैकीच ही चळवळ अर्थशास्त्रज्ञांच्या चुकीची असली तरी राजकीयदृष्ट्या ही चळवळ आम्हांस पाहिजे आहे अं आमच्या अनुभवास पक्केपणी येत चालले आहे

वऱ्हाड प्रांतांत पब्लिक वर्क्स खाते स्थाप-न होऊन सुमारे २९।३० वर्षे झालीं तथापि सर्व प्रांतांमध्ये नमुन्या दाखल काहीं रस्ते दाखविता येतील असे आम्हांस वाटत नाही. आमचे जिल्ह्यांतच नेहमीचे रहदारीचे रस्ते झणजे अकोला — वाशीम व अकोला — अकोट हे चांगल्या नांवाजलेल्या रस्त्यांपैकी आहेत पण यांची स्थिती पाहिली असतांना समाधानकारक नाही. ज्यांनीं सातारा, पुणे इत्यादि जिल्ह्यांतील सडका पाहिल्या आ-हेत त्यांनां इकडील सडका अगदीं तुच्छ वाटतील. रस्त्यामध्ये खळगे, आजुबाजूला धुळीचे लोळ, रस्त्याच्या दोन्ही बाजूला छायारहित कांटेरी व भयाण वाभळीचीं झाडे इत्यादिकांनीं इकडील प्रवास फार दुः-सह व कंटाळवाणा होतो.

रस्त्याला दुतर्फा छायारुक्षांची लागवड करावी, रस्त्यावर खडी टाकून ते चांगले सपाट करावे, जेथे रस्ते, फुटात तेथे ग्राम-दर्शक फळ्या लावाव्या, इत्यादि गोष्टी प-ब्लिक वर्क्स खात्याला सूचवाच्या लागतात यांचे आम्हांस वाईट वाटते. रस्त्या संबंधाने निरुद्धा बोर्डाची व्यवस्था अगदीं नादानाची आहे. आसपासच्या खेड्यापाड्यांतून जे रस्ते मुख्य रस्त्याला मिळतात त्या रस्त्यांच्या नोट नेटके पणासाठीं अलिकडे बोर्डातून कां-हीच पैसा खर्ची पडत नाही अशा बद्दल गांवोगांवच्या शेतकऱ्यांकडून कुरकुरी ऐकू येतात. खेडोगांवच्या लोकांचे पावसाळ्यांत रस्त्यांच्या अशा गैर सोईमुळे किती हाल व कित्येक दिवस मार्ग बंद पडून व्यवहाराला किती खोटी व अडचण होते या संबंधाने बोर्डातील सज्ज मेवरांस विशेष मुचविण्याची अवश्यकता आहे असे आम्हांस वाटत नाही.

The Derrar Samachar

MONDAY APRIL

6 1896

The Financial Statement for 1896-7

was discussed on Thursday last. *Prima facie* the budget is one of a surplus of Rs. 46,31,000. It presents the most unstable equilibrium in finances. The Government are being congratulated upon such a happy prospect of the current year. But we are afraid the story of the budget has its own misgivings and we are sorry that the present policy knows no laws of economy that curtails expenditure so as to be within the revenue available. The Government of India sanctions expenditure either civil or military when it serves the Imperial interests and levies new taxes to meet the increasing demands. In short the policy pursued is just the *vice versa* of what strict economy and administrative state-manship should dictate. We give below the principal features of the budget which Sir J. Westland has summarized towards the close of his long, learned and infallible state-ment:—

(2) The Revised Estimates of 1895-96 show a surplus of Rs. 951,400 being an increase of Rs. 905,200 over the surplus entered in the Budget Estimates of the year. The partial restoration of the Famine Grant to the same extent as in 1894-95 has added Rs. 534,800 to the expenditure. The Chitral Expedition is expected to cost this year Rs. 1,647,500, while the Budget Estimate made a provision of only Rs. 150,000 for preparations. The contributions, aggregating Rs. 405,000 which were taken from Provincial Governments in 1894-95 have been refunded. The rise in the rate of ex- change from 13/9d. to 13/68d. the rupee secures a saving of Rs. 1,228,900 in the Exchange on sterling payments. The Opium Revenue has been higher than the Budget Estimate by Rs. 196,500, and the Opium Expenditure in India less by Rs. 676,600. The Revenues generally have improved, and the Expenditure, other than that above mentioned, has been kept well below the Budget Estimate.

(4) The Cotton Duties have been reduced from 5 to 3 and a half per cent, involving a loss of Revenue of about Rs. 500,000. The Famine Grant is continued at the amount of Rs. 1,000,000, involving an additional charge of Rs. 473,500. An expenditure of about Rs. 500,000 on measures of prepara- tion for mobilisation has been sanc- tioned. There is a moderate increase in ordinary Expenditure.

(7) It is expected that the Secretary of State will sell Council Bills for £ 18, 300,000 in 1895-96 and for £ 16,500,000 in 1896-97. He intends to borrow in 1896-97 £ 2,400,000 by the issue of India Stock to discharge certain debentures falling due, and £ 2,000,000 by the issue of India Bills of that amount falling due in May. These announcements are accompanied by the usual reservation of entire liberty to the Secretary of State to vary the amounts to be obtained by bills or raised by loans as he may find occasion.

(8) It is intended to issue a rupee loan of four crores in 1896-97. Full liberty is however reserved to the Government of India to vary this intention in any way and to any extent which may be found expedient."

The discussion on the budget must have been very interesting and instructive. We are not in receipt of its full report. In the columns of the Bombay Gazette there is a short abstract of the speeches but the abridgement is most unsatisfactory. We are however obliged to the

Hon'ble Rao Sahib Balwant Rao Bhuskute for his supplying us with a copy of his speech on the budget. The speech is well and good. Though it praises the Government for its cautious and prosperous forecast of the current year with a special reference to the pre-eminent talents of Sir J. Westland it calls on the Government to listen to a lucid sermon on the defects and short- comings of its misdirected policy. We cannot afford to publish the speech in full but we would like to advert to some of the important subjects touched in the course of the speech in the words of the Hon'ble gentleman himself:—

"The budget is very reticent with regard to the means of economy either actual or prospective. The Government has during these twelve years en- deavoured to meet its extra demands with peculiar indifference to expendi- ture and Revenue. Among the financial expedients resorted to by Government the principal ones are:—the frequent curtailment or even suspensions of the famine Insurance fund; absorption of the provincial resources and balances; suspensions of useful administrative reforms and expenditure; and taxation."

"It appears from these statements that while in the rich Gangetic pro- vince of Bengal the land revenue charged is only 8 annas per head, it is as high as Rs. 2 as 6 in Bombay and even in my poor province the charge is nearly ten annas per head. Under Excise the same story is repeated. The total charge per head of distributive revenues in Bengal is Rs. 1-5 5 the same as in C. P. while in Bombay it is as high as Rs. 4 3 5. It is this unequal distribution of burden involved in the present arrange- ment which is really the subject of complaint. The poorer provinces are taxed more than their capacities while the richer provinces pay less than their shares. The charge of net revenue contributions made to the Imperial Government, per head of population is ten annas in Bengal; while it is Rs. 1 and 6 annas in Bombay and Madras; Re. 1, 3 annas in N. W. Provinces and Oudh; and annas 14 in the Punjab."

"The subject of agriculture may justly be called the burning question of the day. It now demands the immediate attention of those whom it has pleased God to place over us. Further postponement of this matter would amount to the neglect of solemn trust. The population of India may fairly be estimated at 30 crores. Of this a little above 80 per cent. live on agriculture and nearly 10 per cent. live or trade on the produce. We admit we have unprecedented blessings of peace and safety. We must acknowledge the rectitude of purpose of our rulers. Our only complaint is that a proper investigation has not been made of the real state of things. The breaking of the ice is only difficult. The rest is smooth enough. None but Your Excellency's Go- vernment can do this. On account of the security of person and property, on account of peace and tranquility conferred upon us, the Indian races breed rapidly. The increase of months has necessarily to be fed. The area of cultivation has not kept pace with the increased needs of an over-increased and ever-increasing population. No agricultural improvements have been introduced. Rule system of agriculture, unmanured cropping, continuous culti- vation have all as it were conspired to contribute to the fast proceeding

exhaustion of the soil. Crops have begun as matter of natural consequence to yield diminishing returns. The proverbial indebtedness of the agricultural classes has however kept its just measure and time with the other difficulties. It the Government be the sole proprietor of the soil, as such and also as a state it doubly becomes the bounden duty of the Government to put it right."

"The salt duties were enhanced in 1888. In 1886-87, three crores, thirty seven lakhs, thirty five thousands, and fifty four Indian maunds of salt were consumed. Whereas in 1894 the consumption was three crores, forty one lakhs, fifty thousand five hundred and seven maunds or only 3,15453 maunds more than in 1886. The population must have increased by about 23 millions. The normal rate of consumption of salt per head of population is 10 lbs. The consumption per eight heads of population is therefore one maund per annum. The increase of consumption proportioned to population ought to have been nearly 33 lakhs of maunds—But the increase is only 4 lakhs of maunds and a little more. The consumption has thus, it is plain enough, fallen by 25 lakhs of maunds. Such is then the poverty of the masses that a slight increase in duty has caused a diminution in the consumption of the indispensable necessary of life such as salt."

वऱ्हाड

हवामान—उष्णतेचे प्रमाण दिवसे दिवस वाढत आहे. पारा १०७ अंशावर आहे. मधून मधून अंध्रे येऊन फार उष्ण होत आहे. गावोगावी ताप, गोवर, देवी यांची साथ जोरात फैलावत आहे. पटकीच आजार तुरळक कोठे कोठे सुरू आहे.

मि. निकॉलट सा० डे० क० हे पेनशन घेऊन उमरावतीहून गेले. त्यांचे जागी वेळगांव येथील फ० अ० कलेक्टर मि० लुकस सिविलियन यांची नेमणूक होऊन त्यांनी आपले कामाचा च्यार्जही घेतला. मि. निकॉलट सा० हे वऱ्हाडांत फार जुने सरदारा पैकी होते. त्यांनी आपले काम फार दक्षतेने निःपक्षपाताने व हुशारीने करून लोकप्रियताही बरीच संपादन केली होती. त्यांचे जागेवर आलेले अधिकारी ही त्यांचे प्रमाणेच लोकांप्रिय होवोत असे आम्ही इच्छितो.

अग्निप्रलय :— गेल्या गुरुवारी रात्री १०॥ चे सुमारास येथील गावाबाहेरील महारावाड्यास आग लागून सुमारे ९०१६० घरे जळून फाट झाली. वारा सोसाव्याचा असल्यामुळे हा प्रलय नैऋत्यास उत्तम इंग्रमोती होती. प्रत्येक अक्षरा-अधिकारी आणा पडेल."

च्या गाढावरील वऱ्हादेव पोळ. पेन येथील बंदोबस्त

मिती चैत्र वद्य ३० शके १८१८

मे० कंवरलिंग सा० डि० मु० पोलीस उमरावती हे ही पेनशन घेऊन ता० ४ रोजी अकोले मार्गाने मुंबईस गेले. साहेब बहादूर हे येथे ही पुष्कळ दिवस डि० मु० होते. यांचे कामांतील हुशारी संबंधाने आम्ही वारंवार आपले पत्रांतून लिहिले आहे. वऱ्हाडांत यांचे सारखे दक्ष अधिकारी पोलीस खात्यांत मोठ्या हुद्यावर असल्यामुळे त्या खात्यांत पुष्कळ सुधारणा होऊन लोकांच्या जीविकाचे व मिळकतीचे संरक्षण उत्तम प्रकारे झाले. मोठमोठे गुन्हे पत्त्यांत कसे आणावे याजबद्दल यांनी खात्यातील लोकांस एक प्रकारचे वळणच घालून दिले असे ह्यास हरकत नाही.

ईश्वराची लीला अगाध आहे :— वरील आगीच्या प्रसंगी एका जवळच्या घरातून आगीच्या तापाने संतप्त झालेला एक मोठा नाग आपली फणा वर करून आपला जीव वांचविण्या करिताच की काय जेथे दुर्दैवी मुलें माणसे रडत वसली होती त्या टोळात शिरला परंतु ईश्वर कृपेने तो नाग कोणासही इजा न करिता मंडळीच्या आंगा वरून ओरडा आरडीने मिऊन पुढे चालला तोंच दोन पोलीस कास्टेबलांनी त्यास मोठ्या शिताफीने वर यांनी ठार केले.

मि. मार्टिन फारेस्ट आफिसर आकोला हे आजपासून २॥ महिन्यांच्या रजेवर जाणार असून त्यांच्या जागी मि. पिक हे आले आहेत.

क्याप्टन हर्सेबरो असि कमिशनर, खा-मगांव हे येत्या मे पासून तीन महिन्या या रजेवर जाणार असल्यामुळे त्यांचे जागी दोन महिन्या साठी रा. रा. वाळकृष्ण वळवंत मुले वी. ए. स्मालकाज कोर्टाचे जज आकोला हे जाणार आहेत. व नंतर लेफ. मारिस असि. कमिशनर हे रजेवरून परत येऊन खासगांवच्या कोर्टाचा चार्ज घेतील.

श्री शिवाजी महाराजांच्या स्मारक फंडाविषयी वऱ्हाडांत फारच अनास्था आहे तरी दुःखांत सुख एवढेच की आमचे जळगांवकर मंडळीने मोठ्या उमुकतेने १००१ १२९ रुपयावर वर्गणी गोळा केली आहे.

रा० रा० रामचंद्र नारायण देशपांडे बी. ए. एक्स्ट्रा असि० कमिशनर यांची बदली एलिचपुरास झाल्या अवघे ते येत्या शुक्रवारी तेथे दाखल होतील.

✓ वाशीम ता. २४।३।९६

× हवामान—उष्ण वाढत आहे. एक दोन दिवस अंध्रे येत आहेत. काल थोडेसे पावसाचे थेंब पडले, ह्यामुळे आंबे गळतील असे लोको. यंदा आंबे पुष्कळ आले आहेत एक दोन वृत्तस्त्रांगतला आहेत ह्याज म अेव' नांवाच्या तापाचा आजार आहे. शुक्रवार पेठेत पाण्याचे दुर्भिक्ष्य आहे. जि. ह्यातील कित्येक गांवी पाण्याची आता पासूनच ओरड आहे. अजून तीन महिने नवीन पाणी येण्यास पाहिजेत, तेव्हा ह्या बद्दल आमचे डेप्युटी कमिशनर साहेब चौकशी करून योग्य व्यवस्था करतालच.

येथील मुनसीपॅलिटीचे पहिले वार्डीचे मेन्सराचे जाग करिता मागचे इलक्शनचे की कोणाही उमेदवाराचे अर्ज आले नव्हते पण पुन्हा इलक्शन करण्याचे ठरवून

२७।४।९६ रोजी होणार आहे. पहोवे आता तरी कोणी उमेदवार येतात किंवा कसे ? ह्या गांवांतले पुढे पुढे करणारे लोक मुख्यतः वकील. ज्यांनी ह्या गोष्टीत पुढाकार घेतला पाहिजे, ते अगदी उदासीन आहेत, ही मोठी शोचनीय गोष्ट समजली पाहिजे. ज्या रयेतच्या पैशाने ह्यास खर्चात शिक्षण मिळून ह्यांस वकीलीची परीक्षा पास होता आली त्या रये करिता कांहीं न करणे ह्याज कृतघ्नेतेच पाप अंगावर घेण्यासारखेच आहे. विद्या, पैसा, व विशेषकरून स्वतंत्रताही वकील लोकांस अनुकूल असतांही जर त्यांनी सार्वजनिक गोष्टीत मन घालून थोडीशी झीज लावून घेतली नाही, तर त्यांचे विद्वत्तेचा, संपत्तीचा, व स्वतंत्रतेचा लोकांस काय उपयोग! असो. ह्यापुढे तरी येथील वकील लोकांनी जागे होऊन आपले कर्तव्य पैसा मिळवून घेऊन करण्यापलीकडे दुसरे कांहीं आहे. हे ओळखून ते करू लागोवे अशी त्यांस विनंती आहे. × येथील सिव्हील स्टेशनांत बराच पैसा खर्च करून कंदील लाविले होते. स्टेशनांतील ९।६ गृहस्था करिता इतका खर्च व्यर्थ केला असे आपणास मागे कळविलेच होते. हल्ली असे समजते की त्या दिव्यांची जरूरी नाही व ते लावू नयेत ह्याज मे. कमिशनर साहेब ह्यांनी फर्माविले. हा हुकूम कोण योग्य ह्याणार नाही. दिवे लावाव्याचे नाहीत. ह्याज ठरले तरी अद्यापि खांबावर कंदील ठेविलेलेच आहेत त्याजवर पहिल्यासारखी देखरेख नसल्यामुळे ते फुटण्याची भीति आहे.

× येथील सर्व सरकारी शाळा उन्हाळ्यामुळे सकाळी एक वेळ भरत असतात. परंतु कित्येक शाळा सकाळी अकरा वाजे पर्यंत सुटत नाहीत. त्यामुळे लहान मुलांस फार त्रास होतो. शाळा फार वेळ पर्यंत सोडिली नाही ह्याज जास्त शिक्षण होतं. अशी जर मातरांची समज असेल तर ती चुकीची आहे असे वाटते. जिकडे तिकडे उन होऊन भुक लागल्यावर सुटी केव्हा होईल इकडे सर्व मुलांचे लक्ष लागून राहिल्यावर मुलांचे शिक्षण कांहीं एक होणार नाही. शिक्षक विद्यार्थी ह्या दोघांचे ही वेळाचा अपव्यय होतो.

✓ देशी कापडा बद्दल चळवळ :— लिहिण्यास आनंद वाटतो की, ह्या बद्दल येथे मागून कां हाईना पण बरीच चळवळ सुरू झाली गेले रविवारी पातुरचे रा. सिवरत्न शिवर्मा यांनी रविवारचे आठवड बाजारांत ह्या विषयावर व्याख्यान दिले. काल रा विनायकराव गोखले वकील यांनी ह्या बद्दल बरीच मेहनत घेऊन ह्या विषयाची लोकांस नाहात. पुष्कळांस तांका नाज नसुन ह्या ल्या अक्षरांत "स्वदेशी मालच वापरा, विलायती मालास भुलू नका" अशी वाक्ये लिहून ती मुलांकडून काल सकाळी गांवांत फिरविली. रामनवमी असल्यामुळे गांवांतिक पांढरपेशे लोक (विलायती मालाने) व बहुत गिऱ्हाईक) श्री बालाजीचे तूपडावयाचे) तरी याचे अशी संधी पाहून असल्यामुळे त्यास लुचे वाजण्याचे सुमा जास्त दाखविण्याची आवाहेर मन् जास्त किंवा आणखी जहाँ दैविक चमत्कार दाखविण्याची आशा दाखवून फसावतात बरे असो, आणखी पुढे पाहू. अशा रीतीने

खुप मंडळी जमा झाली. पुढे रा. सिवरत्न शिवर्मा यांनी व्याख्यान दिले. पुढे रामनवमीची वेळ झाल्यामुळे त्यांचे व्याख्यान बंद झाले. जन्म वगैरे झाल्यावर पुन्हा त्याच कविता ह्याणविल्या, तेव्हा ही पहिल्या प्रमाणेच लोकांचा जमाव झाला कविता झाल्यावर रा. रा० गोपाळराव प्रभुणे येथील इ० म० शाळेंतील फर्स्ट असिस्टंट यांनी त्याच विषयावर मराठीत व्याख्यान दिले, ते चांगले जोरदार व सुबोध असे होते. येथील कांहीं गृहस्थांचे मनांत देशी कपड्या संबंधाने लोकांस माहिती करून देण्या करिता बाजारात जाऊन गिशनरी लोका प्रमाणे व्याख्यान द्यावी असे आहे. हा त्यांचा उद्देश स्तुत्य व अनुकरणीय आहे पण तो सिद्धीस जाईल तेव्हा खरे!

आपला

६१

नमुना नंबर (जी)

नादारी मुकदमा नंबर ६ सन १८९६
विद्यमान नादारी कोर्टाचे जज

आकोला

सर्व धनको यांस :—

नोटीस देण्यांत येते की, एल्या वल्लद ३ दा

सिवया बेडर रहाणार ताजनापेठ आकोला हा नादारी आहे असा आज तारीख २१ी आ माहे ३ सन १८९६ इ० रोजी ठराव झाला आहे. आणि तारीख १ माहे ४ तीनी सन १८९६ हा दिवस नादाराचे सावकारां ले, नी नेमण्या करिता आणि सावकारांनी आपले तर्केंचा असायनी नेमून देण्या करिता व नादाराने आपल्या सुटके विषयी दिलेल्या अर्जाचा निकाल करण्या करिता नेमला आहे.

नादाराच्या सुटके संबंधी ज्या सावकाराची तक्रार सांगण्याची इच्छा असेल त्या सर्वांनी त्या बद्दल आठ आण्यांच्या स्टॉप कागदावर अर्ज लिहून त्या अर्जांने नोटीस द्यावी. त्या नोटीशीत ज्या आधारारून तक्रार सांगणे असेल ते व त्या बद्दल ज्या साक्षीस समन करण्याची इच्छा असेल त्या साक्षीदारांची नावे नमूद करावी. ही नोटीस नेमण्या करिता नेमलेल्या त. येच्या निदान तीन दिवस तरी पूर्वी दाखल केली पाहिजे कोर्टात सावकारांनी पहाण्या करिता नादाराने दाखल केलेल्या यादी उघड्या ठेविल्या आहेत. ज्यास नादारावर दावे नोंदविणे असतील त्यांनी आठ आण्याचे स्टॉपावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी व ते दावे खरे असल्या बद्दलचा माती-शा लेख लिहून त्याजवर अर्जदाराने आपली सही केली पाहिजे.

वाहाचे स्वचकार हरेने राहणारे दोन मणसास ज्या दोन संबंध भाकरी त्यांनी आठ त्याच आतां सहात वाटून हकीकत दाव्याच्या पूर्वी जे एक चिरगूट राहत तेच आतां सहांनी आळीपाळीने वापर रावयाचे पूर्वी जे एक कांवेळ दोन मनुष्यास निजावयास पुरेसे होत तेच आतां सहा मनुष्यांस आडेव टाकून पायाशी पोट धरून निजले असता पुरेसे होत. ही अतिशयोक्ति आहे असे समजू नये. निदान व्याख्यानकार तरी ही अतिशयोक्ति समजत नाही कारण त्यास ह्या स्थितीचे पूर्ण ओळख आहे. यप्रमाणे सावकारांची

तनसार.

एक मारवाडी पंथरा वर्षाच्या मुलीसह लाहोरच्या स्टेशनावर उभा असतां एका युरोपियनने त्या मुलीचा मुका घेतला. खटला मानिखेटाकडे गेला. मानिखेटाने मुका वेणारास ८ रुपये दंड करून सोडून दिले; खणून कित्येक लोक मानिखेटास दोष देत आहेत, "पण किसिंग हन नो आफन्स" मुका वेणे गुन्हा नाही असे ठरविणाऱ्या हायकोर्टाचे त्या मानिखेटाने अनुकरण केले नाही याकडे ते बाह्यत नाहीत. शिवाय मानिखेटाचे ते करणे जर वाईट होते तर त्या मारवाड्याने मानिखेटाच्या मुलीचे चुंबन घेऊन त्याच्या टेवलावर आठ रुपये ठेवावयाचे होते खणजे झाले असते. कारण अरे तर कारे हा इंग्रजी शिक्षणाचा परिणामच झाले.

अन्वराचीहून गेलेला मुंबईची २४वी पलट्या आफ्रिकेत मर्यास्त येथे ता १९ रोजी मर्यास्त, व लागलीच मर्यास्तो संस्थापिका-चाळ सुरू झाली.

कळकत्यास पटकीचा वाला एरु आहे, आणि तो युरोपियनोपशां नेटिवात जास्त आहे.

गोदावरीचे शिखर २ फूट उंच करण्यास हिंदुस्थानसरकारने १,२२,००० रुपये मंजूर केले.

चित्तार्गज येथील एक गोरी बाई एका बाण्याकड काही निरुक्त घ्यावयास गेली. बाणजी बाकी टा हणजे निरुक्त देतो अशी बायाने तक्रार केली. गोरी बाई रागावली. हक्कांत नवऱ्याचे दोन गोरे मित्र तिला भेटले. बाईने बायानाचा वाक त्यांना सांगितला. त्यावरून ते दोघे व ही बाई यांणी त्या बाण्यास बराचसा टोक दिला अशी एक गोष्ट प्रसिद्ध झाली आहे.

ट्रान्सवाल येथील चिन्हे वाईट दिशेला गेली आहेत. प्रेसिडेन्ट क्लगर विलायतेस येत नाही असे ठरले.

हनिस्तंड सर्व करण्यास सल्ला द्यावयाचा नाही असे फ्रान्स व रशिया यांचे ठरले. —डोगाला स्वारीकरता फंडातून ९ लाख रुपये सर्व करण्यास केसी डी डेट याणे संमती दिली, रशिया व फ्रान्स यांच्या वकिलांनी हरकत घेतली आणि शेवटी ते दोघे संपेतून निघून गेले. —इतके झाल्यावर त्या फंडाच्या बांड हालडर फ्रेंच कमेटीने उत्तीवर लागलोच फिर्माद केली.

मद्रास इलाख्यांतल्या एका हिंदुने चालत्या आगगाडीतल्या एका स्त्रोतारिस गाडीला लावले व तिच्या लहानग्या मुलीचे

पारिस येथील एम् मेयर नांवाच्या एका गृहस्थाने एक कागद तयार केला आहे, तो विलकूल जळत नाही त्या कागदाचा एक तुकडा एका कुमाराच्या भट्टीत १४८ तास ठेविला होता, तरी तो विलकूल जळला नाही, इतकेच नाही तर उलट त्याला तनेला आला.

पारिस शहरांत प्रत्येक तीन घांला एक दारूचे दुकान आहे.

इंग्लंडांतील लडाईंतील पडलेल्या शिपायांच्या बायकांना पेनशन व मुलांना वेतन या प्रीत्यर्थ दरसाल १९,००,०० पौड खर्च होतो.

इंग्लंडांत एमेक्स काउंटीत रेनूहम् येथे एका बाईला एकदम पांच मुले झाली.

चीन देशांतली ६०० नाणी एका ठिकाणी घातली असतां एक रुपया होतो.

विजेचे कंदील—लंडन आणि साऊथ वेस्टर्न रेलवेवरील व्हाक्स हाल स्टेशनावर रिलिक्विइ कलेक्टरास जिचे कंदील देण्यांत आल आहेत. हे कंदील त्या-या कोटास अडकावले असून त्यात वीज उत्पन्न करण्याची व्याटिरीही त्यांच्या छातीवरील जिशात अतरे.

खाकत्यावद्दल शिक्षा—रावलपिंडी येथील म्युनिसिपालिटीचा एक शिपाई जकातीचे पैसे भरण्याकरितां तेथील खानिन्यांत गेला होता. त्याला खोक आली ती खानिन्यावरील मानिखेट ट्रेझरी हप्तीस मिळिल यास सहन न होऊन त्यांनी त्याला लगेच १५ रुपये दंड किंवा ८ दिवसांची तुंग्वाची शिक्षा दिली ! ! असले तब्वेत-खोर अधिकारी होऊं लागल्यावर गरिबांचा चुराडा उडण्यास उशीर लागवयाचा नाही.

नमुना नंबर (जी)
नादारी मुकदमा नंबर ७ सन १८९६
विद्यमान नादारी कोर्टाचे जज्ज जि० अकोला

सर्व धनको यांसः—
नोटीस देण्यांत येते की, बंकटलाल म-
वानीदास अगरवाले रहाणार शेगांव ता. खा-
मगांवहानादारी आहे असा आज तारीख २३
माहे ३ सन १८९६ इ० रोजी ठराव झाला आहे. आणि तारीख २९ माहे ४
सन १८९६ हा दिवस नादाराचे सावकारांनी नेमण्या करितां आणि सावकारांनी आप-
ल तर्फेवा अत्रायनी नेमून देण्या करितां व

त्या अक्षरांत " स्वदेशी मालच वापरा, विलायती मालास भुलू नका " अशी वाक्ये लिहून ती मुलांकडून काल सकाळी गांवांत फिरविली. रामनवमी असल्यामुळे गांवांतो गांवांत पांढरपेशे लोक (विलायती मालाचे गिन्हाईक) श्री बालाजीचे देवाचे अशी संधी पाहून आगिने लुबाडले वानण्याचे सुमार झाली खणून मद्राससरकारने वाहेर म-
ONDAY APRIL 6 1896
The Financial Statement

कोर्टांत सावकारांनी पहाण्या करितां नादारांने दाखल केलेल्या यादी उचळ्या ठेविल्या आहेत. ज्यास नादारावर दावे नोंदविणे असतील त्यांनी आठ आण्यांचे स्टांपावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी व ते दावे खरे असल्या बद्दलचा प्रातिज्ञ लेख लिहून त्यामवर अर्जदाराने आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे राहणारे असतील त्यांनी आठ आण्यांचे स्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफिसरापुढे तिच्या खरेपणा विषयी शपथ लिहावी आणि ती यादी टपाला कडून कोर्टांत पाठवावी. खणजे दावे रजिस्ट्रांत दाखल होतील. कळवें ता. ३०/३/९६ इ०

B. B. Sule
Judge
Bankruptcy Court
Akola District.

पंचायत नादारी मुकदमा नंबर ७ यां-

१८९६

तील धनको लोकांच्या नांवावद्दल यादी खात्री लिहिल्याप्रमाणेः—

धनको लोकांची रकम रु. आ. पै नावे

१. दुलीचंद ओंकारदास मा० शामलाल राहणार शेगांव २३८-०-०
२. नरसिंगदास डोड-बना वस्ती खामगांव १७-९-६
३. नानकराम गंगाराम राहणार पंचगव्हाण ३०००-०-०
४. राममुकदास रामर-तनदास दु आकोट ७९-०-०
५. जयसिंगदास हंस-राज दु. खामगांव ९१७-०-०
६. जोहारमल बालमुकुंद मालक. बालमुकुंद-दु-उमरावती ७९०-०-०
७. टिकमदास सुंदरलाल दुकान आकोला २१८-०-०
८. कस्तुरचंद भिकमचंद मा. भिकमचंद दु-कान खामगांव २४००-०-०
९. लक्ष्मणदास माही-दास दु. खामगांव ४१०-८-०
१०. गणेशदास बुलाखी

त्यांनी आठ आण्यांचे स्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफिसरापुढे तिच्या खरेपणा विषयी शपथ लिहावी आणि ती यादी टपाला कडून कोर्टांत पाठवावी. खणजे दावे रजिस्ट्रांत दाखल होतील. कळवें ता. ३०/३/९६ इ०

सोडनवर रवाना झालेल्या फौजेने आ-
करी ठिकाण घेतले व तेथे चांगली तटबंदी
केली.
इजिप्तची कांही फौज साकीनवर जा-
व्याकरितां निवाली व अडीच हजार फौज
आसोन येथे दाखल हो झाली.
आसोन येथे दाखल हो झाली.
आसोन येथे दाखल हो झाली.

१६. छोटमल रामम-
ताप दु उमरावती
खरेदीदार

शालीग्राम छगनमल
व. पृथ्वीराज दुका-
न आकोला १९०-०-०

१७. हरनंदराय फुलचंद
व. गंगाराम मारवाडी
दु. मुंबई मारवाडी
बाजार ४८९-०-०

१८. गुरुमुखराय सुखा-
नंद दु. अकोला व.
उमेदमल ७९-०-०

१९. कानजीपरात मुंबई
मालक कानजीभाई
भाट मांडवी चंदर ६००-०-०

२०. जगन्नाथ सुरजनल
मालक जगतमल दु-
कान तेंहोरे ९९०-०-०

२१. मंगणीराम तनमुख-
राय दु. तेंहोरे ३९०-०-०

२२. गोपाळ गाविंद
वस्ती शेगांव २११-९-६

२३. खेतसीदास हरमुख-
राय मा. हरमुखराय
दुकान मुंबई मारवाडी
बाजार १९००-०-०

२४. बेहारीलाल हिरा-
लाल दु. पंचग-हाण १९०००-०-०

२५. करीमखा दाऊदखा
वस्ती खामगांव १६००-०-०

२६. वागल रामलाल
आणि कंपनी मालक
गणेश नारायण व-
स्ती पंचगव्हाण ९०००-०-०

२७. आण्णाजी केशव
एजंट नि. मोपुजल
कंपनी शेगांव १९२३६-१२-०

२८. श्रीराम शालीग्राम
भागीदार व. मधुरा-
दास राउतमल दु-
कान शेगांव १९००-०-०

२९. सावतराम रामप्रसा
द व. जयकृष्ण व-
गाजी दु. आकोला ९०-०-०

३०. हरिराम आनंदराम
अध्यापक, अजिंक्य, दुक
and
ge t
rs. y
er
state c
ice

३१. सावतराम रामप्रसा
द व. जयकृष्ण व-
गाजी दु. आकोला ९०-०-०

३२. हरिराम आनंदराम
अध्यापक, अजिंक्य, दुक
and
ge t
rs. y
er
state c
ice

३३. सावतराम रामप्रसा
द व. जयकृष्ण व-
गाजी दु. आकोला ९०-०-०

३४. हरिराम आनंदराम
अध्यापक, अजिंक्य, दुक
and
ge t
rs. y
er
state c
ice

३५. सावतराम रामप्रसा
द व. जयकृष्ण व-
गाजी दु. आकोला ९०-०-०

३६. हरिराम आनंदराम
अध्यापक, अजिंक्य, दुक
and
ge t
rs. y
er
state c
ice

ही ३ ८८
खेर ७ ८८
जोळ अकास ८४

Annual in arrears ... 1 Rs. 8 as 8 as.
Six monthly ... 3 .. 8 as 8 as.
S. copy ... 4 as 1 as.

वहाडसमाचार

THE BERAR SAMACHAR

Advertisement.

Below 10 lines ... 2 Rs.
Per line over 10 ... 4 as.
Repetition Per line 3 as

VOL XXX

AKOLA MONDAY 13 APRIL 1896

NO 14

वर्ष ३० आकोला सोमवार तारीख १३ माहे एप्रिल सन १८९६ इ० अंक १४

घड्याळ.

किंमत रुपये ६ हसी ३ वर्षांची
अति स्वस्त, दिसण्यांत सुंदर, मजबुत आणि
भक्कम ह्या फोटोप्रमाणे वाच घ्या. ६००
वर खपली. १२ घड्याळे एकदम वेणा-
रास १ घड्याळ फुकट मिळेल.

आली स्वित्झरलंडमध्ये ही घड्याळे मुद्दाम
कराविली आहेत. यावर आमचे नांव आहे.
हे घड्याळ रेल्वे रेग्युलेटरचे असून याचे
फांटे रासकोप प्रमाणे असून सेकंडकाटा ओ-
हे. मागील चारून्झांकण असून आंत कांच
आहे. चावी देण्यास भोगरा आहे. डायल
(लेडी) चीनईच्या असून रंगीबेरंगी आ-
हेत. ३ कडे ठळक, विलोरी कांच असून
यांस ६ जुवेल (हणजे चक्रांचे खाली वर
हिरे बसविले आहेत.) ज्या घड्याळास रु-
बी जुवेल असतील त्यांची किंमत ज्यात व
तेच पुष्कळ दिवस चालण्यात व टिकण्यांत
अधिक असते. तुम्ही दुसरी घड्याळे वापरली
च वापरतां त्यांत आमचे एक वापरून पहा-
ण्याची जो उमेद बाळगिल त्यास १०११
वर्षांत दुसरे घड्याळ वेण्याची जरूर लाग-
णार नाही. कांच कमान आणि पेटी व ३
वर्षाची ग्यारंटी घड्याळा सोबत मिळेल.
व्ही. पी. नेही घड्याळ पाठवू.
टीप:— " गिन्हाइकांस घड्याळावर आपले
नांव घालणे असल्यास उत्तम इंग्र-
जीत वातले जाईल. प्रत्येक अक्षरा-
स चार्ज अर्धा आणा पडेल. "

गोविंद महादेव पोळ.

९२-२४ वाचमेकर आणि रिपेरर नासिक.

मिती चैत्र वद्य ३० शके १८१८

गरीब लोकांच्या स्थितीचा विचार
(रा० रा० शंकर नारायण डांगे बी. ए.
यांनी व्याख्यान रूपांत लिहिलेला)
नंबर ३.

दुसरा वर्ग हणजे यांत मजूर लोकांची
संख्या जास्त आहे तरी मागे सांगितल्या प्र-
माणे यांत इतर पुष्कळ लोकांचा ही समा-
वेश होतो. भांडवलच्या उमत्तावर किंवा
पुरेसे भांडवल जवळ नसलेले इतका वेतला
हणजे वस आई आता या लोकांची स्थि-
ती ही पहिल्या वर्गातील लोकांच्या स्थिती-
हून भिन्न नाही. हणजे हे ही लोक निरुद्ध
स्थितीत राहिले आहेत. जरी रोज काबाडक-
ष्ट करतात तरी बहुतेक कर्ज बाजारी आहेत.
किंचहुना पुष्कळा जवळ यथेच्छ नेहमीचीं
सुखे भोगावयास शिल्लक राहत नाहीत. त्यांचीं
जी काही झोपडी असतील तीं मारवड्या-
च्या घरांत गेलेली आहेत व एकादा घरचा
काम करणारा जर दुर्दैवाने मरण पावला
तर इतर मंडळीस भोक्च मागण्याची पा-
ळी येते. अशी स्थिती पाहिल्यावर चम-
त्कारिक प्रश्न उद्भवतात. भिकारी लोकांच्या
गरीबी स्थितीबद्दल विचार करतांना आप-
णास असे वाटले की त्यांची स्थिती इतकी
वाईट झाली आहे यांचे कारण ते श्रम क-
रीत नाही हणून. आणि हणूनच त्यांनी
स्वावलंबन करावे असे लिहिले पण ह्याही
स्थितीचा विचार करू लागलो तर असे
दिसते की विचारे लोक रात्रंदिवस काबाड
कष्ट करीत असून ही गरीब राहिले आहेत
तर स्वावलंबन तरी कां करावे? व असेही
वाटू लागते की श्रम करून ही दरिद्राव-
स्था जात नाही तर ईश्वरी नेमच असा
दिसतो की आपण मों पर्यंत ही अशाच
स्थितीत रहावे किंवा कोणी तरी आपणास
मदत करावी. हणजे अशा वेळेस प्रश्न अ-
सा निघतो की स्वतः श्रम करून पैसे मि-
ळाले नाहीत की राष्ट्रांने किंवा समाजांने म-
दत करावी. एरवी स्वतःकडे मात्र काही
एक कर्तव्य कर्म राहिले नाही. आणि अ-
शा समजावरच गोरींची चरित्र कारणे
लोकांनी शोधून काढली आहेत त्यापैकी
एक दोन वर सांगितली आहेत हणजे प्र-
जेवरचा कराचा बेजा कमी करणे, रोज
मुरा काही इयत्तेखाली न उतरू देणे वगैरे
आतां त्यांनी काढलेली कारणे व उपाय
चुकीचे आहेत असे मी हणत नाही. त्यां-
त बराच तथ्यांश असेल किंवा सर्वस्वी अ-
सेल. माझे इतकेच हणणे आहे की श्रम
करणारांनी श्रम करण्यापलीकडे आपले
काही एक कर्तव्य कर्म राहिले नाही, पु-
ढली मजल सर्वस्वी सरकारावर किंवा स-
माजावर आहे हे हणणे बरोबर नाही.
असा प्रत्येक मनुष्याचा समज रहावा.
[व तो सर्वस्वी खरा आहे] की जर आ-

पली स्थिती (कोणत्याही) बाबीत सुधा-
रत नसेल तर तिचा दोष आपण कडे आहे.
व आपली स्थिती जर सुधारत नसेल तर
दुसऱ्याने तरी कां हणून मदत करावी.
हणजे त्यांनी मदत जर जर केली नाही.
तर त्याला दोष देऊ नये. मदत करणे हा
त्याचा चांगुलपणा होय व दुसऱ्याच्या
मदतीची तरी मी कां वाट पहावी अशा
रितीचे उदात्त विचार मनांत आणून प्र-
त्येकांने जगांत काम करावयास लागवे
हणजे त्यास स्वरोत्तर मदत येते. व या वि-
चारापामून जर गरीबी स्थिती पाहिली तर
असे दिसून येईल की जर श्रमहि करून
आपली स्थिती सुधारत नाही तर आणखी
काही दोष आपणांत असतील ते घालविले
पाहिजेत व ते दोष कोणते व ते कसे घा-
लवावे ह्याबद्दल प्रत्येकांने विचार करावा व
असा विचार केला असता आपणास आणखी
दुसरे पुष्कळ दोष सांपडतील व तीच मुख्य
कारणे होत व ती घालविण्याचे उपाय प-
हात वसले पाहिजे हणजे त्यांत लोकांनी
ही किती मदत केली पाहिजे हे दिसून
येईल.
आतां हे दोष कोणते व काय आहेत
याचा विचार अनुभवाने काय सिद्ध होतो
हे पाहू व तो पाहण्या करिता मजूर लो-
कांचा सर्वसाधारण आयुष्यक्रम थोडक्यांत
पाहिला पाहिजे. वर सांगितले आहे की
मजूर लोक या वर्गात फार असल्यामुळे
त्यांच्या बद्दल विशेषे करून बोलले असतां
त्या वर्गातील सर्व लोकांस तेच सिद्धांत ला-
गू हातील. काही थोडासा फरक पडेल पण
सर्वां साधारण नियम तेच. असा अनुभव आ-
हे की मजूर लोक रोज काबाडकष्ट करून
रोज वरी परत गेले हणजे श्रमापहार व्हा-
वा हणून काही वेळ आरामांत घालवून
ईश्वराच्या मोठ्या कृपेच्या देणगीच्या हणजे
झोपेच्या स्वाधीन होतात व फिरून स-
काळी उठून कामावर जातात पण ही
त्यांची चांगुलपणाची बाजू झाली. गुणा-
बरोबर काही दोष असावयाचेच त्याप्रमाणे
या या ह्या आराम वेग्याच्या पद्धतीत घातक
दोष हणजे आपण मिळविलेला सर्व पैसा
किंचहुना जात ते खर्चव्यास मोगपुढे पाहत
नाहीत. पुष्कळास ताडी माडी अफु गांजा
वगैरे वग्याच व्यसनाचा नाद आहे व अ-
शावर या व्यसनाचा पगडा वसल्यामुळे
पुढील काळाकरिता किंवा येणाऱ्या दैविक
किंवा राजिक प्रसंगाकरिता दोन पैसे गाठी
बांधून ठेवण्याचे भान नाहीसे होते व कि-
त्येकास जरी असा नाद नसला (व बहुत
करून असे लोक थोडे सांपडावयाचे) तरी
ते अज्ञान अवस्थेत असल्यामुळे त्यास लुचे
लोक भेटू. स्व पैसा दाखविण्याची आ-
शा किंवा पत्नी काही दैविक चमत्कार
दाखविण्याची आशा दाखवून फसावतात
बरे असो, आणखी पुढे पाहू. अशा रितीने

नित्यक्रम असल्यामुळे शिल्लक तर राहतच
नाही. पण नशिबाने जर व्यापार किंवा
पदार्थ यांस तेजी आली तर त्यांचा रोज-
मुरा जास्त वाढतो व नशीब काढण्याचे
दिवस येतात पण अर्थशास्त्रवेत्त्याचा असा
अनुभव आहे की मजुरदार लोकांस आ-
वादांनीची वेळखोखर शेवटी घातक होते
हे प्रथमतः मोठे कोडे वाटेल पण विचारा-
नी तो त्यांचा अनुभव सर्वथेव खरा आहे.
कारण अनुभव असा आहे की आवादानो-
च्या अथवा तेजीच्या वेळी त्यास पैसा जाग्रण
स्त मिळतो मात्र. पण त्यास लगेच ते पैसा
स्त खर्च करावयास वाढतो हणजे लग्न का-
बादि कृत्ये त्यांच्यांत सुरू होतात व
त्यांत जादा मिळविलेले सर्व खर्च करून
उलट जास्त खर्च करितात व फिरून मार-
वाड्यांची घरे पहावी लागतात, व कर्जा-
ची फेड वेळेवर होत नसल्यामुळे व हिंशेव
समजण्या इतके ज्ञान नसल्यामुळे गुळ ना
पैसा व पैसा ना गुळ या प्रमाणे व्याजां-
तच सर्व झोपडे विपडे विकोवे लागते. वि-
चाऱ्यांचे लक्ष अज्ञानामुळे तिकडे जावे त-
से जात नसल्यामुळे व श्रम फार करावे
लागा असल्यामुळे वरी आल्यावर आराम
मिळावा हणून व सर्व दुखाचा विसर प-
डावा हणून ते आपला दुःखसंस्कार क्रम
तसाच सुरू ठेवितात. गृही नियमास दया
मायादि वृत्ति नसल्यामुळे त्यांचे अनुकरण
केल्यास तद्वत् फळ होणारच. व त्याचा
भंग केव्यास तद्रूप पीडा होणारच अतएव
जरी लोकांची स्थिती अशी आहे तरी त्या-
स्थितीत त्यांची संख्या वाढावयाची हणजे
कमी होते असे नाही. इतकेच नाही तर
श्रीमंत लोकांपेक्षा गरीब लोकांची लोक-
संख्येचे प्रमाण जास्त आहे. या प्रमाणे पशु
धन, धान्यसमृद्धि मात्र नाही पण पुत्र पौत्र
समृद्धि झाल्यामुळे त्यांच्या पूर्वीच्या काळजी
व खर्चात जास्त भरते पडते यांत नवल
ते कोणते. कुटुंबातील माणसे मात्र वाढतात
पण त्या प्रमाणे उत्पन्न मात्र वाढत नाही
मग जो चार आण्यांत दोन मनुष्याचा
निर्वाह चालत असे तेथे आता सहा आण्यां
व किंचहुना दहा होतात व तेव्हाच उब
सजात निर्वाहा चालवावा लागतो. त्या नि-
र्वाहाचे स्वरूप ते काय वर्णावयाचे? पूर्वी
दोन मणसास ज्या दोन संबंध भाकरात
मिळत होत्या त्याच आतां सहात वाढून
वाढून द्यावयाच्या. पूर्वी जे एक चिरगूट
होते तेच आतां सहांनी आळीपाळीने वाप-
रावयाचे पूर्वी जे एक कांबळे दोन मनु-
ष्यास निजावयास पुरेसे होते तेच आतां स-
हा मनुष्यांस आडेव टाकून पायाशी पोड
धरून निजले असता पुरेसे होते. ही अति-
शयोक्ति आहे असे समजू नये. निदान
व्याख्यानकार तरी ही अतिशयोक्ति सम-
जत नाही कारण त्यास ह्या स्थितीची
पूर्ण ओळख आहे. व प्रमाणे साव्याची

एक मारवाडी पंथरा वर्षाच्या मुलीसह लाहोरच्या स्टेशनावर उभा असतां एका युरोपियनाने त्या मुलीचा मुका घेतला. खटला मानिखेटाकडे गेला. मानिखेटाने मुका वेणारास ८ रुपये दंड करून सोडून दिले; ह्याचून कित्येक लोक मानिखेटास दोष देत आहेत, "पण किसिंग इन नो आफन्स" मुका वेणे गुन्हा नाही असे ठरविणाऱ्या हायकोर्टाचे त्या मानिखेटाने अनुकरण केले नाही याकडे ते पाहात नाहीत. शिवाय मानिखेटाचे ते करणे जर वाईट होते तर त्या मारवाड्याने मानिखेटाच्या मुलीचे चुंबन घेऊन त्याच्या टेबलावर आठ रुपये ठेवावयाचे होते ह्याने झाले असते. कारण अरे नर कारे हा इंग्रजी शिक्षणाचा परिणामच आहे.

आराचीहून गेलेली मुंबईची २४वी पल-आफ्रीकेत मगवास्त येथे ता १९ रोजी चलो, व लागलीच मरुकांनी संस्थापिका-चाल सुरू झाली.

कडकत्यास पटकीचा वाळा सुरू आहे, आणि तो युरोपियनोपक्षां नेटिवांत जास्त आहे.

गोदावरीचे शिखर २ फूट उंच करयास हिंदुस्थानसरकारने १,३२,००० रुपये मंजूर केले.

चित्तार्गज येथील एक गोरी बाई एका बाण्याकड कांही निरुस घ्यावयास गेली. बाणची बाकी द्या ह्याने निरुस देतो अशी बायाने तक्रार केली. गोरी बाई रागावली. ह्याकड नवऱ्याचे दोन गोरे मित्र तिला भेटले. बाईने बायानाचा वाक त्यांना सांगितला. त्यावरून ते दोघे व ही बाई यांणी त्या बाण्यास बराचसा ठोक दिला अशी एक गोष्ट प्रसिद्ध झाली आहे.

ट्रान्सवाल येथील चिन्हे वाईट दिसू लागली आहेत. प्रेसिडेन्ट क्रूगर विलायतेस येत नाही असे ठरले.

इजिप्तकड खर्च करण्यास सल्ला द्यावयाचा नाही असे फ्रान्स व रशिया यांचे ठरले.—डोगाला स्वारीकरता फंडांतून ९ लाख रुपये खर्च करण्यास केसी डी डेट याणे संमती दिली, रशिया व फ्रान्स यांच्या वकिलांनी हरकत घेतली आणि शेवटी ते दोघे संमतून निघून गेले.—इतके झाल्यावर त्या फंडाच्या बांड हालडर फ्रेंच कमेटीने सोवर लागलोच फिर्याद केली.

मद्रास इलाख्यांतल्या एका हिंदुने चालत्या आगगाडीतल्या एका स्त्रोतारिस गाडीचा खोले व तिच्या लहानग्या मलीचे

येथील नावाच्या तापाचा आजार आहे. नि-गुक्वा पेठेंत पाण्याचे दुर्गंध्य आहे. जि-ह्यातील कित्येक गावी पाण्याची आतां पामूनच ओरड आहे. अनून तीन महिने नवीन पाणी येण्यास पाहिजेत, तेव्हां ह्या बदल आमचे डेप्युटी कमिशनर साहेब चौकशी करून योग्य व्यवस्था करतालच.

येथील मुनसीपलिटिचे पहिले वाडीचे मंत्राचे नांव करितां मागचे इलवशनचे कोणाही उमेदवाराचे अर्ज आले नव्हते पण पुन्हा इलवशन करण्याचे ठरवून

पारिस येथील एम् मेयर नावाच्या एका गृहस्थाने एक कागद तयार केला आहे, तो विलकूल जळत नाही त्या कागदाचा एक तुकडा एका कुमाराच्या मर्तीत १४८ तास ठेविला होता, तरी तो विलकूल जळला नाही, इतकेच नाही तर उलट त्याला तनेला आला.

पारिस शहरांत प्रत्येक तीन घरांला एक दारूचे दुकान आहे.

इंग्लंडांतील लढाईतील पडलेल्या शिपायांच्या बायकांना पेनशन व मुलांना वेतन या प्रीत्यर्थ दरसाल १९,००,०० पौड खर्च होतो.

इंग्लंडांत एमेक्स काउंटीत रेनूहम् येथे एका बाईला एकदम पांच मुले झाली.

चीन देशांतली ६०० नाणी एका ठिकाणी घातली असतां एक रुपया होतो.

विजेचे कंदील—लंडन आणि साऊथ वेस्टर्न रेलवेवरील व्हाक्स हॉल स्टेशनावर दोन कंदील कलेक्टरास जिचे कंदील देण्यांत आल आहेत हे कंदील त्याच्या कोटास अडकावले असून त्यात वीज उत्पन्न करण्याची न्याटिरीही त्यांच्या छातीवरील जिशात असते.

खोकल्याबद्दल शिक्षा—रावलपिंडी येथील म्युनिसिपालिटिच्या एक शिपाई जकातीचे पैसे भरण्याकरितां तेथील खाजिन्यांत गेला होता. त्याला खोक आली ती खाजिन्यावरील मानिखेट ट्रेझरी ह्यांसर मि० हिल यांस सहन न होऊन त्यांनी त्याला लगेच १५ रुपये दंड किवा ८ दिवसांची तुंग्याची शिक्षा दिली ! ! असले तब्वेत फोर अधिकारी होऊं लागल्यावर गरिबांचा चुराडा उडण्यास उशीर लागवयाचा नाही.

नमुना नंबर (जी)
नादारी मुकदमा नंबर ७ सन १८९६
विद्यमान नादारी कोर्टाचे जज्ज जि० अकोला
सर्व धनको यांसः—
नोटीस देण्यांत येते की, बंकटलाल म-वानोदास अगरवाले रहाणार शेगांव ता. खा-मगांवहानादारी आहे असा आज तारीख २३ माहे ३ सन १८९६ इ० रोजी ठराव झाला आहे. आणि तारीख २९ माहे ४ सन १८९६ हा दिवस नादाराचे सावकारांनी नेमण्या करितां आणि सावकारांनी आपल तर्क वा अत्रायवी नेमून देण्या करितां व

त्या अक्षरांत " स्वदेशी मालच वापरा, विलायती मालास भुलू नका " अशीं वाक्ये लिहून ती मुलांकडून काल सकाळी गांवांत फिरविली. रामनवमी असल्यामुळे गांवांत पांढरपेशे लोक (विलायती मालाचेवोने गिन्हाईक) श्री बालानोच डेवाके याचे अशी संधी पाहून नातिने लुबाडले वानण्याचे सुमार ३००० वीची शिक्षा दिली ह्याने मद्राससरकारने कोर्टास अपील केले व त्या कोर्टाने कोटी, सोडनवर रवाना झालेल्या फौजेने कांजो ठिकाण घेतले व तेथे चांगली तटबंदी केटी. इजिप्ती कांही फौज साकीनवर जाण्याकरितां निवाली व अडीच हजार फौज येथे दाखल हो झाली. तेथे सोडून देण्याची पैसा खर्च होत आहे.

कोटांत सावकारांनी पहाण्या करितां नादारांने दाखल केलेल्या यादी उघड्या ठेविल्या आहेत. ज्यास नादारावर दावे नोंदविणे असतील त्यांनी आठ आण्यांचे स्टांपावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी व ते दावे खरे असल्या बद्दलचा प्रातिज्ञा लेख लिहून त्याजवर अर्जदाराने आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे राहणारे असतील त्यांनी आठ आण्यांचे स्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफिसरापुढे तिच्या खरेपणा विषयी शपथ लिहावी आणि ती यादी टपाला कडून कोर्टांत पाठवावी. ह्याने दावे रजिस्ट्रांत दाखल होतील. कळावे ता. ३०/३/९६ इ०

B. B. Sule
Judge
Bankruptcy Court
Akola District.

पंजव नादारी मुकदमा नंबर ७ यां-
१८९६

हील धनको लोकांच्या नांवाबद्दल यादी खात्री लिहिल्याप्रमाणेः—

धनको लोकांची रकम रु. आ. पै
नवें
१. दुलीचंद ओकारदास
मा० शामलाल राहणार
शेगांव २३८-०-०
२. नरसिंगदास डोड-
वना वस्ती खामगांव १७-९-६
३. नानकराम गंगाराम
राहणार पंचगव्हाण ३०००-०-०
४. रामसुकदास रामर-
तनदास दु आकोट ७९-०-०
५. जयसिंगदास हंस-
राज दु. खामगांव ९१७-०-०
६. जोहारमल बालमुकुंद
मालक. बालमुकुंद, दु-
उमरावती ७९०-०-०
७. टिकमदास सुंदरलाल
दुकान आकोला २१८-०-०
८. कस्तुरचंद भिकमचंद
मा. भिकमचंद दु-
कान खामगांव २४००-०-०
९. लक्ष्मणदास माही-
दास दु. खामगांव ४१०-८-०
१०. गणेशदास बुलाखी
त्यांनी आठ
हकीकत लिहून

Bankruptcy Courts
Akola District.

अकोले येथे कै० वा०
जोनी फडके यांचे " वन्हाडस-
जोनी फडके नारायण खंडेराव
सहस्रिद केले.
कागदावर
द्यावी. त्या नोटिशा
कार सांगणे अवेल ते व
साक्षीस समने करण्याची इच्छा
साक्षीदारांची नावे नमूद करावी. ही
नेमण्या करितां नेमलेल्या तारखेच्या
दान तीन दिवस तरी पूर्वी दाखल केले

१६. छोटमल रामम-
ताप दु उमरावती
खरेदीदार
शालीग्राम लंगनमल
व. पृथ्वीराज दुका-
न आकोला १९०-०-०

१७. हरनंदाय फुलचंद
व. गंगाराम मारवाडी
दु. मुंबई मारवाडी
बाजार ४८९-०-०

१८. गुरुमुखराय सुखा-
नंद दु. अकोला व.
उमेदमल ७६-०-०

१९. कानजीपरात मुंबई
मालक कानजीभाई
भाट मांडवी बंदर ६००-०-०

२०. जगन्नाथ सुरजनल
मालक जगतमल दु-
कान तेव्हारे ९९०-०-०

२१. मंगणीराम तनमुख-
राय दु. तेव्हारे ३९०-०-०

२२. गोपाळ गाविंद
वस्ती शेगांव २११-९-६

२३. खेतसीदास हरमुख-
राय मा. हरमुखराय
दुकान मुंबई मारवाडी
बाजार १९००-०-०

२४. बेहारीलाल हिरा-
लाल दु. पंचग-हाण १९०००-०-०

२५. करीमखा दाऊदखा
वस्ती खामगांव १६००-०-०

२६. वागल रामलाल
आणि कंपनी मालक
गणेश नारायण व-
स्ती पंचगव्हाण ९०००-०-०

२७. आण्णाजी केशव
एजंट नि. मोफगुजल
कंपनी शेगांव १९२३६-१२-०

२८. श्रीराम शालीग्राम
भागीदार व. मधुरा-
दास राउतमल दु-
कान शेगांव १९००-०-०

२९. सावतराम रामप्रसा
द व. जयकृष्ण ब-
गाजी दु. आकोला ९०-०-०

३०. हरीराम आनंदराम
उमिवरुष दुका
७९-०-०

३१. अण्णाजी केशव
एजंट नि. मोफगुजल
कंपनी शेगांव १९२३६-१२-०

३२. अण्णाजी केशव
एजंट नि. मोफगुजल
कंपनी शेगांव १९२३६-१२-०

३३. अण्णाजी केशव
एजंट नि. मोफगुजल
कंपनी शेगांव १९२३६-१२-०

३४. अण्णाजी केशव
एजंट नि. मोफगुजल
कंपनी शेगांव १९२३६-१२-०

ही " ३ " ०८
खेर " ७ " १०८
मोळ अंकास ६४

Six monthly ... 3 " 8 as 8 as.
8 " copy ... 4 as 4 as.

Advertisement.

Below 10 lines ... 2 Rs.
Per line over 10 ... 4 as.
Repetition Per line 3 as

वहडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXX

AKOLA MONDAY 13 APRIL 1896

NO 14

वर्ष ३०

आकोला सोमवार तारीख १३ माहे एप्रिल सन १८९६ इ०

अंक

१४

घड्याळ.

किंमत रुपये ६ हसी ३ वर्षांची
अति स्वस्त, दिसण्यांत सुंदर, मजबुत आणि
भक्कम ह्या फोटोप्रमाणें वाच घ्या. ६००
वर खपली. १२ घड्याळें एकदम वेणा-
रास १ घड्याळ फुकट मिळेल.

आली स्वित्झरलंडमध्ये ही घड्याळें मुदाम
कराविली आहेत. यावर आमचे नांव आहे.
हे घड्याळ रेल्वे रेग्युलेटरचे असून याचे
फांटे रासकोप प्रमाणें असून सेकंडकाटा ओ-
हे. मागील चारूष झांकण असून आंत कांच
आहे. चावी देण्यास मेगारा आहे. डायल
(लेडी) चीनईच्या असून रंगिवेरंगी आ-
हेत. ३ कडे ठळक, विलोरी कांच असून
यांस ६ जुवेल (हणजे चकाचे खाली वर
हिरे बसविले आहेत.) ज्या घड्याळास रु-
बी जुवेल असतील त्यांची किंमत ज्यात व
तेच पुष्कळ दिवस चालण्यात व टिकण्यांत
अधिक असतें. तुम्ही दुसरी घड्याळें वापरलीं
च वापरतां त्यांत आमचे एक वापरून पहा-
ण्याची जो उमेद बाळगिल त्यास १०११
वर्षांत दुसरे घड्याळ देण्याची जरूर लाग-
णार नाही. कांच कमान आणि पेटी व ३
वर्षाची ग्यारंटी घड्याळा सोबत मिळेल.
व्ही. पी. नेही घड्याळ पाठवू.

टीप:— " गिन्हाइकांस घड्याळावर आपले
नांव घालणें असल्यास उत्तम इंग्र-
जीत वातलें जाईल. प्रत्येक अक्षरा-
स चार्ज अर्धा आणा पडेल. "

गोविंद महादेव पोळ.

१२-२४ वॉचमेकर आणि रिपेरेर नासिक.

मिती चैत्र वद्य ३० शके १८१८

गरीब लोकांच्या स्थितीचा विचार
(रा० रा० शंकर नारायण डांगे बी. ए.
यांनी व्याख्यान रूपांत लिहिलेला)
नंबर ३.

दुसरा वर्ग हणजे यांत मजूर लोकांची
संख्या जास्त आहे तरी मागे सांगितल्या प्र-
माणें यांत इतर पुष्कळ लोकांचा ही समा-
वेश होतो. भांडवलच्या उमत्तावर किंवा
पुरेसे भांडवल जवळ नसलेले इतका वेतला
हणजे बस आहे आता या लोकांची स्थि-
ती ही पहिल्या वर्गातील लोकांच्या स्थिती-
हून भिन्न नाही. हणजे हे ही लोक निरुद्ध
स्थितीत राहिले आहेत. जरी रोज काबाडक-
ष्ट करतात तरी बहुतेक कर्ज बाजारी आहेत.
किंवा पुष्कळा जवळ येथेच नेहमीचीं
मुखें भोपाव्यास शिल्लक राहत नाहीत. त्यांचीं
जी कांहीं झोपडीं असतील तीं मारवड्या-
च्या घरांत गेलेली आहेत व एकादा घरचा
काम करणारा जर दुर्दैवाने मरण पावला
तर इतर मंडळीस भिकव मागण्याची पा-
ळी येते. अशी स्थिती पाहिल्यावर चम-
त्कारिक प्रश्न उद्भवतात. भिकारी लोकांच्या
गरीबी स्थितीबद्दल विचार करतांना आप-
णास असे वाटले की त्यांची स्थिती इतकी
वाईट झाली आहे याचे कारण ते श्रम क-
रीत नाहीत हणून. आणि हणूनच त्यांनी
स्वावलंबन करावे असे लिहिले पण ह्याही
स्थितीचा विचार करू लागलो तर असे
दिसते की विचारे लोक रात्रंदिवस काबाड
कष्ट करीत असून ही गरीब राहिले आहेत
तर स्वावलंबन तरी कां करावे? व असेही
वाटू लागते की श्रम करून ही दरिद्राव-
स्था जात नाही तर ईश्वरी नेमच असा
दिसतो की आपण मों पर्यंत ही अशाच
स्थितीत राहो किंवा कोणी तरी आपणास
मदत करावी. हणजे अशा वेळेस प्रश्न अ-
सा निघतो की स्वतः श्रम करून पैसे मि-
ळाले नाहीत की राष्ट्रांने किंवा समाजांने म-
दत करावी. एरवी स्वतःकडे मात्र कांहीं
एक कर्तव्य कर्म राहिले नाही. आणि अ-
शा समजावरच गरीबीची बरीच कारणे
लोकांनी शोधून काढली आहेत त्यापैकी
एक दोन वर सांगितली आहेत हणजे प्र-
जेवरचा कराचा बोजा कमी करणे, रोज
मुरा कांहीं इयत्तेखाली न उतरू देणे वगैरे
आतां त्यांनी काढलेली कारणे व उपाय
चुकीचे आहेत असे मी हणत नाही. त्यां-
त बराच तथ्यांश असेल किंवा सर्वस्वी अ-
सेल. मात्र इतकेच हणणे आहे की श्रम
करणारांनी श्रम करण्यापलीकडे आपले
कांहीं एक कर्तव्य कर्म राहिले नाही, पु-
ढली मजल सर्वस्वी सरकारावर किंवा स-
माजावर आहे हे हणणे बरोबर नाही.
असा प्रत्येक मनुष्याचा समज रहावा.
[व तो सर्वस्वी खरा आहे] की जर आ-

पली स्थिती (कोणत्याही) बाबीत सुधा-
रत नसेल तर तिचा दोष आपण कडे आहे.
व आपली स्थिती जर सुधारत नसेल तर
दुसऱ्याने तरी कां हणून मदत करावी.
हणजे त्यांनी मदत जर जर केली नाही.
तर त्याला दोष देऊ नये. मदत करणे हा
त्याचा चांगुलपणा होय व दुसऱ्याच्या
मदतीची तरी मी कां वाट पहावी अशा
रितीचे उदात्त विचार मनांत आणून प्र-
त्येकांने जगांत काम करावयास लागवे
हणजे त्यास खरोखर मदत येते. व या वि-
चारापामून जर गरीबी स्थिती पाहिली तर
असे दिसून येईल की जर श्रमहि करून
आपली स्थिती सुधारत नाही तर आणखी
कांहीं दोष आपणांत असतील ते बालविले
पाहिजेत व ते दोष कोणते व ते कसे वा-
लवावे ह्याबद्दल प्रत्येकांने विचार करावा व
असा विचार केला असता आपणास आणखी
दुसरे पुष्कळ दोष सांपडतील व तीच मुख्य
कारणे होत व ती बालविण्याचे उपाय प-
हात बसले पाहिजे हणजे त्यांत लोकांनी
ही किती मदत केली पाहिजे हे दिसून
येईल.

आतां हे दोष कोणते व काय आहेत
याचा विचार अनुभवाने काय सिद्ध होतो
हे पाहू. व तो पाहण्या करिता मजूर लो-
कांचा सर्वसाधारण आयुष्यक्रम थोडक्यांत
पाहिला पाहिजे. वर सांगितले आहे की
मजूर लोक या वर्गात फार असल्यामुळे
त्यांच्या बदल विशेषे करून बोलले असतां
त्या वर्गातील सर्व लोकास तेच सिद्धांत ला-
गू हातील. कांहीं थोडासा फरक पडेल पण
सर्वा साधारण नियम तेच. असा अनुभव आ-
हे की मजूर लोक रोज काबाडकष्ट करून
रोज वरी परत गेले हणजे श्रमापहार व्हा-
वा हणून कांहीं वेळ आरामांत बालवून
ईश्वराच्या मोठ्या कृपेच्या देणगीच्या हणजे
झोपेच्या स्वाधीन होतात व फिरून स-
काळी उठून कामावर जातात पण ही
त्यांची चांगुलपणाची बाजू झाली. गुणा-
बोबर कांहीं दोष असावयाचेच त्याप्रमाणे
या या ह्या आराम वेग्याच्या पद्धतीत घातक
दोष हणजे आपण मिळविलेला सर्व पैसा
किंवा हुना जात ते खर्चण्यास मागेपुढे पाहत
नाहींत. पुष्कळास ताडी माडी अफु गांजा
वगैरे वग्याच व्यसनाचा नाद आहे व अ-
शावर या व्यसनाचा पगडा बसल्यामुळे
पुढील काळाकरिता किंवा येणाऱ्या दैविक
किंवा राजिक प्रसंगाकरिता दोन पैसे गाठी
बांधून ठेवण्याचे भान नाहीसे होते व कि-
त्येकास जरी असा नाद नसला (व बहुत
करून असे लोक थोडे सांपडावयाचे) तरी
ते अज्ञान अवस्थेत असल्यामुळे त्यास लुचे
लोक भेटू. स्व पैसा दाखविण्याची आ-
शा किंवा आणखी कांहीं दैविक चमत्कार
दाखविण्याची आशा दाखवून फसावतात
बरे असो, आणखी पुढे पाहू. अशा रितीने.

नित्यक्रम असल्यामुळे शिल्लक तर राहतच
नाही. पण नशिवांने जर व्यापार किंवा
पदार्थ यांस तेजी आली तर त्यांचा रोज-
मुरा जास्त वाढतो व नशीब काढण्याचे
दिवस येतात पण अर्थशास्त्रज्ञांच्या असा
अनुभव आहे की मजूरदार लोकांस आ-
वादांनीची वेळखोखर शेवटी घातक होते
हे प्रथमतः मोठे कोडे वाटेल पण विचारा-
न्ती तो त्यांचा अनुभव सर्वथैव खरा आहे.
कारण अनुभव असा आहे की आवादांनी-
च्या अथवा तेजीच्या वेळी त्यास पैसा जागण
स्त मिळतो मात्र. पण त्यास लगेच ते पैसा
स्त खर्च करावयास वाटतो हणजे लग्न का-
दी कृत्ये त्यांच्यांत सुरू होतात व
त्यांत जादा मिळालेले सर्व खर्च करून
उलट जास्त खर्च करितात व फिरून मार-
वाड्यांची घरे पहावी लागतात, व कर्जा-
ची फेड वेळेवर होत नसल्यामुळे व हिंशेच
समजण्या इतके ज्ञान नसल्यामुळे गुळ ना
पैसा व पैसा ना गुळ या प्रमाणे व्याजां-
तच सर्व झोपडे विपडे विकाने लागते. वि-
चाऱ्यांचे लक्ष अज्ञानामुळे तिकडे जावे त-
से जात नसल्यामुळे व श्रम फार करावे
लागा असल्यामुळे वरी आल्यावर आराम
मिळावा हणून व सर्व दुखाचा विसर प-
डावा हणून ते आपला दुर्बसनरूपी क्रम
तसाच सुरू ठेवितात. गृही नियमास दया
मायादि वृत्ति नसल्यामुळे त्यांचे अनुकरण
केल्यास तद्रूप फळ होणारच. व त्याचा
भंग केव्हास तद्रूप पीडा होणारच अतएव
जरी लोकांची स्थिती अशी आहे तरी त्या-
स्थितीत त्यांची संख्या वाढावयाची हणजे
कमी होते असे नाही. इतकेच नाही तर
श्रीमंत लोकांपेक्षा गरीब लोकांचा लोक-
संख्येचे प्रमाण जास्त आहे. या प्रमाणे पशु
धन, धान्यसमृद्धि मात्र नाही पण पुत्र पौत्र
समृद्धि झाल्यामुळे त्यांच्या पूर्वीच्या काळाजीं
व खर्चीत जास्त भरते पडते यांत नवल
ते कोणते. कुटुंबातील माणसे मात्र वाढतात
पण त्या प्रमाणे उत्पन्न मात्र वाढत नाही
मग जो चार आण्यांत दोन मनुष्याचा
निर्वाह चालत असे तेथे आता सहा आठ
व किंवा दहा होतात व तेवढ्याच उत्प-
न्नात निर्वाहा चालवावा लागतो. त्या नि-
र्वाहाचे स्वरूप ते काय वर्णवयाचे? पूर्वी
दोन मणसास ज्या दोन संबंध भाकरा
मिळत होत्या त्याच आतां सहात वाढून
वाढून द्यावयाच्या. पूर्वी जे एक चिरगूट
होत तेच आतां सहांनी आळीपाळीने वाप-
रावयाचे पूर्वी जे एक कांबळे दोन मनु-
ष्यास निजावयास पुरेसे होत तेच आतां स-
हा मनुष्यांस आडेव टाकून पायाशी पोड
धरून निजले असता पुरेसे होत. ही अति-
शयोक्ति आहे असे समजू नये. निदान
व्याख्यानकार तरी ही अतिशयोक्ति सम-
जत नाही कारण त्यास ह्या स्थितीची
पूर्ण ओळख आहे. यप्रमाणे सांग्याची

मारावार मग त्यांच्या विषे संवेधी गैरे सोर मीडून असणार? व तशात जर एखादा दुष्काळ पडला अथवा पदार्थास मंदी आली तर आहे ती पोटागी नाहीशी होऊन घरी राहणे लागते. मग काय आनंदी आनंद! असून जे काय भांडेविडे धातूचा स्पर्श घरात असतो तो अशी स्थिती झाल्याबरोबर आवादांनीत केलेल्या कर्जाच्या तृप्तिकडे जातो व या विचाराच्या हाती मिक्षापात्र येते. व ज्या ठिकाणी आपण कष्ट करून पोट भरले आहे त्या ठिकाणी भिक मागण्याची लाज असल्यामुळे तालुकान्तर किंवा निहान्तर करावे लागते. व तेजोचे दिवस येई तोपर्यंत याचकवृत्ती अनुकरण करावे लागते सुदैवाने जर ते दिवस आले तर विचारा फिरून घरदार करतो. (पुढे चालू)

बोधामृत

(नामधेय लोकांचे हक्कांनी संस्थापक)
न्यायमूर्ती सुब्रह्मण्यय्य यांच्या व्याख्यानंतील)

मुक्ताच मद्रास युनिव्हर्सिटीच्या पदवीदा नाचा समारंभ झाला. त्या युनिव्हर्सिटीचा सांघदाय असा आहे की दरसाल पदवीदाना च्या वेळी व्याख्यान देण्याचा बहुमान चान सेलर कोणा तरी विद्वान फेलोस देतात. यंदा हा मान नामदार सुब्रह्मण्यय्य यांस दिला होता. या लोक मान्य विद्वन्मुटाच्या तोंडून जी बोधामृतवृष्टी नवीन पदवीधरांवर झाली तिचा लाभ इतर प्राक्त जनांस मिळावा या हेतूने आम्ही मराठीत कांहीं भाग देण्याचा विचार केला आहे ते झाले:— या विश्वविद्यालयाचे सभासदपणाला आपण पोचला याबद्दल मी आपले अभिनंदन करितो. या पुढे आपणास कर्तव्य गोष्ट एक, आपली इष्ट वस्तु एक, आपणास राखावयाचा ऐकिक एक आणि आपल्या संस्मरणीय गोष्टी एकच आहेत. आपणा पैकीं जे तरुण आहेत व ज्यांस अनुभव नाही अशांस उपयोगी पडतील अशा बुद्धीने मी चार बोधांचे शब्द सांगणार आहे.

भावी उद्योग

आपणा पैकीं पुष्कळांस असा प्रश्न पडला असेल की या पुढे उद्योगधंदा कोणता पत्करावा. याचा निकाल करितांना आपण लक्षांत घ्यावी की आपली प्रस्तुती यशस्वी होती याची भाव्यांचे सुचिन्ह होय तथापि या उपलब्ध संपत्तीला धुलून गर्वाचे फुगू नका. पुष्कळ वेळा असे घडते की कालेजांत त्यांना जेलेले विद्यार्थी आपापल्या पिढीमध्ये अग्रेसर ठरतील असे वाटत असते पण पुढे त्यांचा नापत्ता होऊन गमूस ही लागत नाही. आणि कांहीं लोक जे कालेजांतून चांगलेसे उदयास आले नाहीत ते पुढील आयुष्यकालात फार पुढे सरसाऊन श्रेष्ठ पदाला पोचले आहेत. झणून मी झणतो की कालेजांत संपादलेल्या यशाला पुढील आयुष्यकालात पकड कर घ्यावी नाही तर ते यश निव्वळ धुकट होय. आपण असे समजू नये की इतरांच्या मानाने आपणास उच्च शिक्षण मिळाले आहे झणून जी सामान्य व नित्यकामांची कार्ये केली पाहिजेत ती आपण केली नाहीत तरी चालव्या सारखे आहे. (पुढे चालेल)

राव साहेब देवराव विनायक हे आकोल्यास एक कापडाची गिरणी वाढव्याच्या खटपटीत आहेत हे बहुतजणांस ठाऊक आहे. राव साहेबांनी ही गोष्ट हाती घेतली तेन्हां पासून ते रात्रंदिवस गिरणीच्याच विवंचनेत आहेत. गावोगांव खुद्द जातीने हिंडले, लोकांचीं मनें आकर्षून त्यांनीं वर्गणीचे आंकडे जमविले, आणि कांहीं उपक्रमा दाखल सभा भरवून पुढील कार्यक्रम ठरवून ठेविले. आत्तास इतक्या उद्योगश्रेणीवरून गिरणीचा वेत लवकरच सिद्धीस जाईल अशी उमेद आली होती. पण अलिकडे निराशेने आमच्या भावी उमेदीची जागा व्यापिली आहे. राव साहेबांच्या प्रयत्नांत शिथिलता, औदासिन्य व कुठितपणा हीं फार दिनतात. मनोरथाचें चक्र कोठें विवडले आहे ते बांही उमजत नाही वऱ्हाडांत श्रीमंत लोक पुष्कळ आहेत आणि गिरणी सारख्या

उपयुक्त कारखान्याला मेशाची मदत सत्वर मिळेल असा भ्रंवसा होता, गिरणी उभरणाला भांडवलाची अडचण पडेल अशी आरंभी भिती देखील वाटली नव्हती पण अनिष्टच गोष्टी निदर्शनास येऊ लागल्या आहेत. वारीक शोध करावा तस तसें असे निष्पन्न होते की बहुत लोकांच्या जवळ गिरणीसारख्या उपयुक्त कार्याला पैसा देण्यास मुबलक आहे पण लोकांचा अशा कंपनीच्या कार्यपद्धतीत विश्वासच नाही. पुरस्कृत्या गृहस्थावर जसा विश्वास असावा तितका लोकांच्या मनांत मागील अनुभवामुळे यापुढे ठेवत नाही. उदाहरणार्थ, आकोल्यास एक तेलाची गिरणी निवाली, भागीदार बहुत बुडाले व पैसा कमविणाऱ्यांनी लूट करून सोडली. असले दाखले लोकांच्या डोळ्या समोर असल्यामुळे लोक कंपनीच्या उद्योगांत धजत नाहीत. राव साहेब देवराव विनायक सारख्या थोर व वाणेदार गृहस्थांवर लोकांनी अधिक विश्वास ठेवावयास पाहिजे होता व कालानुसार तसा सुयोग घडून येईल.

पूर्वी पेसां आत्तास कपड्याची गिरणीची अवश्यकता हल्ली विशेष वाढते. देशी कापड वापरण्याचा निश्चय आरण करून चुकले आहे तेन्हां त्या निश्चयाच्या सकलतेसाठी नवीन गिरण्या पुष्कळ निवाल्या पाहिजेत. अशा आणिवाणीच्या प्रसंगी आकोल्यास एखादी गिरणी नवीन निघेल तर आपल्या लोकांत कांहीं जोर आहे असे दिसेल, वेळ वेतली झणजे नेटिव लोक पाश्चिमात्य राष्ट्रांस एक निर्धाराने मागे सारतील, आणि राज्यकर्त्यांच्या मनांत नेटिव विषयी आदरबुद्धि आपोआप उत्पन्न होईल. नाही तर, ज्या नवीन गिरणी विषयी आपण सर्वत्र गोष्टी करित होतो ती मनोराज्यांतलीच सृष्टी हाती असे प्रसिद्ध झाल्यास आपले पाणी, वजनदारी, व कर्तृत्व ही मातीमाल ठरतील. दुःखांत सुख इतकेंच की राव साहेब देवराव विनायक यांनी या गिरणीचे काम हाती घेतले आहे तेन्हां कितीही व्यत्यय आले तरी राव साहेब न डगमगतां आपला संकल्प पुरा करतील अशी त्यांच्या मागील कारकिर्दीवरून आत्तास बळकट आशा आहे. आत्तास यशस्वीचि एक खूण माहित आहे आणि ती अशी:—

सत्य संकल्पाचा दाता भगवान ।
सर्वे की पूर्ण मनोरथ ॥

आकोल्यास नळाच्या पाण्याने दगा द्या सारखे झाले आहे लक्षावधि रुपये खर्ची पडले आणि जसा मोबदला मिळावा तसा मिळाला नाही. हल्ली पाणी बिलकूल मिळत नाही कांहीं लोक अशी ही कुरकुर करितात की गांवांत पाणी नीट न सोडतां पेटेंत अधिक वेळ व पुष्कळ सोडले जाते. हल्ली या वाईट स्थितीबद्दल कोणास कोणी दोष द्यावा हे कांहींच कळत नाही. कांहीं जण झणतात की मूळ खजिन्याच्या विहिरीत पाणी अजून पुष्कळ दिवस पुरण्या सारखे आहे. दुसरी वदंता अशी आहे की कापशीची विहीर कोरडी पडत चालली तेन्हां पाण्याचा पुरवठा होऊ शकत नाही. खरी गोष्ट बरोबर कांहींच नव्हा. सध्या नळाचे पाणी बंद केले आहे ते किती दिवस बंद राहणार आहे याच्या विषयी लोकांस कांहींच वर्दी नाही. नदीचे पाणी पिण्याला योग्य नाही. रोगराई प्रचल होण्याची चिन्हे दिसत आहेत. उन्हाळा अति वाढला आहे. अशा समयी मुनसिपालीटीने वारंवार लोकांस खऱ्या बातम्या व लोकांच्या सोयीसाठी काय काय तजविजी केल्या आहेत हे कळवावे झणजे लोक वेळेवर जागे होऊन कांहीं पुढची तयारी यथाशक्ति करतील आमच्या या सुचनेचा योग्य विचार होईल तर लोकांवर उपकार होईल.

उमरावतीस सुहृत्समाज हणून एक संस्था आहे. या संस्थेने एक वार्षिक व्याख्यानमाला काढली आहे. परस्परांस आपापले विचार कळविण्याचा निमंत्रमंडळीतला हा एक नामी मार्ग आहे. जे या दोन तीन वर्षी पासून ही व्याख्यानमाला चांगल्या स्थितीला पोचली आहे गेल्या महिन्यांत उमरावती येथील नांवाजलेल्या विद्वान लोकांची व्याख्याने झाली ही विविध विषयावर झाली सर्व व्याख्याने प्रसिद्ध करावी असा प्रमोदसिंधु वर्तुचा उद्देश आहे आणि तो फार स्तुत्य आहे अशा प्रकाशना पासून सुहृत्समाजाच्या सदस्यागांचा लाभ बहुतजणांस मिळेल. या प्रकाशनाच्या कामगिरीला आह्वी देखील यथाशक्ति मदत करण्याचा विचार केला आहे पण सुहृत्समाजाच्या मुख्य प्रधानमंडला कडून आत्तास या कामी किती मदत मिळेल या विषयी सध्या आह्वी विचारपूस करित आहो. व्याख्याने चांगली झाली पण त्यांचा रसास्वाद त्रोटकरूपाने नीट मिळणार नाही झणून आह्वी त्या भागगडीत पडत नाही. सुहृत्समाजाच्या चालकांनी एका उत्तम कार्यालासुरुवात केली आहे तेन्हां त्यांचे अभिनंदन अवश्य मेव केले पाहिजे झणून हा लेख लिहिला आहे.

सुहृत्समाजाच्या व्याख्यानमाले प्रमाणे आमच्या आकोल्यास वर्षोत्सवव्याख्यानमाला दरसाठ होत असते. रा० रा० विष्णु मोरेश्वर महाजनी ए० ए० यांच्या अध्यक्षतेखाली ही व्याख्यानमाला सुरू झाली आहे. राजश्री आण्णा साहेब ही व्याख्यानमाला भरभराटीस आणायी हणून बहुत खटपट करितात पण त्यांच्या श्रमाचे चीज व्हावे

तेंस होत नाही. यंदाचा समारंभ जून महिन्यांत साठवाढ प्रमाणे सुरू होईल आणि ही व्याख्यानमाला विशेष चांगली होईल अशी उमेद येत चालली आहे. हल्ली एक नवे गृहस्थ लायब्ररीत सेक्रेटरी झाल्यामुळे राजश्री आण्णा साहेब यांच्या मदतीस मिळाले आहेत. रा० रा० केशव गोविंद दामले बी० ए० ए० ए० ए० वा० यांनी आतां पासूनच या व्याख्यानमालेविषयी खटपट चालविली आहे; आणि त्यांनी वचनाचे धड अशा विद्वान गृहस्थांची आत्मासने मिळविली आहेत.

पण आकोल्यास कांहीं विचित्र मंडळ्या आहेत. कित्येकांच्या मते आतां व्याख्याने झोड्याची वेळ संपली आणि लोकांस व्याख्यानाचा वीट आला आहे. कित्येकांस तिकडे न जाण्यांत विशेष अर्थ आहे. या मालेविषयी तिरस्कार बुद्धी प्रदर्शित करण्यांत मौज वाटते, आणि कित्येक शहाणे फार असल्यामुळे त्यांच्यापुढे व्याख्याने कः— पदार्थ आहेत सारांश, नाना रूचीच्या वैचित्र्यामुळे हाना, किंवा व्याख्यानकारांच्या चालायकीमुळे श्रोतृसमाज नीट जमत नाही व व्याख्यानांस उत्तम रंग येत नाही. उमेद धरावी आणि ही स्थिती पालटेल अशा समजाने कार्यक्रम चालू ठेवावा.

The Herar Samachar

MONDAY APRIL
13 1896

The valient Knight in the Imperial legislative Council from the Madras side has clearly exposed the position of the Finance Minister in all its shades and colours. His Speech contains many humorous allusions to the forward policy of the government and lays bare the mischievous consequences that spring from the cold regard for empty purse of the poor Rayot. He is very bold and definite in his remarks and gives out a clear and exact turn to the questions of the day. We give below his observations on forward policy which are really worth great consideration:—

"This Budget is indeed an admirable feat. I can only describe it as an inverted cone, with its apex in the shifting sands of exchange, with all the weight of this year's Indian prosperity mainly poised on that apex. That unstable foundation might any day discover sudden signs of giving way; and to prop up our inverted cone we might have to seize upon every thing ready to hand, even to the extent of further straitening the poor man's food and clothing and his small savings. It behoves us, therefore, to see how to rehabilitate our revenue and to place it on a sound, firm and solid basis. There is but one alternative, and it is but to have the word 'retrenchment' largely writ and put in practice measures tending towards it. A mere cheese-paring policy will never do. The insatiate and never-ceasing demands of our forward policy must be attacked and overcome. Our ever-growing home charges must be considerably beaten down.

"If these are impracticable, then the sole remedy is for Great Britain to come out with a substantial contribution to alleviate India's burden. The colossal and costly schemes of the forward policy are mainly to

maintain the British prestige—say what others may to the contrary—and this measure of bare justice is rightly due from the dominant and flourishing to the subject and prostrate country. Without these righteous achievements, to endeavour to promote the happiness or contentment of the people and, in a true sense, to make the two ends meet is—to use a homely simile—to work at the pump and leave the leak open.

“Within these ten years this forward policy has cost us—apart from the wars themselves—an aggregate sum of nearly seventy crores and has added to our permanent expenditure no less a sum than six crores per annum; and as for the home charges they have amounted up to over twenty-five crores of rupees. It is to meet drains such as these that the poor man's food and salt are reduced to famine rations, and the hand of the tax-gatherer is laid even on his coarse and scanty raiment.”

The Hon'ble Mr. Justice Subramania Iyer C. I. E. delivered the other day at the Convocation of the Madras University a highly important and practical lecture on the present prospects of those who compete successfully in the collegiate course. He has benefitted the young generation by his plain outspokenness. In a dignified tone he has spoken out his heart with a warmth of feeling and an earnest desire for the good of the young graduates. The speech we recommend to our readers both for its elegance and richness in thought. His references to man's inner life, spiritual life and his appeal for female education require particular attention. We quote below his remarks as to the dignity of labour. Herein he presses upon the rising people of the day the greatest want of honest labour—let the work be of rough character. He says:—

“You scarcely require to be told that much of the work to be done in this world is but of a homely and rough character. Consequently a feeling of contempt for any such work is one of the most unfortunate and dangerous frames of mind with which a young man can start in life. No doubt one of the first effects of the present system of education is to produce upon the minds of many of you a strong desire to avoid altogether humble careers involving manual labour or out-door work, and an equally strong desire to enter into the region of purely intellectual and sedentary pursuits. It would seem that this is to a certain extent true even in countries where the “dignity of labor” is far more generally recognised than here. This effect of the present system of education is intensified in India, more than elsewhere, by reason of the circumstance that the members of certain sections of the community have for ages enjoyed immunity from the hard toil to which the members of the other sections of the community cheerfully submit, as also by the circumstance that the bulk of young men who flock to our schools and Colleges, come from the former class. No wonder, therefore, that many persons, who have distinguished themselves at College and obtained degrees, not infrequently think it hard to turn for their livelihood to dull and laborious pursuits in which they might get on as well without their degrees as with them. Yet that a very large percentage of even educated men must of necessity in the not distant future turn to such pur-

any one who takes note of the ever-increasing numbers that go forth from our Colleges year after year. Taking the perhaps not long period that has elapsed since the year 1868, when as one of the comparatively few young men admitted to their degrees that year I myself occupied the position which you occupy to-day, we find that things have changed very considerably. The educated man is a much cheaper article in the market now than he was then, or even 20 years later. Though the supply of such men has not yet outrun the demand, it can scarcely be doubted that it will do so at no distant period. And if education continues to develop in the future as it has been developing in the past—there is no reason to believe it would not—the price of intellectual labour—except labour of the highest class—cannot but become cheaper still. I trust therefore that none of you will, like men deficient in practical wisdom, go about the world complaining that you can get no work that is fit for you; but that all of you, who have to seek an occupation, will as men of sense, accept whatever honest work you are able to find ready to hand, though such work be not purely intellectual. I do not think it is necessary to recall to your mind that a good many of our great men, who possessed the greatest intellects of their time, did not disdain to earn their livelihood by the toil of their hands. It is enough to remind you of Spinoza, that great thinker who insisted upon supporting himself by grinding glasses in Amsterdam; and of Thiruvalluvar, the author of that marvellous Tamil classic, the Kural, who is believed to have earned his subsistence by labouring at the loom in the neighbourhood of this very city. It has often occurred to me that it would be a useful innovation to introduce into the educational system of this country, the old Jewish rule of insisting on every boy under a certain age to do some manual work for a portion of the school time every day in order that he might learn betimes that such labour is natural, nay, necessary for every man. I consider that any one who thinks that any kind of decent labour is beneath his dignity, and education, wrongs society, and the society as a whole cannot make any material progress if educated men shrink from certain forms of manual work because they fancy it is unsuited to their attainments or their station in life. If those who have received the benefits of liberal education would only take courage and step out of the beaten track of the public service or the usual professions and enter into other equally honourable though more laborious walks of life, as yet untrodden by them I feel sure there will be plenty of good work to do which would prove not only fairly remunerative to those who do it, but also would, in the long run, be beneficial to the community as a whole.”

वऱ्हाड

हवामान—उन्हाळा फार कडक आहे. पारा ११० अंशावर जातो. उन्हाच्या तापामुळे पटकी सारख्या विकृतीने पुष्कळ माणसे गांवोगांव मरत आहेत. माहूरच्या यात्रेने कित्येक कुटुंबावर गहजव उडाला व बहुत यात्रेकरू वाऱ्याने दगावले. पाण्याविषयी हाकाहाक फार ठिकाणी आहे. किरकोळ दुखणी देखील जोरावर

आहेत.

येथील कचेऱ्या सकाळच्या ७ पासून १२ वाजे पर्यंत सुरू आहे. अशा व्यवस्थेमुळे पक्षकार लोकांचे मनस्वी हाल होतात. फार तर काय पण कचेरीत बसण्याला निवाऱ्याची, सच्छाय, व आरामकारक जागा देखील पक्षकारांस मिळत नाही.

अश्वैद्यक खात्याकडील सुपरिन्टेण्डंट क्याप्टन शर्मा यांची मध्यप्रांत व वऱ्हाड येथून बदली परत लष्करी खात्यांत झाली.

देशी गिरण्यांतल मालावर जकात घेण्याचा कायदा वऱ्हाड प्रांतास लागू केला आहे.

क्या० आ० व्ही० ग्योस्ट, डेपुटी कमिशनर, यवतमाळ यांस येथ्या १७ वे तारखे पासून २ महिने २२ दिवस या मुदतीची हक्काची रजा देण्यांत आली.

क्या० हार्सबरो, असि० कमिशनर खास गांव यांस येथ्या १७ वे तारखे पासून ती व महिन्यांची हक्काची रजा मिळाली आहे.

रा० रा. विश्वनाथ नर. णदांडे र ए असि. कमिशनर हे येथ्या बुधवारी रात्री २ महिन्यांच्या रजेवर जाणार आहेत आणि ते रजेवरून परत आल्या नंतर येथील माल काज काटीचे जज्जाचे काम पाहिल गतिल.

राव साहेब सिताराम विश्वनाथ पटवर्धन बी. ए. डायरेक्टर हे अज पासून दोन महिन्यांच्या हक्काच्या रजेवर जात आहेत आणि त्यांच्या रजेत रा० रा० विष्णु मोरेश्वर महाजनी एम. ए. हे आपल्या इनस्पेक्टरच्या कामा शिवाय डायरेक्टरचेही काम चालवितील.

लेफ्टेनंट लॅपौडन असि कमिशनर. उमरावती व रा० रा. रघुपती माहूरवा तहशीलदार मूर्तिजापूर यांस अनुक्रमे माजिस्ट्रेट वर्ग १ व वर्ग २ नेमण्यांत आले.

मि. काटग्रह, आकोला पोलीस सुपरिन्टेण्डंट हे १ वर्षाच्या फर्ली रजेवर येथ्या १८ वे तारखे पासून जाणार आहेत.

गेल्या लोअर व हायर परीक्षेत १४ अधिकारी निरनिराळ्या विषयांत पसार झाले आहेत. मागील हप्तेबंद्या एकत्र केल्या असता खालील अधिकारी या परीक्षेच्या पैचांतून सुटले असा सारांश निवतो:—

हायर परीक्षा
लेफ० लॅपौडन व क्याप्टन आयव्हर्स लोअर परीक्षा
रा० रा० पांडुरंग वासुदेव भगत, उत्तमराव यशवंतराव, व गोविंद दामोदर.

उमरावती क्यांप, उमरावती शहर, आकोला, खामगांव, शेगांव, आकोट इलचूर सिटी, परतवाडा, बुलढाणा, वाशिम, यवतमाळ, कारंजा येथील मुनिसिपालिटीस त्या ठिकाणच्या कोंडवाड्याची व्यवस्था व उत्पन्न ही देण्यांत आली आहेत.

उमरावती येथील आलबियन प्रेसचे मालक रा० रा० बापूरावजी हेकड यांस देवाज्ञा झाली हे कळविण्यास दुःख वाटते. वऱ्हाडांत यांच्याच छापखान्याचे काम फार सुचक निवत असे. या आठवड्या कोन्यास सेशनचे

कामास प्रारंभ होऊन निदान तारीख पर्यंत चालेल असे वाटते.

रा० रा० वामन गणेश परांजपे इन्स्पेक्टर हे एक महिन्याच्या हक्काच्या रजेवर आज पासून गेले आणि या रजेत रा० गंगाधर रावजी सोहनी सव डेपुटी इन-चार्ज नेमिले.

मि० श. पुरजी वीरजी एवस्टा असि० मिशनर हे दर्यापुरास जाण्यासाठी आकोल्यास रवाना झाले.

नोटीस

नोटीस. बेवमी दत्त बलद गोपा जात रंगारी आडनांव सातपुते राहणार मोन मूर्ति झेर प्रगणे नेर तालुके दारव्हे जिह्मे व पतंजली

नोटीस देणार हरनी मर्द दत्त जा री० हल्ली राहणार मौजे दिग्रस प्रगणे चली तालुके दारव्हे जिह्मे वणी नोटीसल करण्यांत येते की, तुमचे व माझे त्यास सुमारे दहा बारा वर्षे झाली मला सज्जन होऊन सुमारे साहा सात डळ दाखवाली तर तुम्ही मजला आपले घरी गेले आणि दोन वर्षांपर्यंत मी तुमचे होती तर मला दोन वर्षांत तुम्ही का आर्झने मला पाहिजेत तसा जाच केला तुमचा दोघाचा ही जाच मी दोन वर्षे सहण केला नंतर तुमचा उभयताचा मला सहन झाला नाही लपून मी आपले आई बापाच घरी गेली त्यास सुमारे आज सभा वर्ष च्यार झाली आहेत तर माझे आईबापाने पुन तुम्हास घेऊन जाण्याविषयी पुष्कळ उपदेश केला आणि आपण पुष्कळ वेळा थें आले व तुमची आई ही आली होती तर तुम्ही माझी भेट सुद्धा घेतली नाही आणि तुम्हास च्यार पंच ही पुष्कळ समजावले परंतु आपण आईकले नाही आणि येथे मी तुमचे वर सावकाराचे कर्ज कडून तुमचे बसली आहे तर दरसाल खर्चा करिता

पर्ये ९० प्रमाणे एकंदर कर्ज तुमचे नांवानी रुपये २०० दोनसे झाले आहे तर तुम्हास माझी गरज असल्यास तुम्हास नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसाचे आंत येऊन सावकाराचे कर्ज रुपये २०० दोनशें व नोटीसीचा खर्च देऊन माझी आई चांगली समजूत करण व मला जाच काही न करीन असा एक करारनामा हून देणें तसें न केल्यास मजला दुसरा ठाव करण्यास फारकती देणें नाही तर नोटीस आपणास पाठविली ही आपली फारकती जाणून मी दुसरा घराब मग पुढे तुमचा माझेवर नवरेपणाचा राहिला नाही माझी गरज असल्यास आपण नोटीसीवर न आले तर मी तुमचेवर फी के याद रुपये २०० शें व नोटीसीचा खर्च व फिर्दादीचा खर्च मिळून तुमचे पासून घेतली जाईल कळवा तारीख २६ माहे मार्च सन १८९६ इसवी दत्त हरी गण गुरव दिग्रस.

सही.

सहीची निशांनी हरनी मर्द दत्त जात रंगारी इचे हात

सुद्ध बांमडी

समजूनसार.

पारामार मग त्यांच्या विषे संबंधी कोरे सोव होऊन असणार? व तशात जर एखादा दुष्काळ पडला अथवा पदार्थास मंदी आली तर ओह ती पोटी नाहीशी होऊन घरी रहावे लागते. मग काय आनंदी आनंद! अहून जे काय भांडेविडे धातूचा स्पर्श घरात असतो तो अशी स्थिती झाल्याबरोबर आवादानांत केलेल्या कर्जाच्या तृतीकडे जातो व या विचाराच्या हाती भिक्षापात्र येते. व ज्या ठिकाणी आपण कष्ट करून पोट भरले आहे त्या ठिकाणी भिक मागण्याची लाग असल्यामुळे तालुकान्तर किंवा निहान्तर करावे लागते. व तेजोचे दिवस येई तोपर्यंत याचकवृत्ती अनुकरण करावे लागते सुदैवाने जर ते दिवस आले तर विचारा फिरून घरदार करतो.

(पुढे चालू)

बोधामृत

(नामदार न्यायमूर्ती सुब्रह्मण्यय्य यांच्या व्याख्यानांतील)

मुक्ताच मद्रास युनिव्हर्सिटीच्या पदवीदानाचा समारंभ झाला. त्या युनिव्हर्सिटीचा सांख्यिक असा आहे की दरसाल पदवीदानाच्या वेळी व्याख्यान देण्याचा बहुमान चान सेलर कोणा तरी विद्वान फेलोस देतात. यंदा हा मान नामदार सुब्रह्मण्यय्य यांस दिला होता. या लोक मान्य विद्वन्मुगटाच्या तोंडून नी बोधामृतवृष्टी नवीन पदवीधरांवर झाली तिचा लाभ इतर प्राकृत जनांस मिळावा या हेतूने आधी मराठीत कांहीं भाग देण्याचा विचार केला आहे ते झाले:— या विश्वविद्यालयाचे सभासदपणाला आपण पोचला याबद्दल मी आपले अभिनंदन करितो. या पुढे आपणास कर्तव्य गोष्ट एक, आपली इष्ट वस्तु एक, आपणास राखावयाचा लेकिक एक आणि आपल्या संस्मरणीय गोष्टी एकच आहेत. आपणा पैकीं जे तरुण आहेत व ज्यांस अनुभव नाही अशांस उपयोगी पडतील अशा बुद्धीने मी चार बोधांचे शब्द सांगणार आहे.

भावी उद्योग

आपणा पैकीं पुष्कळांस असा प्रश्न पडला असेल की या पुढे उद्योगधंदा कोणता पत्करावा. याचा निकाल करितांना आपण लक्षांत घ्यावी की आपली प्रस्तुतची यशस्वपती भावी भाग्याचे सुचिन्ह होय तथापि या उपलब्ध संपत्तीला भुलून गवीनें फुगू नका. पुष्कळ वेळा असे घडते की कालेजांत जे भावानेले विद्यार्थी आपापल्या पिढीमध्ये अग्रेसर ठरतील असे वाटत असते पण पुढे त्यांचा नापत्ता होऊन गमूस ही लागत नाही. आणि कांहीं लोक जे कालेजांतून चांगले उद्योग आले नाहीत ते पुढील आयुष्यकालात फार पुढे सरसाऊन श्रेष्ठ पदाला पोचले आहेत. झणून मी झणतो की कालेजांत संपादलेल्या यशाला पुढील आयुष्यकालात पकडून घ्यावी नाही तर ते यश निव्वळ फुकट होय. आपण असे समजू नये की इतरांच्या मानाने आपणास उच्च शिक्षण मिळाले आहे झणून नी सामान्य व नित्यकामांची कामे केली पाहिजेत ती आपण केली नाहीत तरी चालण्या सारखे आहे.

(पुढे चालेल)

राव साहेब देवराव विनायक हे अकोल्यास एक कापडाची गिरणी बाढ्याच्या खटपटीत आहेत हे बहुतजणांस ठाऊक आहे. राव साहेबांनी ही गोष्ट हाती घेतली तेव्हा पासून ते रात्रदिवस गिरणीच्याच विवंचनेत आहेत. गावेगांव लुट जातील हिंडले, लांकांचीं मनें आकर्षून त्यांनीं वर्गणीचे आंकडे जमविले, आणि कांहीं उपक्रमा दाखल सभा भरवून पुढील कार्यक्रम ठरवून ठेविले. आत्तास इतक्या उद्योगश्रेणीवरून गिरणीचा वेत लवकरच सिद्धीस जाईल अशी उमेद आली होती. पण अलिकडे निराशेने आमच्या भावी उमेदीची जागा व्यापिली आहे. राव साहेबांच्या प्रयत्नांत शिथिलता, औदासिन्य व कुठितपणा हीं फार दिनतात. मनोरथाचे चक्र कोठे विघडले आहे ते बांही उमजत नाही वऱ्हाडांत श्रमेत लोक पुष्कळ आहेत आणि गिरणी सारख्या

उपयुक्त कारखान्याला मॅशाचा मदत सत्वर मिळेल असा भ्रंवसा होता, गिरणी उभरणाला भांडवलाची अडचण पडेल अशी आरंभी भिती देखील वाटली नव्हती पण अनिष्टच गोष्टी निदर्शनास येऊ लागल्या आहेत. बारीक शोध करावा तस तसें असे निष्पन्न होते की बहुत लोकांच्या जवळ गिरणीसारख्या उपयुक्त कार्याला पैसा देण्यास मुबलक आहे पण लोकांचा अशा कंपनीच्या कार्यपद्धतीत विश्वासच नाही. पुरस्कृत्या गृहस्थावर जसा विश्वास असावा तितका लोकांच्या मनांत मागील अनुभवामुळे यापुढे देवत नाही. उदाहरणार्थ, आकोल्यास एक तेलाची गिरणी निवाली, भागीदार बहुत बुडाले व पैसा कमविण्याच्यांनी लूट करून सोडली. असले दाखले लोकांच्या डोळ्यासमोर असल्यामुळे लोक कंपनीच्या उद्योगांत धजत नाहीत. राव साहेब देवराव विनायक सारख्या थोर व वाणेदार गृहस्थांवर लोकांनी अधिक विश्वास ठेवावयास पाहिजे होता व कालानुसार तसा सुयोग वढून येईल.

पूर्वी पेसां आत्तास कपड्याची गिरणीची अवश्यकता हल्ली विशेष वाढते. देशी कापड वापरण्याचा निश्चय आण करून चुकलो आहे तेव्हा त्या निश्चयाच्या सफलतेसाठी नवीन गिरण्या पुष्कळ निवाल्या पाहिजेत. अशा आणिवाणीच्या प्रसंगी अकोल्यास एखादी गिरणी नवीन निवेल तर आपल्या लोकांत कांहीं जोर आहे असे दिसेल, वेळ येतली झणजे नेटिव लोक पाश्चिमात्य राष्ट्रांस एक निर्धाराने मागे सारतील, आणि राज्यकर्त्यांच्या मनांत नेटिव विषयी आदरबुद्धि आपोआप उत्पन्न होईल. नाही तर, ज्या नवीन गिरणी विषयी आपण सर्वत्र गोष्टी करित होतो ती मनोराज्यांतलीच सृष्टी होती असे प्रसिद्ध झाल्यास आपले पाणी, वजनदारी, व कर्तृत्व हीं मातीमाल ठरतील. दुःखांत सुख इतकेंच की राव साहेब देवराव विनायक यांनी या गिरणीचे काम हाती घेतले आहे तेव्हा कितीही व्यत्यय आले तरी राव साहेब न डगमगतां आपला संकल्प पुरा करतील अशी त्यांच्या मागील कारकिर्दीवरून आत्तास बळकट आशा आहे. आत्तास यशप्राप्तिचा एक खूण माहित आहे आणि ती अशी:—

सत्य संकल्पाचा दाता भगवान ।
सर्वे की पूर्ण मनोरथ ॥

आकोल्यास नळाच्या पाण्याने दगा द्या सारखे झाले आहे लक्षावधि रुपये खर्ची पडले आणि जसा मोबदला मिळावा तसा मिळाला नाही. हल्ली पाणी बिलकूल मिळत नाही कांहीं लोक अशी ही कुरकुर करितात की गांवांत पाणी नीट न सोडतां पेटेत अधिक वेळ व पुष्कळ सोडले जाते. हल्ली या वाईट स्थितीबद्दल कोणास कांणी दोष द्यावा हे कांहीच कळत नाही. कांहीं जण झणतात की मूळ खजिन्याच्या विहिरीत पाणी अहून पुष्कळ दिवस पुरण्या सारखे आहे. दुसरी वदंत अशी आहे की कापशीची विहीर कोरडी पडत चालली तेव्हा पाण्याचा पुरवठा होऊ शकत नाही. खरी गोष्ट बरोबर कांहीच लक्षात नाही. सध्या नळाचे पाणी बंद केले आहे ते किती दिवस बंद राहणार आहे याच्या विषयी लोकांस कांहीच वर्दी नाही. नदीचे पाणी पिण्याला योग्य नाही. रोगराई प्रचल होण्याची चिन्हे दिसत आहेत. उन्हाळा अति वाढला आहे. अशा समर्थी मुनसिपालीटने वारंवार लोकांस खऱ्या बातम्या व लोकांच्या सोयीसाठी काय काय तजविजी केल्या आहेत हे कळवावे झणजे लोक वळेवर जागे होऊन कांहीं पुढची तयारी यथाशक्ति करतील आमच्या या सुचनेचा योग्य विचार होईल तर लोकांवर उपकार होईल.

उमरावतीस सुहृत्समाज झणून एक संस्था आहे. या संस्थेने एक वार्षिक व्याख्यानमाला काढली आहे. परस्परांस आपापले विचार कळविण्याचा मित्रमंडळीतला हा एक नामी मार्ग आहे. जे या देान तीन वर्षी पासून ही व्याख्यानमाला चांगल्या स्थितीला पोचली आहे गेल्या महिन्यांत उमरावती येथील नांवाजलेल्या विद्वान लोकांची व्याख्याने झाली ही विविध विषयावर झाली सर्व व्याख्याने प्रसिद्ध करावी असा प्रमोदसिं धु बर्त्याचा उद्देश आहे आणि तो फार स्तुत्य आहे अशा प्रकाशना पासून सुहृत्समाजाच्या सदस्यागांचा लाभ बहुतजणांस मिळेल. या प्रकाशनाच्या कामगिरीला आह्मी देखील यथाशक्ति मदत करण्याचा विचार केला आहे पण सुहृत्समाजाच्या मुख्य प्रधानमंडला कडून आत्तास या कामी किती मदत मिळेल या विषयी सध्या आह्मी विचारपूस करित आहो. व्याख्याने चांगली झाली पण त्यांचा रसास्वाद त्रोटकरूपाने नीट मिळणार नाही झणून आह्मी त्या भागवडीत पडत नाही. सुहृत्समाजाच्या चालकांनी एका उत्तम कार्याला सुरुवात केली आहे तेव्हा त्यांचे अभिनंदन अवश्य मेव केले पाहिजे झणून हा लेख लिहिला आहे.

सुहृत्समाजाच्या व्याख्यानमाले प्रमाणे आमच्या आकोल्यास वर्षोत्सवव्याख्यानमाला दरसाठ होत असते. रा० रा० विष्णु मोरेश्वर महाजनी एम० ए० यांच्या अध्यक्षतेखाली ही व्याख्यानमाला सुरू झाली आहे. राजश्री आण्णा साहेब ही व्याख्यानमाला भरभराटीस आणायी झणून बहुत खटपट करितात पण त्यांच्या श्रमाचे चीज व्हावे

तेंस होत नाही. यंदाचा समारंभ जून महिन्यांत सारावाढ प्रमाणे सुरू होईल आणि ही व्याख्यानमाला विशेष चांगली होईल अशी उमेद येत चालली आहे. हल्ली एक नवे गृहस्थ लायब्ररीत सेक्रेटरी झाल्यामुळे राजश्री आण्णा साहेब यांच्या मदतीस मिळाले आहेत. रा० रा० केशव गोविंद दामले बी० ए० ए० ए० ए० ए० बी० यांनी आतां पासूनच या व्याख्यानमालेविषयी खटपट चालविली आहे; आणि त्यांनी वचनाचे धड अशा विद्वान गृहस्थांची आश्वासने मिळविली आहेत.

पण आकोल्यास कांहीं विचित्र मंडळ्या आहेत. कित्येकांच्या मते आतां व्याख्याने झोड्याची वेळ संपली आणि लोकांस व्याख्यानानाचा वीट आला आहे. कित्येकांस तिकडे न जाण्यांत विशेष आनंद वाटतो. त्यांच्या या मालेविषयी तिरस्कार बुद्धी प्रदर्शित करण्यांत मौज वाटते, आणि कित्येक शहाणे फार असल्यामुळे त्यांच्यापुढे व्याख्याने कः— पदार्थ आहेत सारांश, नाना रूचीच्या वैचित्र्यामुळे झणा, त्या व्याख्यानकारांच्या नालायकीमुळे श्रोतृसमाज नीट जमत नाही व व्याख्यानांस उत्तम रंग येत नाही. उमेद धरावी आणि ही स्थिती पालटेल अशा समजाने कार्यक्रम चालू ठेवावा.

The Herar Samachar

MONDAY APRIL

13 1896

The valient Knight in the Imperial legislative Council from the Madras side has clearly exposed the position of the Finance Minister in all its shades and colours. His Speech contains many humorous allusions to the forward policy of the government and lays bare the mischievous consequences that spring from the cold regard for empty purse of the poor Rayot. He is very bold and definite in his remarks and gives out a clear and exact turn to the questions of the day. We give below his observations on forward policy which are really worth great consideration:—

"This Budget is indeed an admirable feat. I can only describe it as an inverted cone, with its apex in the shifting sands of exchange, with all the weight of this year's Indian prosperity mainly poised on that apex. That unstable foundation might any day discover sudden signs of giving way; and to prop up our inverted cone we might have to seize upon every thing ready to hand, even to the extent of further straitening the poor man's food and clothing and his small savings. It behoves us, therefore, to see how to rehabilitate our revenue and to place it on a sound, firm and solid basis. There is but one alternative, and it is but to have the word 'retrenchment' largely writ and put in practice measures tending towards it. A mere cheese-paring policy will never do. The insatiate and never-ceasing demands of our forward policy must be attacked and overcome. Our ever-growing home charges must be considerably beaten down.

"If these are impracticable, then the sole remedy is for Great Britain to come out with a substantial contribution to alleviate India's burden. The colossal and costly schemes of the forward policy are mainly to

maintain the British prestige—say what others may to the contrary—and this measure of bare justice is rightly due from the dominant and flourishing to the subject and prostrate country. Without these righteous achievements, to endeavour to promote the happiness or contentment of the people and, in a true sense, to make the two ends meet is—to use a homely simile—to work at the pump and leave the leak open.

"Within these ten years this forward policy has cost us—apart from the wars themselves—an aggregate sum of nearly seventy crores and has added to our permanent expenditure no less a sum than six crores per annum; and as for the home charges they have amounted up to over twenty-five crores of rupees. It is to meet drains such as these that the poor man's food and salt are reduced to famine rations, and the hand of the tax-gatherer is laid even on his coarse and scanty raiment."

The Hon'ble Mr. Justice Subramania Iyer C. I. E. delivered the other day at the Convocation of the Madras University a highly important and practical lecture on the present prospects of those who compete successfully in the collegiate course. He has benefitted the young generation by his plain outspokenness. In a dignified tone he has spoken out his heart with a warmth of feeling and an earnest desire for the good of the young graduates. The speech we recommend to our readers both for its elegance and richness in thought. His references to man's inner life, spiritual life and his appeal for female education require particular attention. We quote below his remarks as to the dignity of labour. Herein he presses upon the rising people of the day the greatest want of honest labour—let the work be of rough character. He says:—

"You scarcely require to be told that much of the work to be done in this world is but of a homely and rough character. Consequently a feeling of contempt for any such work is one of the most unfortunate and dangerous frames of mind with which a young man can start in life. No doubt one of the first effects of the present system of education is to produce upon the minds of many of you a strong desire to avoid altogether humble careers involving manual labour or out-door work, and an equally strong desire to enter into the region of purely intellectual and sedentary pursuits. It would seem that this is to a certain extent true even in countries where the 'dignity of labor' is far more generally recognised than here. This effect of the present system of education is intensified in India, more than elsewhere, by reason of the circumstance that the members of certain sections of the community have for ages enjoyed immunity from the hard toil to which the members of the other sections of the community cheerfully submit, as also by the circumstance that the bulk of young men who flock to our schools and Colleges, come from the former class. No wonder, therefore, that many persons, who have distinguished themselves at College and obtained degrees, not infrequently think it hard to turn for their livelihood to dull and laborious pursuits in which they might get on as well without their degrees as with them. Yet that a very large percentage of even educated men must of necessity in the not far distant future turn to such pursuits is obvious to

any one who takes note of the ever-increasing numbers that go forth from our Colleges year after year. Taking the perhaps not long period that has elapsed since the year 1868, when as one of the comparatively few young men admitted to their degrees that year I myself occupied the position which you occupy to-day, we find that things have changed very considerably. The educated man is a much cheaper article in the market now than he was then, or even 20 years later. Though the supply of such men has not yet outrun the demand, it can scarcely be doubted that it will do so at no distant period. And if education continues to develop in the past—there is no reason to believe it would not—the price of intellectual labour—except labour of the highest class—cannot but become cheaper still. I trust therefore that none of you will, like men deficient in practical wisdom, go about the world complaining that you can get no work that is fit for you; but that all of you, who have to seek an occupation, will as men of sense, accept whatever honest work you are able to find ready to hand, though such work be not purely intellectual. I do not think it is necessary to recall to your mind that a good many of our great men, who possessed the greatest intellects of their time, did not disdain to earn their livelihood by the toil of their hands. It is enough to remind you of Spinoza, that great thinker who insisted upon supporting himself by grinding glasses in Amsterdam; and of Thiruvallavar, the author of that marvellous Tamil classic, the Kural, who is believed to have earned his subsistence by labouring at the loom in the neighbourhood of this very city. It has often occurred to me that it would be a useful innovation to introduce into the educational system of this country, the old Jewish rule of insisting on every boy under a certain age to do some manual work for a portion of the school time every day in order that he might learn betimes that such labour is natural, nay, necessary for every man. I consider that any one who thinks that any kind of decent labour is beneath his dignity, and education, wrongs society, and the society as a whole cannot make any material progress if educated men shrink from certain forms of manual work because they fancy it is unsuited to their attainments or their station in life. If those who have received the benefits of liberal education would only take courage and step out of the beaten track of the public service or the usual professions and enter into other equally honourable though more laborious walks of life, as yet untrodden by them I feel sure there will be plenty of good work to do which would prove not only fairly remunerative to those who do it, but also would, in the long run, be beneficial to the community as a whole."

वऱ्हाड

हवामान—उन्हाळा फार कडक आहे. पारा १० अंशावर जातो. उन्हाच्या तापामुळे पटकी सारख्या विकृतीने पुष्कळ माणसे गांवोगांव मरत आहेत. माहूरच्या यात्रेने कित्येक कुटुंबावर गहजव उडाला व बहुत यंत्रिकरु वारुयाने दगावले. पाण्याविषयी हाकाहाक फार ठिकाणी आहेत. किरकोळ दुखणी देखील जोरावर

आहेत.

येथील कचेऱ्या सकाळच्या ७ पासून १२ वाजे पर्यंत सहाय्या आहेत. अशा व्यवस्थेमुळे पक्षकार लोकांचे मनस्वी हाल होतात. फार तर काय पण कचेरीत बसण्याला निवाऱ्याची, सच्छाय, व आरामकारक जागा देखील पक्षकारांस मिळत नाही.

अश्वैद्यक खात्याकडील सुपरिन्टेंडंट क्याप्टन शार्प यांची मध्यप्रांत व वऱ्हाड येथून बदली परत लष्करी खात्यांत झाली.

देशी गिरण्यांतील मालावर जकात घेण्याचा कायदा वऱ्हाड प्रांतास लागू केला आहे.

क्या० आ० व्ही० ग्योट, डेपुटी कमिशनर, यवतमाळ यांस येथ्या १७ वे तारखे पासून २ महिने २२ दिवस या मुदतीची हक्काची रजा देण्यांत आली.

क्या० हार्सवरो, असि० कमिशनर खामगांव यांस येथ्या १७ वे तारखे पासून ती न महिन्यांची हक्काची रजा मिळाली आहे.

रा० रा. विश्वनाथ नर. णडोडे र ए असि. कमिशनर हे येथ्या बुधवारी रात्री २ महिन्यांच्या रजेवर जाणार आहेत आणि ते रजेवरून परत आल्या नंतर येथील माल काज कोर्टाचे जज्याचे काम पाहिले गेले.

राव साहेब सिताराम विश्वनाथ यवर्धन बी. ए. डायरेक्टर हे आज पासून दोन महिन्यांच्या हक्काच्या रजेवर जात आहेत आणि त्यांच्या रजेत रा० रा० विश्व मोरेश्वर महाजनी एम. ए. हे आपल्या इन्स्पेक्टरच्या कामा शिवाय डायरेक्टरचेही काम चालविले.

लेफ्टेनंट लॅपडन असि कमिशनर. उदरावती व रा. रा. रघुपती माहतराव तहशीलदार मूर्तिजापूर यांस अनुक्रमे माजिस्ट्रेट वर्ग १ व वर्ग २ नेमण्यांत आले.

मि. काटग्रह, आकोला पोलीस सुपरिन्टेंडंट हे १ वर्षाच्या फर्ली रजेवर येथ्या १८ वे तारखे पासून जाणार आहेत.

गेल्या लोअर व हायर परीक्षेत १४ अधिकारी निरनिराळ्या विषयांत पसार झाले आहेत. मागील हप्तेच्या एकत्र केल्या असतां खालील अधिकारी या परीक्षेच्या पैचांतून सुटले असा सारांश निवतो:—

हायर परीक्षा
लेफ० लॅपडन व क्याप्टन आयव्हर्स लोअर परीक्षा
रा० रा० पांडुरंग वासुदेव भगत, उत्तमराव यशवंतराव, व गोविंद दामोदर.

उमरावती क्यांप, उमरावती शहर, आकोला, खामगांव, शिंगांव, आकोट इल्लचूर सिटी, परतवाडा, बुलढाणा, वाशिम, यवतमाळ, कारंजा येथील मुनिसिपालिटीस त्या ठिकाणच्या कोंडवाड्याची व्यवस्था व उत्पन्न हीं देण्यांत आली आहेत.

उमरावती येथील आलवियन प्रेसचे मालक रा० रा० बापूरावजी हेकड यांस देवाज्ञा झाली हे कळविण्यास दुःख वाटते. वऱ्हाडांत यांच्याच छापखान्याचे काम फार सुबक निवत असे. या आठवड्या कोन्यास सेशनचे

कामास प्रारंभ होऊन निदान तारीख पर्यंत चालेल असे वाटते.

रा० रा० वामन गणेश परांजपे इन्स्पेक्टर हे एक महिन्याच्या हक्काच्या रजेवर आज पासून गेले आणि या रजेत रा० गंगाधर रावजी सोहनी सव डेपुटी इन्-चार्ज नेमिले.

मि० श. पुरजी वीरजी एक्स्ट्रा असि० मिशनर हे दर्यापुरास जाण्यासाठी आकोल्यास रवाना झाले.

नोटीस

नोटीस. बेसमी दत्त वल्लभ गोपा जात रंगारी आडनांव सातपुते राहणार. जोन मुझे प्रमाणे नेर तालुके दारव्हे जिऱ्हे व पतंजल

नोटीस देणार हरनी मर्दे दत्त जाती व लुणी हल्ली राहणार मैजे दिग्रस प्रमाणे चली तालुके दारव्हे जिऱ्हे वणी नोटीस करण्यांत येते की, तुमचे व माझे त्यास सुमारे दहा बारा वर्षे झाली वर केले मला सज्जान होऊन सुमारे साहा सात उळ

झाली तर तुम्ही मजला आपले घरी वार गेले आणि दोन वर्षांपर्यंत मी तुमचे होती तर मला दोन वर्षांत तुम्ही कोण इतर आईने मला पाहिलेल तसा जाच केले तीनी तुमचा दोघाचा ही जाच मी दोन वर्षां गेले, सहण केला नंतर तुमचा उभयताचा मला सहन झाला नाही लपून मी आपले आई बापाच घरी गेली त्यास सुमारे आज सव वर्ष च्यार झाली आहेत तर माझे आईबापां तुम्हास घेऊन जाण्याविषयी पुष्कळ उपदेश केला आणि आपण पुष्कळ वेळा दि

थे आले व तुमची आई ही आली होती तर तुम्ही माझी भेट सुद्धा घेतली नाही आणि तुम्हास च्यार पंच ही पुष्कळ समजावले परंतु आपण आईकले नाही आणि येथे मी तुमचे वर सावकाराचे कर्ज कढून तुमचे बसली आहे तर दरसाल खर्चा करिता

पर्ये ९० प्रमाणे एकंदर कर्ज तुमचे नांवानी रुपये २०० दोनसे झाले आहे तर तुम्हास माझी गरज असल्यास तुम्हास नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसाचे आंत येऊन सावकाराचे कर्ज रुपये २०० दोनसे व नोटीसीचा खर्च देऊन माझी आई बाचांगली समजूत करण व मला जाच काही न करीन असा एक करारनामा हून देणे तसे न केल्यास मजला दुसरा ठाव करण्यास फारकती देणे नाही तर नोटीस आपणास पाठविली ही आपली फारकती जाणून मी दुसरा घराव मग पुढे तुमचा माझेवर नवरेपणाचा राहिला नाही माझी गरज असल्यास आपण नोटीसीवर न आले तर मी तुमचेवर फी याद रुपये २०० शें व नोटीसीचा खर्च व फीयादीचा खर्च मिळून तुमचे पासून घेतली जाईल कळाव तारीख २६ माहे मार्च सन १८९६ इसवी दत्त हरी गणु गुरव दिग्रस.

सही.

सहीची निशानी हरनी मर्दे दत्त जात रंगारी इचे हातखुह बांगडी

समस्तानसार.

रुम देशांतून त्या सरकारने आपले ०००० सैन्य ओडेसानगराहून पूर्वदेशाकडे पाठविले अशी बातमी लंडन टेलिग्राफात मिळाली आहे. एवढे मोठे सैन्य पूर्व देशाकडे पाठविण्याचा हेतू काय असावा तबद्दल संशय येणे साहजिक आहे. असे जगात की, रशिया देश कोरियाच्या प- नि जपानी बरोबर लढाई करण्याचे त- रीत आहे.

शिमेनेसेकी येथे चीन आणि जपान यांच्या दरम्यान नुकताच जो तह झाला तो ठरलेली काही खंडणी चीनने जपानास दिली आहे. परंतु बाकी राहिलेली त्याच्या नातून देण्याचे नाही व यामुळे जपानाने पुन्हा लढाईची तयारी जरीने चालविली आहे. चिनांतील एका पत्रावरून स- यने जपानाकरिता हल्ली इंग्लंडमध्ये दोन मोठी लढाऊ जहाजे करण्यांत येत असून त्यांचा हजेरा मनुष्ये रात्र दिवस खपत रशियांमधील सैविरियांतून चीनच्या सीमापर्यंत रेल्वे बांधण्याचे काम फारच जलद चालविले आहे. या रेल्वेवर ह- मनुष्ये रात्र दिवस काम करित आहेत. ती विजेच्या दिव्यांच्या उजेडांत काम करित आहेत. रशियांचे चिनिसि- पाठविले मिळून पुढे मोठे लढाईचा प्रसंग आला तर तो चीन व चीन या दोन्ही राष्ट्रांस फारच वागेल.

मिठाचा खडक—लुईसानाकडील टांपूत एक नऊ कोट टन मिठाचा खडक सांपड- ल्याचे कळते.

इशी गुंड्या—गुलबर्गी येथील रा- गगावर व शिवराम वामन वेडेकर शिंपीच्या बगेरे गुंड्या इतक्या उत्तम केलेल्या आहेत की, त्या विलायती मिसळल्या असता ओळखत नाहीत. त्यांचा लवकरच कारखाना काद- विचार आहे.

धन्याचे वारि महिन्यांत नायगारा न- दीच्या धबधब्यावर फार विलक्षण देखावा दिसत पडला. या नदीचा मुहोदय त्या वा- लून जो मग आहे तो सर्व अतिशय थंडी पडल्यामुळे प. य. च बर्फ होऊन थिगून गेला, व क नाडियन किनाऱ्यापर्यंत सर्व बर्फाच्छादित झाली. धबधब्यापासून जोडे लाहोरेकडे लोक त्या नदीवरून जोडे चालत जात होते. धबधबा अगदी खाला पडला होता. असा देखावा पूर्वी थोडी कोणाचे दृष्टीस पडल्याचे माहीत नाही.

जसेन्सच्या रानांत एक जनावर एका काऱ्याच प- यांत आले आहे त्याची रचना अर्ध कुत्रे व अर्ध मानर अशा प्र- कारची आहे. त्याचे तोंड व चार पाय व उभेपर्वतचा काडी कुत्र्याची असून क- मरेच्या मागची काडी व शेपूट मानराचे आहे. हे जनावर पकडण्याचा यत्न चालू होता पण ते जीवत हाती लागले नाही असे कळते.

आमेनिल्या द्वीपातील स्त्रिया घोड्यावर सवण्याचे कामी फार निष्णात आहेत.

बदलाग संस्थानचे ठाकूर साहेब लवक- यनेचे प्रवासामा जाणारे मनुष्यांचे

ब्रह्म देशांत दुष्काळाची चिन्हें दिसत आहेत. व त्या निवारणार्थ उपाय योजण्या- चेही काम चालू आहे.

अमेरिकेत इओआ नांवाचे एक संस्थान आहे तेथे तंबाखू ओढणे हा अपराध धरून त्यास शिक्षा द्यावी असा कायदा करण्यांत आला आहे.

इटावा येथे ज्या ब्राह्मणाने आपल्या मु- लीचे कोठे लग्न जमेना झाले तीस ठार मारिले होते ! त्या निर्दयास कोर्टाने फां शीची शिक्षा दिली.

जर्मनीच्या बादशहा विरुद्ध इंग्लंड, फ्रान्स व रशिया या तीन प्रमुख राष्ट्रांचा एकोपा होण्याचा विशेष संभव आहे अशी फ्रेंच वर्तमानपत्रे अटकळ करित आहेत.

कोचीनच्या महाराजांचे जे चिरंजीव राजकुमार केरलवर्मा हे मद्रास युनिव्हर्सि- टीच्या गेल्या बी. ए. च्या परिक्षेत पास झाले. एतद्देशीय तरूण राजपुत्रांनी किता धेण्यासारखी गोष्ट !

कोरियांत तुी बरीच अस्वस्थता आहे. फुसन येथे मोठे चड होऊन बंडवाले लो- कांनी जपानी सैन्यावर हल्ला केला. बऱ्याच झटापटी नंतर बंडवाऱ्यांचा पाडाव झाला. तथापि जपानी सैन्यातील बरेच लोक ठार झाले.

इजिप्त देशांत मागील प्रमाणे पुन्हा बं- डावा होत आहे व त्याच्या बंदावस्तास हिं- दुस्थानांतील फौज पाठविण्याचे ठरले आहे. सरहद्द प्रकरणांत हिंदुस्थानचा हिताहित संबंध आहे, परंतु इजिप्तांत हिंदुस्थानातील काळ्या शिपायांनी कां मराठे. स. नि माटवेलंड येथील थिती फार भयप्रद झाली आहे. तेथील सर्व रहिवासी लोक बंडाव्यास प्रवर्तक झाल्याचे दिसते कित्यक इंग्रज कामदार त्या दंग्याकरतां पुढे सरकले आहेत, पण त्यांच्या मदतीकरतां जात फौजेचा अवयवकता झाली आहे. ज्या प्रां- तांत हा प्रकार झाला आहे त्या प्रांताच्या रक्षणार्थ जे पोलिस लोक ठेवले होते त्यां- णीच या बंडाव्याकरतां रहिवाशांची उचल केली व मागाहून ते पोलिस लोकही आप- ल्या जवळच्या रायफल बंदुका व दारूगोळा यासह त्या दंगेखोरांत मिसळले आहेत या दंगेखोरांशी इंग्रज कामदारांचा एक सामना होऊन दंगेखोरांचा मोडही झाला ! तेथे असलेली १,००० युरोपियन स्त्रिया व मुले फार धोक्यांत सांपडली आहेत.

सौडनवर चाल करून जाणाऱ्या इंग्रजी फौजेच्या मदती करितां कानडासरकारने आपली एक पलटण देऊ केली आहे उस्मान डिगमा फार मोठ्या फौजेसह सिकंदर जात आहे व टोकरवर जाण्याचा त्याचा इरादा दिसतो—सौडनच्या एका पलटणीस टोकरवर जाण्याचा हुकूम झाला.— इजिप्तच्या पुढे सरकणाऱ्या फौजेस हरकत करण्याची दख्खी लोकांची तयारी आहे. सिसच्या कराराप्रमाणे टर्की सरकार वागले झाले त्या कराराप्रमाणे इंग्लंडाचे कर्तव्य करण्यास इंग्लंड बांधलेले नाही, तरी १८९६, १८७१ व १८७८ सातव्या क- राराप्रमाणे करण्यास इंग्लंड तयार आहे असे इंग्लंडचे झणणे आहे.

डो गोला इजिप्तच्या राज्यांत सामील क- रण्याकरतां फौज रवाना केले आहे इजिप्तच्या

खेदिवॉन टर्कीच्या सुलतानास कळविले.

रशियन वर्तमानपत्रे इजिप्त प्रकरणाबद्दल फ्रान्सास मदत बरीत आहेत.

फ्रान्स व रशिया यांचा हल्ली जितका एकोपा झाला आहे तितका पूर्वी कधीच नव्हता आणि इजिप्त प्रकरणांत फ्रान्सास रशियाची अगदी उत्तम मदत आहे. डों- गोला स्वारीबद्दल इंग्लंड व फ्रान्स यांच्या दरम्यान अजून पत्रव्यवहार चालू आहे, असे फ्रान्सच्या प्रधानाने ३१ मार्च रोजी आपल्या सेनेट सभेत सांगितले.

काबूलचा अमीर काफरीस्थान आपल्या कबजांत घेत असल्यामुळे पुष्कळ इंग्रजलोक अमिरावावर हल्ला करित आहेत, पण अ- मिराने नुकतेच आपल्या प्रजेस बजावून सां गितले की, गुलामाचा व्यापार चालू दिला जाणार नाही. तसेच काफरी लोकांस चि- त्रलंकेड जाण्यास हरकत करण्यांत आलेली नाही. या दोन गोष्टीवरून अमिरास दोष देण्यास कांही कारण दिसत नाही.

वेटा येथे ३० हजार रुपये खर्चून ल- ष्करी तुरुंग बांधण्याचे ठरले. अ.

एकाने असा शोध लाविला आहे की, मनुष्य जितक्या उंचीवर उभा राहतो तितके ते लवकर मरते. म्हणजे प्रत्येक मनुष्यास दोन वर्षे या प्रमाणाने उंचीवर राहाणारांचे आ- युष्य कमी कमी होत.

ता. १ ली एनेल पासून पुणे व नशिरा- वाद येथे मराठे, मुसलमान व रजपूत यांना सैन्याच्या नेकरीसाठी तयार करण्याची आफिसें स्थापन करण्याबद्दल स्टेट सेक्रेटरी यांची परवानगी मिळाली आहे. आ.

नोटीस

रा० रामा वल्लद केवजी माळी जामोदक र राहाणार कुरणखेड यांस नोटीशीने क- ठविले जाते की तुम्ही ता० २१/३/९६ ची नोटीस वैदर्भ छापखान्यांतून दिली ती अगदी खाटी असून त्याप्रमाणे तुमचा आमचा देव- वेव मुळीच झाला नाही तुम्ही एकंदर आमचे कर्जेचे फेडित हिशोब करून त्या खंडांत एकंदर खाली लिहिल्या प्रमाणे ठराव झाला तोः—बैल ३ व हस १ व खाते कुरणखेड ता. अकोले एथील शेत सरवे नंबर ६९ आ कार रुपये ३८ चे जे तुम्ही आक्षांस पूर्वी ग हाण दिले ते व त्यातील असलेले पिका सु द्धां खरेदी देण्याचे कबूल करून वचन दिले त्या पैकी बैल व हस आणि शेताती ल पीक असे आम्ही नेले. आतां मार्च सन १८९६ महिन्यांत शेताचे खरेदीखत करू न देऊन शिवाय रुपये १०० नगदी द्यावे शेताचे खाते आमचे नावे करून द्यावे असे चार पंचा समक्ष कबूल केले. हल्ली मार्च १८९६ महिना पूर्ण झाला. आणि तुम्ही वचन दिल्या प्रमाणे शेताचे खरेदीखत करू- न न देतां आमचे नावे खाते करून दिले नाही. व शंभर रुपये नगदी दिले नाही. तुम चे कडे जे आमचे कर्ज घेणे आहे त्याबद्द- ल तुम्ही आपले नोटीशीत कबूल केले आ- हेच. त्यामानाने व्याजामुद्दां बाकी पुष्क- ल घेणे निवतच आहे आणि बैल हस, व शेतातील पिकात सर्व फेड झाली असे झणता हे केवळ बेमानी सारखे आहे सबब या नोटीशीने कळविले जाते की जसे तुम्ही

पंचा समक्ष कबूल केले. त्याप्रमाणे स० नं० ६९ चे शेताचे खाते आमचे नावे करून देऊन शिवाय रुपये १०० नगदी द्यावे व जे तुमचे दस्तबज आहेत ते परत न्यावे. तसे या नोटीशीचे तारखेपासून आठ दिवसाचे आंत न केले तर तुमचेवर कायदेशी- र रीतीने दावा करून सर्व नुकसानी भरून घेतली जाईल कळावे तारीख ७ माहे एप्रि- ल सन १८९६ इ०

(सही)

मास्तीसा वल्लद गोपाळसा रंगारी राहा- णार कुरणखेड ता० अकोला निशाणी खु०

नमुना नंबर (जी)

नादारी मुकदमा नंबर ४ सन १८९६ विद्यमान नादारी कोर्टाचे जज्ज जि०

अकोला

सर्व धनको यांसः—

नोटीस देण्यांत येते की, किसन बल्लद रोडाजी तेडी व. वडाळी प्र. पनज ता. आकोट हा नादारी आहे असा आज तारीख २८ माहे ३ सन १८९६ इ० रोजी ठराव झा- ला आहे. आणि तारीख २९ माहे ४ सन १८९६ हा दिवस नादाराचे सावकारां- नी नेमण्या करितां आणि सावकारांनी आप- ले तर्कचा असायनी नेमून देण्या करितां व नादारांने आपल्या सुटके विषयी दिलेल्या अर्जाचा निकाल करण्या करितां नेमला आहे. नादाराच्या सुटके संबंधी ज्या सावका- रांची तक्रार सांगण्याची इच्छा असेल त्या सर्वांनी त्या बद्दल आठ आण्यांच्या स्टांप कागदावर अर्ज लिहून त्या अर्जांने नोटीस द्यावी. त्या नोटीशीत ज्या आधारावरून त- क्रार सांगणे असेल ते व त्या बद्दल ज्या साक्षीस समन्स करण्याची इच्छा असेल त्या साक्षीदारांची नांवे नमूद करावी. ही नोटीस नेमण्या करितां नेमलेल्या तारखेच्या निदान तीन दिवस तरी पूर्वी दाखल केली पाहिजे कोर्टांत सावकारांनी पहाण्या करितां ना- दारांने दाखल केलेल्या यादी उघड्या ठेवि- ल्या आहेत. ज्यास नादारावर दावे नोंदवि- णे असतील त्यांनी आठ आण्याचे स्टांपावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी व ते दावे खरे असल्या बद्दलचा माते- जा लेख लिहून त्यावर अर्जदारांने आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे राहणारे असतील त्यांनी आठ आण्याचे स्टांपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफि- सरापुढे तिच्या खरेपणा विषयी शपथ लि- हावी आणि ती यादी टपाला कडून कोर्टांत पाठवावी. झणजे दावे रजिस्ट्रांत दाखल होतील. कळावे ता. ४/४/९६ इ०

B. B. Sule

Judge

Bankruptcy Court

Akola District.

हे पत्र अकोले येथे कै० वा० खंडेराव वाळजी फडके यांचे “ वन्हाडस- माचार ” छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनी छापले.

नोटिशी वडल.
१० ओळींचे आंत रु० १
दर ओळीस ८१०६
दुसरे खेपेस ४१

वहाडसमाचार

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXX

AKOLA MONDAY 20 APRIL 1896

NO 15

वर्ष ३०

आकोला सोमवार तारीख २० माहे एप्रिल सन १८९६ इ०

अंक १५

घड्याळ.

किंमत रुपये ६ हमी ३ वर्षांची
अति स्वस्त, दिसण्यांत सुंदर, मजबूत आणि
भक्कम ह्या फोटोप्रमाणे वाच घ्या. ६००
वर खपली. १२ घड्याळें एकदम वेणा-
रास १ घड्याळ फुकट मिळेल.

आखी स्वित्झरलंडमध्ये ही घड्याळें मुद्राम
कराविली आहेत. यावर आमचे नांव आहे.
हे घड्याळ रेल्वे रेग्युलेटरचे असून याचे
कांटे रासकोप प्रमाणे असून सेकंडकाटा आ-
हे. मागील बाजूस झांकण असून आंत कांच
आहे. चावी देण्यास भोगरा आहे. डायल
(लेटी) चीनईच्या असून रंगीवरेंगी आ-
हेत. आंकडे ठळक, विलोरी कांच आणून
यांस ६ जुवेल (हणजे चक्रांचे खाली वर
हिले बसविले आहेत.) ज्या घड्याळास रु-
बी जुवेल असतील त्यांची किंमत ज्यात व
तेच पुष्कळ दिवस चालण्यात व टिकण्यांत
अधिक असते. तुम्ही दुसरी घड्याळें वापरली
व वापरतां त्यांत आमचे एक वापरून पहा-
ण्याची जो उमेद बाळगिल त्यास १०११
वर्षांत दुसरे घड्याळ देण्याची जरूर लाग-
णार नाही. कांच कमान आणि पेटी व ३
वर्षांची ग्यारंटी घड्याळा सोबत मिळेल.
व्ही. पी. नेही घड्याळ पाठवू.
टीपः— " गिःहाइकांस घड्याळावर आपले
नांव घालणे असल्यास उत्तम इंग्र-
जीत घातले जाईल. प्रत्येक अक्षरा-
स चार्ज अर्धा आणा पडेल. "

गोविंद महादेव पोळ.

९२-२४ बॉचमेकर आणि रिपेर नासिक.

गप्पाष्टक

आमच्या येथली हवा थोडी अधिक
थंड होईल तर बरे' कोणी हणतात. त्यावर
कोणी तर्तरीत प्रतिपक्षी चटकन् उत्तर करि-
तो, 'वाहवा, अंतर्थांनी गारठा भरत चाल-
ला आहे त्याला बाहेरील थंडीची मदत पो-
हचली हणजे सारे कसे मरणा प्रमाणे गारी-
गार होऊन जाईल!' आमच्या आंगांतील
उष्णता वाढल्या वाचून आमचे हांतून कांहीं

होणार नाही असे समजून कोणी थंड देशां-
तील वेद्यां या थंड अनुभवावरून मूर्खीत व-
सून ही उष्ण उपचार करीत आहेत. आंगें
उघडी राखण्याच्या संक्यामुळे आंगांतील
उष्णता अथवा कर्तृत्वशक्ति बाहेर पडून
वायां जाते अशा शास्त्रीय विचाराने कोणी
नखशिखांत आपली आंगें उद्गार वखांनीं
सर्वकाळ वेष्टून टाकीत आहेत. लोकरीच्या
वखांनीं शरीर आच्छादल्या मुळे आंतली
उष्णता बाहेर जात नाही एवढेच काय ते.
पण आंतच ती तर मुळचीच थोडी आहे
तर ती वाढविण्यासाठी आपणास कांहीं
करणे जरूर नाहीं काय असा कोणी प्रश्न उत्पन्न
करितात व त्यावर वाफेची चहाकाफी अथ-
वा पेव्यांच्या सूचने प्रमाणे कोको किंवा
इतर उष्ण आणि उष्णतावर्धक पदार्थांच्या
सेवना विषयी कोणी शिफारस करितात. को-
णी हणतात, अहां आतां आपल्याला राक्ष-
सा सारखे काम करावयाचे आहे तेव्हां
मेपपात्र माणसाचा धान्याहार काय कामी
पडेल! त्यास राक्षसा सारखे तर मांस शनच
पाहिजे किंवा निदान त्याचा प्रतिनिधी हणू-
न पशुपक्ष्यांचे तरी यांस पोटांत वातरया
खेरीज आमच्या प्रचंड कायद्यां लागणारी
प्रचंडशक्ति येईल कशी व या विचाऱ्या हिं-
दूची या कठोर जीवनार्थ कलहामध्ये धडग-
त लागावी तरी कशी? अहो ते सारे खरे;
तुम्ही हवे ते खाहिले; पण ते आंगीं राखून
देव्याची जर नीट तजवीज झाली नाही तर
खावून न खावून सारखेच नाही का होणार? खी
पुरुषांनीं पुष्कळ वर्षे ब्रह्मचर्य पाळिले नाही व
पुढे सामर्थ्याची सारखी उधळपट्टी करीत
सुटलात व हिंदुस्थानच्या लोकसंख्येत खाने-
सुमारीवाल्यांचा ही जीव दडपेल अशी क-
शीबशी भर घालीन सुटलात तर तुमचे हां-
तून गोमे कशी उठतील? हे सर्व ऐकून वडी-
ल विस्मयाने बोलतात—अहाहा! अलिक-
डल्या या नव्या इंग्रजी विद्येच्या शिळेवर
आमच्या पोऱ्यांचे मेंदु कसे पाजळून तर्त-
रीत झाले आहेत; कल्पनाशक्ति दावे तोडून
कशी सैरावैरा धावू लागली आहे! वेद्याने,
भलतेच तर्क करून व भलत्याच
वाटेने जाऊन तुम्ही आपले केवढे
तुकसान करून घेत आहां. आपला सना-
तन धर्म सोडलात, संध्यादि पट्टकें टा-
कलात त्याची ही फळे भोगावीं लागतात
प्रकृतीच्या संवेधाने कांहींएक काळजी न
घेतांना तुमच्या वडिलांची शरीरे कशीं
सहट रहात होती व त्यांचा उत्साह आणि
आयुर्दाय तुम्हापेक्षा किती तरी अधिक
होता. तुम्हाला ही भलती बुद्धि होणारच;
कारण अंगुष्ठ प्रमाण माणसे होतील असे भ-
विष्योत्तर पुराणांत कथून ठेविलेच आहे
ती व्यासवाणी अन्यथा कशी होईल?

* * *

यावेळीं कोणतेही कारण असो, अथवा

त्यास कोण ही उपाय असो, आत्मांतील
उत्साह, तर्तरी, तारुण्य, ईर्ष्या, कर्तव्यगारी
जो, चैतन्य सारे बहुतेक आमच्यांतून गेल्या
सारखे दिसते. खरोखर आखी किती तरी
निर्वीर्य, निहत्साह व अधिरे झालो आहे व
अधिक होत चालतो आहे आमची सध्या-
ची स्थिति हेच याचे मोठे प्रमाण. हे गुण
आमच्यांतून जप्तने जात जात चालले तस-
तों पारतंत्र्य, दारिद्र्य व मेवगात्रता हे आं-
त शिरून चालले, व शेवटी जी विषयी वि-
चार मनांत आला हणजे पाटांत भडभडून
येते व मानवर काढायाला लाज वाटते ती दशा
कमाळी आली. आमचा उत्साह, उद्योग
प्रीति व परिश्रमशीलता गेली तरी कोठे?
अर्थात ज्यांना पुष्कळ व मोठाली कामे
करावयाची आहेत व या गुणांचे ज्यांना
अभय आहे. त्यांच्या भावाला वश हो-
ऊन त्यांचेकडे ते चालते झाले व आस्थाशू-
न्य पाहून आत्माला त्यांनी साहजिकच
छायाळून दिले. खरोखर दुसरी उद्योगी मा-
णसे आपल्या दृष्टीस पडतात हणूनच मा-
णसाला एवढा उद्योग साध्य आहे असे
आपल्याला कबूत करायें लागते, तसें नसते
नसते. निवृत्त माणसाचे स्वाभाविक धर्म असें आप-
णास वाटले असते. इतके ते आमचे बनले
आहेत!

+ + x x

ज्ञानाची चर्चा असो, संसार सुखाची
गोष्ट असो, मनोवृत्तीचे लालन असो, विराग
असो किंवा अनुभग असो, आम्ही इतक्या
स्थिर वृत्तीचे बनलो आहोत की आमच्यांत
चलविचल म्हणून व्हायची नाहीच. वरत,
देशांत जगांत तिकडे कांहींका हेडिना आमची
अभंग शांति व अखंड समाधि! आमच्या आ-
तड्याला आचका बसला आहे व आमचे
काळीज थरारले आहे असे बहुधा होत
नाहीं. कारण तसे करण्यास कांहींच समर्थ
नाहीं मनस्संस्थानांतून पड्डिपुंचे निदोळन
केले असल्यामुळे तेथे बंडाई हणून कधी
व्हावयाची नाही. व तेथल्या साम्राज्यांत
व्यवय यायचा नाही. सगळा पारा आ-
णि गंधक हृदयगर्भांतून साफ काढून टा-
किल्यामुळे अंतःकरण प्रदेशांत धरणीकं-
पाची हणून आतां कशी ती भीति उरली
नाहीं. मानलाभ होवो किंवा मानहानि
होवो, उभय स्थिती विषयी आखी सारखे
तटस्थ. सर्व विरोधांचे आखी समोकरण
करून टाकले असल्यामुळे आमच्या क-
सलेल्या मनाचा काटा इकडे की तिकडे
ढळावयाचा नाही! निवाला मरण घेऊन
जात नाही हणून जगावयाचे, एरव्ही जग-
ण्यांत मोठीशी मौज आहे किंवा उत्साहाने
ओवशाणे, तत्परतेने त्यांत कांहीं विशेष
किंवा जोखमीची कामे करावयाची आहेत
असे कांहीं नाही! आयुष्याच्या प्रवाहावर

आखी खुशाल उताणे पडलो आहे व
नदीमुखांने सारखे निवर्णसमुद्राकडे जात
आहो. जडभरथाचे शिष्यत्व पत्करून मो-
क्षाचे लालसेने आखी अजगरवृत्ति धारण
केली आहे की काय कोण जाणे? आणि
मोक्ष याच वाटेनें मिळणार यांत शंका ना-
हीं. निर्दलन, निःपात, निकाल लागणार!
मोक्षाकरितां जलसमाधि घेतली तरी मेला व
आत्महत्तेकरितां पाण्यांत शिरला तरी मेला!
शेवट सारखाच!

+ x + +

आज जर तुकाराम बुवा किंवा येशू ख्रि-
स्त आमच्याजवळ येईल व आमची स्थिती
पाहिल तर त्यास देखील संताप उत्पन्न
होईल. त्यावाचून राहणार नाही. बैराग्याची ओ-
णि शांतीची कमाळ होऊन माणूस परसा-
थीसाठीं देखील यत्न करीनासा झाला असें नांवार
जर वरील महात्मांनीं पाहिले तर, मला ही
वाटते त्या माणसाला खडखडीत साव
करण्याकरितां ते त्याच्या पाठीवर मोठ्या-
कुरुणेनें पहिल्यानें दहा कोरडे ओढतील
व उपदेश ऐकण्या या धर्तीत आल्यानंतर
त्याशीं बुद्धिवाद करतील. कारण जेथे
बुद्धि आणि वृत्ती सुप्त आहेत तेथे त्यांनीं
वाळण्याचे माणसाची नाडी वहात असली
हणजे उपचाराला सबड आहे असें स-
मनावयाचे, पण नाट्या आखड्यावर आ-
णि उष्णता नाहीशी झाल्यावर कोण काय
करणार?

+ x + x

आमच्या मंडळीला हा कसला क्षय
ग लागला आहे कोण जाणे. हाल चाली दुःख
रण्याची वासनाच नाहीशी झाली! खं
मृत्यूपेक्षां हे जिवंत मरण फारच भयंकर. अ-
गदीं कांहींच न करण्यापेक्षां मनुष्य दुसऱ्या-
चे घरावर धोडे मारील, मारामारी शिवीगाळ
करील तरी बरे हणतां येईल; कारण त्या
वरून तो जिवंत आहे असें तरी दिसून येते.
डोकें कायम असले तर पागोटी पंचवीस गण्डीत
मिळतील हणतात ते खरे. अगोदर चैतन्य
पाहिजे मग इच्छा पाहिजे, हणजे त्यांचे स्वा-
पाठापाठ आज नाही उद्यां बाकीचे रुज
आपोआप चालत येते. पण तेवढे तेच जग
कां हरवले हणजे बाकीचे सार मळाला
शुंगार! असलेले नसल्या सारखे होते पण
नसलेले जवळ कसचे येते!

मिती वैशाख शुद्ध ७ शके १८१८

रुम देशांतून त्या सरकारने आपले ०००० सैन्य ओडेसा नगराहून पूर्वदेशाकडे पाठविले अशी बातमी लंडन टेलिग्राफात सिद्ध झाली आहे. एवढे मोठे सैन्य पूर्व देशाकडे पाठविण्याचा हेतू काय असावा अजून संशय येणे साहजिक आहे. असें ज्ञात की, रशिया देश कोरियाच्या पलीकडे जाण्याची बरोबर लढाई करण्याचे तयारीत आहे.

शिमेनेसेकी येथे चीन आणि जपान यांच्या दरम्यान नुकताच जो तह झाला त्यात ठरलेली काही खंडणी चीनने जपानास देली आहे. परंतु बाकी राहिलेली त्याच्या नातून देण्याचे नाही व यामुळे जपानने लढाईची तयारी जारीने चालविली आहे. असे चिनांतील एका पत्रावरून समजते. जपानाकरिता हल्ली इंग्लंडमध्ये दोन भागी लढाऊ जहाजे करण्यांत येत असून त्यांचा हजर मनुष्ये रात्र दिवस खपत रशियानेही सैविरियांतून चीनच्या सीमेपर्यंत रेल्वे वांधण्याचे काम फारच जलद चालविले आहे. या रेल्वेवर हजर मनुष्ये रात्र दिवस काम करीत आहेत. चीन विजेच्या दिव्यांच्या उजेडांत काम करीत रशियाचे चिनिस पाठवून पुढे मागे लढाईचा प्रसंग आला तर तो न व चीन या दोन्ही राष्ट्रांस फारच मान्य.

मिठाचा खडक—लुईसानाकडील टांपूत एक नऊ कोट टन मिठाचा खडक सांपडल्याचे कळते.

दुशी गुंड्या—गुलबर्गी येथील रा. गंगावर व शिवराम वामन वेडेकर शिंपीच्या वगैरे गुंड्या इतक्या उत्तम केलेल्या आहेत की, त्या विलायती मिसळल्या असता ओळखत नाहीत. त्यांचा लवकरच कारखाना काढविचार आहे.

पाण्याच्या फेब्रुवारी महिन्यांत नायगारा नदीच्या धबधब्यावर फार विलक्षण दिसावा दिसून पडला. या नदीचा युस्टसच्या बाजूस जो मग आहे तो सर्व अतिशय थंडी पडल्यामुळे प. ५.५० बर्फ होऊन थिजून गेला. व कनाडियन किनाऱ्यापर्यंत सर्व बर्फाच्छादित झाली. धबधब्यापासून १००० फूट उंचीवर त्या नदीवरून जोडे चालत जात होते. धबधबा अगदी लोखंडा पडला होता. असा दिसावा पूर्वी कुठेही कोणाचे दृष्टीस पडल्याचे माहीत नाही.

जसेम्सच्या रानांत एक जनावर एका कान्याच्या पायांत आले आहे त्याची चिन्हा असे कुत्रे व असे मानर अशा प्रकारची आहे. त्याचे तोंड व चार पाय व डोळे पर्यंतचा काडी कुत्र्याची असून कानांच्या मागची काडी व शेपूट मानराचे आहे. हे जनावर पकडण्याचा यत्न चालू होता पण ते जीवत हाती लागले नाही असे कळते.

आलेल्या द्विपंतील ख्रिया धोड्यावर मनुष्याचे काही फार निष्णात आहेत. वडवाण संस्थानचे ठाकूर साहेब लवकरच यत्ने प्रवासाम जाणूक घेण्याचे

ब्रह्म देशांत दुष्काळाची चिन्हे दिसत आहेत. व त्या निवारणार्थ उपाय योजण्याचेही काम चालू आहे.

अमेरिकेत इओआ नांवाचे एक संस्थान आहे तेथे तंबाखू ओढणे हा अपराध धरून त्यास शिक्षा द्यावी असा कायदा करण्यांत आला आहे.

इटावा येथे ज्या ब्राह्मणाने आपल्या मुलीचे कोठे लग्न जमेना होणून तीस ठार मारिले होते ! त्या भिर्दयास कोर्टाने फांशीची शिक्षा दिली.

जर्मनीच्या बादशहा विरुद्ध इंग्लंड, फ्रान्स व रशिया या तीन प्रमुख राष्ट्रांचा एकोपा होण्याचा विशेष संभव आहे अशी फ्रेंच वर्तमानपत्रे अटकळ करीत आहेत.

केचीनच्या महाराजांचे जे चिरंजीव राजकुमार केरलवर्मा हे मद्रास युनिव्हर्सिटीच्या गेल्या बी. ए. च्या परिक्षेत पास झाले. एतद्देशीय तरुण राजपुत्रांनी किता घेण्यासारखी गोष्ट !

कोरियांत तूरी बरीच अस्वस्थता आहे. फुसन येथे मोठे उड होऊन बंडवाले लोकांनी जपानी सैन्यावर हल्ला केला. बऱ्याच झटापटी नंतर बंडवाऱ्यांचा पाडाव झाला. तथापि जपानी सैन्यातील बरेच लोक ठार झाले.

इजिप्त देशांत मागील प्रमाणे पुन्हा बंडावा होत आहे व त्याच्या बंडावस्तास हिंदुस्थानातील फौज पाठविण्याचे ठरले आहे. सरहद्द प्रकरणांत हिंदुस्थानचा हिताहित संबंध आहे, परंतु इजिप्तांत हिंदुस्थानातील काळ्या शिपायांनी कां मरावे. स. वि.

माटावेलंड येथील धिती फार भयप्रद झाली आहे. तेथील सर्व रहिवासी लोक बंडाव्यास प्रवर्तक झाल्याचे दिसते कित्यक इंग्रज कामदार त्या दंग्याकरता पुढे सरकले आहेत, पण त्यांच्या मदतीकरता जात फौजेचा अवयवकता झाली आहे. ज्या प्रांतांत हा प्रकार झाला आहे त्या प्रांताच्या रक्षणार्थ जे पोलिस लोक ठेवले होते त्यांना या बंडाव्याकरता रहिवाशांची उचल केली व मागाहून ते पोलिस लोकही आपल्या जवळच्या रायफल बंदुका व दारूगोळा यासह त्या दंगेखोरांत मिसळले आहेत या दंगेखोरांशी इंग्रज कामदारांचा एक सामना होऊन दंगेखोरांचा मोडही झाला ! तेथे असलेली १,००० युरोपियन स्त्रिया व मुले फार धोक्यांत सांपडली आहेत.

सौदनवर चाल करून जाणाऱ्या इंग्रजी फौजेच्या मदती करितां कानडासरकाराने आपली एक पलटण देऊ केली आहे

उस्मान डिगमा फार मोठ्या फौजेसह सिकंदर जात आहे व टोकरवर जाण्याचा त्याचा इरादा दिसतो—सौदनच्या एका पलटणीस टोकरवर जाण्याचा हुकूम झाला. इजिप्तच्या पुढे सरकणाऱ्या फौजेस हरकत करण्याची दरेवशी लोकांची तयारी आहे.

सिप्रसच्या कराराप्रमाणे टर्की सरकार वागले होणून त्या कराराप्रमाणे इंग्लंडाचे कर्तव्य करण्यास इंग्लंड बांधलेले नाही, तरी १८९६, १८७१ व १८७८ सातव्या कराराप्रमाणे करण्यास इंग्लंड तयार आहे असे इंग्लंडचे ह्मणणे आहे.

डोला इजिप्तच्या राज्यांत सामील करण्याकरतां फौज रवाना के जाई इजिप्तच्या

खेदिवांन टर्कीच्या सुलतानास कळविले.

रशियन वर्तमानपत्रे इजिप्त प्रकरणाबद्दल फ्रान्सास मदत बरीत आहेत.

फ्रान्स व रशिया यांचा हल्ली जितका एकोपा झाला आहे तितका पूर्वी कधीच नव्हता आणि इजिप्त प्रकरणांत फ्रान्सास रशियाची अगदी उत्तम मदत आहे. डोला स्वारीबद्दल इंग्लंड व फ्रान्स यांच्या दरम्यान अजून पत्रव्यवहार चालू आहे, असे फ्रान्सच्या प्रधानने ३१ मार्च रोजी आपल्या सेनेट सभेत सांगितले.

काबूलचा अमीर काफरीथान आपल्या कबजांत घेत असल्यामुळे पुष्कळ इंग्रजलोक अमिरावर हल्ला करीत आहेत, पण अमिराने नुकतेच आपल्या प्रजेस बजावून सांगितले की, गुलामाचा व्यापार चालू दिला जाणार नाही. तसेच काफरी लोकांस चित्रलंकेड जाण्यास हरकत करण्यांत आलेली नाही. या दोन गोष्टीवरून अमिरास दोष देण्यास कांही कारण दिसत नाही.

केटा येथे ३० हजार रुपये खर्चून लष्करी तुलंग बांधण्याचे ठरले. अ.

एकाने असा शोध लाविला आहे की, मनुष्य जितक्या उंचीवर उभा राहतो तितके ते लवकर मरते. ह्मणजे प्रत्येक मनुष्यास दोन वर्षे या प्रमाणाने उंचीवर राहणाऱ्यांचे आयुष्य कमी कमी होत.

ता. १ ली एप्रिल पासून पुणे व नशिराबाद येथे मराठे, मुसलमान व रजपूत यांना सैन्याच्या नेकरीसाठी तयार करण्याची आफिस स्थापन करण्याबद्दल स्टेट सेक्रेटरी यांची परवानगी मिळाली आहे. आ.

नोटीस

रा० रामा वल्लद केवजी माळी नामोदकर राहणार कुरणखंड यांस नोटीशीने कळविले जाते की तुम्ही ता० २१/३/९६ ची नोटीस वैदर्भ छापखान्यांतून दिली ती अगदी खाटी असून त्याप्रमाणे तुमचा आमचा देवघेव मुळीच झाला नाही तुम्ही एकंदर आमचे कर्जेचे फेडित हिशोब करून त्या खंडांत एकंदर खाली लिहिल्या प्रमाणे ठराव झाला तोः—बैल ३ व हस १ व खाते कुरणखंड ता. अकोले एथील शेत सरवे नंबर ६९ आकार रुपये ३८ चे जे तुम्ही आक्षास पूर्वी गहाण दिले ते व त्यातील असलेले पिका सुद्धा खरेदी देण्याचे कबूल करून वचन दिले त्या पैकी बैल व हस आणि शेतातील पोक असे आम्ही नेले. आतां मार्च सन १८९६ महिन्यांत शेताचे खरेदीखत करून देऊन शिवाय रुपये १०० नगदी द्यावे शेताचे खाते आमचे नावे करून द्यावे असे चार पंचा समक्ष कबूल केले. हल्ली मार्च १८९६ महिना पूर्ण झाला. आणि तुम्ही वचन दिल्या प्रमाणे शेताचे खरेदीखत करून न देतां आमचे नावे खाते करून दिले नाही. व शंभर रुपये नगदी दिले नाही. तुमचे कडे जे आमचे कर्ज घेणे आहे त्याबद्दल तुम्ही आपले नोटीशीत कबूल केले आहेच. त्यामानाने व्याजामुद्धा बाकी पुष्कळ घेणे निघतच आहे आणि बैल हस, व शेतातील पिकात सर्व फेड झाली असे ह्मणता हे केवळ बेमानी सारखे आहे सबब या नोटीशीने कळविले जाते की जसे तुम्ही

पंचा समक्ष कबूल केले. त्याप्रमाणे स० न० ६९ चे शेताचे खाते आमचे नावे करून देऊन शिवाय रुपये १०० नगदी द्यावे व जे तुमचे दस्तबज आहेत ते परत न्यावे. तसे या नोटीशीचे तारखेपासून आठ दिवसाचे आंत न केले तर तुमचेवर कायदेशीर रीतीने दावा करून सर्व नुकसानी भरून घेतली जाईल कळावे तारीख ७ माहे एप्रिल सन १८९६ इ०

(सही)

मास्तीसा वल्लद गोपाळसा रंगारी राहणार कुरणखंड ता० अकोला निशाणी खु०

नमुना नंबर (जी)

नादारी मुकदमा नंबर ४ सन १८९६ विद्यमान नादारी कोर्टाचे जज्ज जि०

अकोला

सर्व धनको यांसः—

नोटीस देण्यांत येते की, किसन बल्लद रोडाजी तेडी व. वडाळी प्र. पनज ता. आकोट हा नादारी आहे असा आज तारीख २८ माहे ३ सन १८९६ इ० रोजी ठराव झाला आहे. आणि तारीख २९ माहे ४ सन १८९६ हा दिवस नादारीचे सावकारांनी नेमण्या करितां आणि सावकारांनी आपले तर्कचा असायनी नेमून देण्या करितां व नादारीने आपल्या मुदके विपर्या दिलेल्या अर्जाचा निकाल करण्या करितां नेमला आहे.

नादाराच्या मुदके संबंधी ज्या सावकारांची तक्रार सांगण्याची इच्छा असेल त्या सर्वांनी त्या बद्दल आठ आण्यांच्या स्टॉप कागदावर अर्ज लिहून त्या अर्जांने नोटीस द्यावी. त्या नोटीशीत ज्या आधारावरून तक्रार सांगणे असेल ते व त्या बद्दल ज्या साक्षीस समक्ष करण्याची इच्छा असेल त्या साक्षीदारांची नावे नमूद करावी. ही नोटीस नेमण्या करितां नेमलेल्या तारखेच्या निदान तीन दिवस तरी पूर्वी दाखल केली पाहिजे कोर्टांत सावकारांनी पहाण्या करितां नादारीने दाखल केलेल्या यादी उघड्या ठेविल्या आहेत. ज्यास नादारावर दावे नोंदविणे असतील त्यांनी आठ आण्याचे स्टॉपावर अर्ज करून त्यांत दाव्याची हकीकत लिहून द्यावी व ते दावे खरे असल्या बद्दलचा प्रतिला लेख लिहून त्यानवर अर्जदारांने आपली सही केली पाहिजे.

जे सावकार दूरचे राहणारे असतील त्यांनी आठ आण्यांचे स्टॉपावर दाव्याची हकीकत लिहून एखाद्या जुडिशियल आफिसरापुढे तिच्या खरेपणा विपर्या शपथ लिहावी आणि ती यादी टपाला कडून कोर्टांत पाठवावी. ह्मणजे दावे रजिस्ट्रांत दाखल होतील. कळावे ता. ४/४/९६ इ०

B. B. Sule

Judge

Bankruptcy Court

Akola District.

हे पत्र अकोले येथे कै० वा० खंडेराव बाळाजी फडके यांचे “ वऱ्हाडसमाचार ” छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनी छापले.

वहाडसमाचार

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXX

AKOLA MONDAY 20 APRIL 1896

NO 15

वर्ष ३०

आकोला सोमवार तारीख २० माहे एप्रिल सन १८९६ इ०

अंक १५

घड्याळ.

किंमत रुपये ६ हमी ३ वर्षांची
अति स्वस्त, दिसण्यांत सुंदर, मजबूत आणि
मजकूर ह्या फोटोप्रमाणे वाच घ्या. ६००
वर खपली. १२ घड्याळ एकदम घेणा-
रास १ घड्याळ फुकट मिळेल.

आम्ही स्विटझरलंडमध्ये ही घड्याळे मुद्दाम
कराविली आहेत. यावर आमचे नांव आहे.
हे घड्याळ रेलवे रेग्युलेटरचे असून याचे
कांटे रासकोप प्रमाणे असून सेकंडकाटा आ-
हे. मागील बाजूस झाकण असून आंत कांच
आहे. चावी देण्यास मेगारा आहे. डायल
(लेडी) चीनईच्या असून रंगीबेरंगी आ-
हेत. आंकडे ठळक, विलोरी कांच अपून
यांस ६ जुवेल (हणजे चकांचे खाली वर
हिले बसविले आहेत.) ज्या घड्याळास रु-
बी जुवेल असतील त्यांची किंमत ज्यात व
तेच पुष्कळ दिवस चालण्यात व टिकण्यांत
अधिक असते. तुम्ही दुसरी घड्याळे वापरली
व वापरता त्यांत आमचे एक वापरून पहा-
ण्याची जो उमेद बाळगील त्यास १०११
वर्षांत दुसरे घड्याळ घेण्याची जरूर लाग-
णार नाही. कांच कमान आणि पेटी व ३
वर्षांची ग्यारंटी घड्याळा सोबत मिळेल.
व्ही. पी. नेही घड्याळ पाठवू.

टीप:— " गिःहाइकांस घड्याळावर आपले
नांव घालणे असल्यास उत्तम इंग्र-
जीत घातले जाईल. प्रत्येक अक्षरा-
स चार्ज अर्धा आणा पडेल. "

गोविंद महादेव पोळ.

५२-२४ बॉचमेकर आणि रिपेरर नासिक.

गप्पाष्टक

' आमच्या येथली हवा थोडी अधिक
थंड होईल तर बरे ' कोणी हणतात. त्यावर
कोणी तर्तरीत प्रतिपक्षी चटकन उत्तर करि-
तो, ' वाहवा, अंतर्धानी गारठा भरत चाल-
ला आहे त्याला बाहेरील थंडीची मदत पो-
हचली हणजे सारे कसे मरणा प्रमाणे गारी-
गार होऊन जाईल! ' आमच्या आंगांतील
उष्णता वाढल्या वाचून आमचे हांतून कांही

होणार नाही असे समजून बोणी थंड देशां-
तील वेद्यां या थंड अनुभवावरून मर्दित व-
सून ही उष्ण उपचार करित आहेत. आंगे
उबडी राखण्याच्या संकल्पाने आंगांतील
उष्णता अथवा कर्तृत्वशक्ति बाहेर पडून
वायां जाते अशा शास्त्रीय विचाराने कोणी
नखाशिखांत आपली आंगे उद्दार वखांनीं
सर्वकाळ वेष्टून टाकीत आहेत. लोकराच्या
वखांनीं शरीर आच्छादल्या मुळे आंतली
उष्णता बाहेर जात नाही एवढेच काय ते.
पण आंतच ती तर मुळचीच थोडी आहे
तर ती वाढविण्या साठी आपणास कांहीं
करणे जरूर नाही काय असा कोणी प्रश्न उत्पन्न
करितात व त्यावर बाफेची चहाकाफी अथ-
वा पेव्यांच्या सूचने प्रमाणे कोको किंवा
इतर उष्ण आणि उष्णतावर्धक पदार्थांच्या
सेवना विषयी कोणी शिफारस करितात. को-
णी हणतात, अहो आतां आपल्याला राक्ष-
सा सारखे काम करावयाचे आहे तेव्हां
मेघपात्र माणसाचा धान्याहार काय कामी
पडेल! त्यास राक्षसा सारखे तर मांस शनच
पाहिजे किंवा निदान त्याचा प्रतिनिधी हणू-
न पशुपक्षांचे तरी मांस पोटांत वातरया
खेरीज आमच्या प्रचंड कायद्याला लागणारी
प्रचंडशक्ति येईल कशी व या विचाऱ्या हिं-
दूची या कठोर जीवनार्थ कलहामध्ये धडग-
त लागावी तरी कशी? अहो ते सारे खरे;
तुम्ही हेंच ते साहजिक; पण ते आंगी राखून
देवण्याची जर नीट तजवीज झाली नाही तर
खावून न खावून सारखेच नाही का होणार? खी
पुरुषांनी पुष्कळ वर्षे ब्रह्मचर्य पाळिले नाही व
पुढे सामर्थ्याची सारखी उधळपट्टी करित
मुठलात व हिंदुस्थानच्या लोकसंख्येत खाने-
सुमारीवाल्यांचा ही जीव दडपेल अशी क-
शीबशी भर घालीत मुठलात तर तुमचे हां-
तून बांभे कशी उठतील? हे सर्व ऐकून वडी-
ल विस्मयाने बोलतात—अहाहा! अलिक-
डल्या या नव्या इंग्रजी विद्येच्या शिळेवर
आमच्या पोण्यांचे मेंदु कसे पाजळून तर्त-
रीत झाले आहेत; कल्पनाशक्ति दावे तोडून
कशी सैरावैरा धावू लागली आहे! बेव्याने,
भलतेच तर्क करून व भलत्याच
वाटेने जाऊन तुम्ही आपले केवढे
नुकसान करून घेत आहां. आपला सना-
तन धर्म सोडलात, संध्यादि पट्टेकडे टा-
कलांत त्याची ही फळे भोगावी लागतात
प्रकृतीच्या संवधाने कांहींएक काळजी न
धेतांना तुमच्या वडिलांची शरीरे कशी
सहट रहात होती व त्यांचा उत्साह आणि
आयुर्दाय तुम्हापेक्षा किती तरी अधिक
होता. तुम्हाला ही भलती बुद्धि होणारच;
कारण अंगुष्ठ प्रमाण माणसे होतील असे भ-
विष्योत्तर पुराणांत कथून ठेविलेच आहे
ती व्यासवाणी अन्यथा कशी होईल!

* * *

यावेळी कोणतेही कारण असो, अथवा

त्यास कोण ही उपाय असो, आम्हांतील
उत्साह, तर्तरी, तारुण्य, ईर्ष्या, कर्तृवगारी
जो, चैतन्य सारे बहुतेक आमच्यातून गेल्या
सारखे दिसते. खरोखर आम्ही किती तरी
निर्गिर्य, निरुत्साह व अधिरे झालो आहो व
अधिक होत चालले आहो आमची सध्या-
ची स्थिति हेंच याचे मोठे प्रमाण. हे गुण
आमच्यातून जसजसे जात जात चालले तस-
तसे पारतंत्र्य, दारिद्र्य व मेघपात्रता हे आं-
त शिरून चालले, व शेवटी जी विषयी वि-
चार मनांत आला हणजे पाटांत भडभडून
येते व मानवर काढायला लाज वाटते ती दशा
कराळी आली. आमचा उत्साह, उद्योग
प्रेम व परिश्रमशीलता गेली तरी कोठे?
अर्थात ज्यांना पुष्कळ व मोठाली कामे
करावयाची आहेत व या गुणांचे ज्यांना
अंगय आहे. त्यांच्या भावाला वश हो-
ऊन त्यांचेकडे ते चालते झाले व आस्थाशू-
न पाहून आम्हाला त्यांनी साहजिकच
छायाळून दिले. खरोखर दुसरी उद्योगी मा-
णजे आपल्या दृष्टीस पडतात हणूनच मा-
णसाला एवढा उद्योग साध्य आहे असे
आपल्याला कबूत करायें लागते, तसे नसते
च तेव्हापासून आपण व आपल्या
निवृत्त माणसाचे स्वाभाविक धर्मे असे आप-
णास वाटले असते. इतके ते आमचे बनले
आहेत!

+ + x x

ज्ञानाची चर्चा असो, संसार सुखाची
गोष्ट असो, मनोवृत्तीचे लालन असो, विराग
असो किंवा अनुाग असो, आम्ही इतक्या
स्थिर वृत्तीचे बनलो आहोत की आमच्यांत
चलविचल म्हणून व्हायची नाहीच. वरांत,
देशांत जगांत तिकडे कांहींका हेडिना आमची
अंभग शांति व अखंड समाधि ! आमच्या आ-
तड्याला आचका बसला आहे व आमचे
काळीज थराळें आहे असे बहुधा होत
नाहीं. कारण तसे करण्यास कांहींच समर्थ
नाहीं मनसंस्थानांतून पड्डिपुंचे निर्दालन
केले असल्यामुळे तेथे बंडाई हणून कधी
व्हावयाची नाही. व तेथल्या साम्राज्यांत
व्यवय यायचा नाही. सगळा पारा आ-
णि गंधक हृदयगर्भातून साफ काढून टा-
किल्यामुळे अंतःकरण प्रदेशांत धरणीकं-
पाची हणून आतां कशी ती भीति उरली
नाहीं. मानलाभ होवो किंवा मानहानि
होवो, उभय स्थिती विषयी आम्ही सारखे
तटस्थ. सर्व विरोधांचे आम्ही समीकरण
करून टाकले असल्यामुळे आमच्या क-
सलेल्या मनाचा काटा इकडे की तिकडे
ढळावयाचा नाही! निवाला मरण घेऊन
जात नाही हणून जगावयाचे, एरव्ही जग-
ण्यांत मोठीशी मौज आहे किंवा उत्साहाने
ओवशांने, तत्परतेने त्यांत कांहीं विशेष
किंवा जोखमीची कामे करावयाची आहेत
असे कांहीं नाही! आयुष्याच्या प्रवाहावर

आम्ही खुशाल उताणे पडलो आहो व
नदीमुलाने सारखे निर्वाणसमुद्राकडे जात
आहो. जडमर्याचे शिष्यत्व पत्करून मो-
क्षाचे लालसेने आम्ही अजगरवृत्ति धारण
केली आहे की काय कोण जाणे? आणि
मोक्ष याच वाटेने मिळणार यांत शंका ना-
हीं. निर्दलन, निःपात, निकाल लागणार!
मोक्षाकरितां जलसमाधि घेतली तरी मेला व
आत्महत्तेकरितां पाण्यांत शिरला तरी मेला!
शेवट सारखाच!

+ x + +

आज जर तुकाराम बुवा किंवा येशू ख्रि-
स्त आमच्याजवळ येईल व आमची थिती
पाहील तर त्यास देखील संताप उत्पन्न
ह्यावाचून राहणार नाही. बैराग्याची ओ-
णि शांतीची कपाल होऊन माणूस परसा-
थीसाठी देखील यत्न करीनासा झाला असे
जर वरील महात्म्यांनी पाहिले तर, मला
वाटते त्या माणसाला खडखडीत साव तर
करण्याकरितां ते त्याच्या पाठीवर मोठ्या-
करुणेंने पहिल्याने दहा कोरडे ओढत लाव-
व उपदेश ऐकण्या या थितीत आल्यानंतर
त्याशी बुद्धिवाद करतील. कारण जेथे
बुद्धि आणि वृत्ती सुप्त आहेत येथे त्यांनी
वाळण्याचे माणसाची नाडी वहात असली
हणजे उपचाराला सबड आहे असे स-
मजावयाचे, पण नाट्या आखड्यावर आ-
णि उष्णता नाहीशी झाल्यावर कोण काय
करणार?

+ x + x

आमच्या मंडळीला हा कसला क्षय
ग लागला आहे कोण जाणे. हाल चाल
रण्याची वासनाच नाहीशी झाली! ख-
मृत्यूपेक्षा हें निवृत्त मरण फारच भयंकर. अ-
गदी कांहींच न करण्यापेक्षां मनुष्य दुसऱ्या-
चे वरांवर धोंडे मारील, मारामारी शिवीगाल
करील तरी बरे हणतां येईल; कारण त्या
वरून तो निवृत्त आहे असे तरी दिसून येते.
डोकें कायम असले तर पागोटी पंचवीस
मिळतील हणतात ते खरे. अगोदर चैतन्य
पाहिजे मग इच्छा पाहिजे, हणजे त्यांचे स्वा-
पाठापाठ आज नाही उद्यां बाकीचे ह्जु-
आपोआप चालत येते. पण तेवढे तेच ज-
कां हरवले हणजे बाकीचे सार मळाला
झंगार! असलेले नसल्या सारखे होते पण
नसलेले जवळ कसेच येते?

मिती वैशाख शुद्ध ७ शके १८१८

गरीब लोकांच्या स्थितीचा विचार

(रा० रा० शंकर नारायण डांगे बी. ए.
यांनी व्याख्यान रूपांत लिहिलेला)
नंबर ३.

पंतु पूर्वीचा कराचा बोजा व कुटुंब
भरणाचा भार व अज्ञानामुळे फिरून होणारा
फाजोल खर्च यामुळे त्याची कधीही स्थिती
सुधारत नाही. असो हे थोडक्यांत वर्णन
देण्याचे कारण पूर्वीच सांगितले आहे की
आपली स्थिती सुधारत नाही यास आ-
पणच कारण आहे व ती आपणच सु-
धारली पाहिजे असा विचार मनांत आणून
ती तपासून पाहिली पाहिजे व काय काय
दोष दिसतात ते घालविले पाहिजे व तशा
रीतीने सुधारण्यास उपाय आपण काढिले
पाहिजे. व अशा रीतीने एकदां चालण्यास
व आपण विचार केल्यास लोकांचीही मदत
आपणास रास्त मिळेल अशी आपली खात्री
असावी.

वरील वर्णनावरून असे दिसून येते की
स्थिती सुधारण्याचा खरा मार्ग हाटला ह्मणजे
दान पैसे मिळत असले ह्मणजे एक खर्च
करून एक राखून ठेवणे हा होय
व त्या राखलेल्या पैशाचा उपयोग
एक दोन वर्षांनी एकदम आरामांत खर्च करणे
असा नसावा तर आपली स्थिती सुधार-
ण्याकडे तो फंड उर्फ होणारे भांडवल त-
सेच कायम व जास्त करून झाडाचे फळ
मिळते तद्वत् जे उत्तम निघेल ते मात्र
जे प्रासंगिक किंवा नैमित्तिक खर्च येतात
त्यांत खर्चणे; त्याच्या बाहेर मुळी जाता
नाही व जसा जसा नसावा व अशा रीतीने
सांगितलेल्या उपायाच्या मानानेच आपल्या
सुखाची व आरामाच्या वातुची आवड
असावी. व मला वाटते की अशा तत्वास
अनुसरून वागणे ह्मणजेच गरीबीची खरी
स्थिती व ती घालविण्याचे उपाय समजणे
हा होय. परंतु अशा रीतीचा विचार ह्मणजे
वेळ तत्वज्ञान होय व हे काबाडकष्ट क-
रणाच्या अडाणी लोकांच्या डोक्यांत
शिरावे तरी कसे? व अज्ञानावरून म-
नोवृत्तीचे व तात्कालिक सुखासेनेचे प्रा-
बल्य जास्त असल्यामुळे हा विचार त्याच्या
डोक्यांत एकदां दानदा शिरवून दिला तरी
प्रसंग आल्यास कृति उलट होणारच व जरी
मी वर सांगितले आहे की आपल्या स्थिती
बद्दल आपण स्वतः विचार करावा व स्व-

मांडतो आपणही पाहू. काही विचार स-
रकारच्या बाजूचे आहेत व ते प्रजापालनाचे
धर्मास अनुसरून असल्यामुळे त्याचा आ-
पणास येथे काही एक विचार कर्तव्य नाही.
काही विचार जनसमाजांने आपल्या अं-
गावर घेतले पाहिजेत व काही व्यक्तिविशिष्ट
हितचिंतक भांडवलवाल्यांनी व काही वि-
द्वत्समूहाने; वर सांगितलेच आहे की समाजांने
ह्मणा, हितचिंतकांनी ह्मणा, कोणी ह्मणा जे
उपाय करावयाचे ते गरीबास त्याची स्थिती
समजावयाला लागून ते आपोआप विचार करू
लागतील या तत्वावर असल्यास त्यापासून
खरा फायदा होईल. मुलास चालता येत
नसल्यास त्यास कडेवर घेऊन गेल्यास ते
कधीही चालणार नाही तर त्यास नुसता
हातच दिला पाहिजे ह्मणजे प्रथमतः
जरी त्यास जड जाते तरी त्याचा अक्षय्य
फायदा होतो. तेव्हा अशा तत्वावरचा प-
हिला उपाय ह्मणजे शिक्षण हा होय. या
संबंधी बराच भार सरकारांने घेतला आहे
तरी शाळा स्थापन करून तद्वारा शिक्षण
मिळणे हा शिक्षणाच्या मार्गातील एक मा-
र्ग आहे. सर्व प्रकारच्या गरीब लोकांत लो-
कांचे विचार समजण्या इतके अक्षरज्ञान व
मारवाडी न बुडवितल इतके हिशोबी ज्ञान
तरी आले पाहिजे. व त्यास वेळोवेळी ज्ञा-
नाचा फायदा करून घेण्यास शिकविले
पाहिजे. व कोणी ह्मणेल की अशा रीतीची
व्यवस्था आज सरकारांने पुष्कळ करून
ठेविची आहे व शेजारी अनुभवाची मंडळी
ही त्यास वारंवार उपदेश करते तरी जसा
फायदा व्हावा तसा होत नाही. मजूर लो-
कांच कामामुळे व गरीबीमुळे शिकणे होत
नाही व त्यांचे मुलासही लहानपणी बापास
मदत करण्यास जावे लागते. होय स्थिती
खरोखरच अशी आहे. पैसा जवळ नसल्या-
मुळे त्यास योजिलेल्या उपायाचा फायदा
करून घेता येत नाही तर शिक्षण शिक्षण
ह्मणून ओरडण्याचा काय फायदा आणि
या करिताच काही व्यक्तिविशिष्टांची त्यास
मदत पाहिजे व ती भूतदयेच्या रूपाने द्रव्य-
द्वाराच पाहिजे असे मी ह्मणत नाही कार-
ण द्रव्यद्वारा केलेली मदत किति दिवस टि-
कणार? ती मदत केल्या प्रकारची ह्मणा-
ल तर त्यांच्या सुधारण्याचे दुसरे उपाय
हे होत. व ते अमलांत आल्यावर त्यास
शिक्षणाचा आपोआप फायदा करून घेता
येईल.

युरोपांत व्यापाराच्या घडामोडी चालू
असल्यामुळे मजुरांच्या स्थितींत बराच फ-
रक झाल्यामुळे काही पैसा शिल्लक भांड-
वला दाखल राहतो तो असा तेथे मजुरांच्या
मंडळ्या प्रान्ता प्रान्ती स्थापित झाल्या आ-
हेत. त्याच्या मानेनींग कामिटीचे मॅबर बरेच
शिकलेले व व्यापारांत हुशार पण गरीब
स्थितींले असतात. ह्या Societies चा उप-
योग व उद्देश फार चांगले आहेत. ह्मणजे
तीथे मॅबर असलेल्या लोकांनी आपल्या रो-
जमुऱ्याचा काही अंश सोसायटीच्या ट्रस्टी-
च्या ताब्यांत देतात असे करून प्रत्येकाचे
नांवाने काही भांडवल जमा होते व जमा-
झालेल्या भांडवलाने माल खरेदी करून सो-
सायटीच्या नांवाने व्यापार चालतो व त्यांत
अशी अट आहे की प्रत्येक मजूर मॅम्बराने
माल व्यावयाचा झाल्यास त्याच ठिकाणी

घेतला पाहिजे. या प्रमाणे जो नफा होईल
तो ज्याच्या त्याच्या नांवें फंडास जमा
करितात.

[पुढे चालेल]

व्हाइसराय साहेबांचे कायदे कौंसिलास
सध्यां सुटी झाल्यामुळे नामदार रावसाहेब
बळवंतराव भुसकुटे हे परत वऱ्हाणपुरी आले
आहेत. नामदार मेथा यांनी राजिनामा दि-
ल्यामुळे कायदे-कौंसिलांतील एक लोकांचा
अधारस्तंभ नाहीसा झाला होता. नामदार
आनंदाचार्य मद्रासतर्फे लोकमत उत्तम प्रकारे
प्रकाशित करीत होते. पण महाराष्ट्राची वा-
जू अगदी कमी पडली होती आणि नामदार
भुसकुटे नवीनच असल्यामुळे त्यांच्या कर्तव-
गारी विषयी लोकांस आदेशा होता. परंतु
आह्मास कळविण्यास परम संतोष वाटतो
की नामदार भुसकुटे यांनी महाराष्ट्राची से-
वा फार नामो केली. यांची भाषणशैली अ-
गदी साधी व सोपी होती तथापि यांच्या
विचारगोभीर्याने सर्वजण अगदी आनंदित
झाले किंबहुना प्रतिस्पर्धी ह्मणजे सरकारी
कौंसिलदार यांनी देखील त्यांच्या विवेच-
नाच्या धर्तीला समान्यता दर्शविली.
शेवटी बनेटावर जो वादविवाद झाला त्या-
मध्ये नामदार आनंदाचार्य व नामदार भुस-
कुटे यांचीच भाषणे फार उत्कृष्ट झाली आ-
णि नामदार वेस्टलंड व व्हाइसराय यांनी
या उभयतांच्याच विचारसरणीसाठी उत्तर-
माला गोविली आहे, सारांश नामदार भुस-
कुटे यांनी राष्ट्रसेवा फार चांगली केली
आहे. त्यांचा लोकांमधील प्रभाव अत्यंत
आभारी आहे. आह्मास बळकट आशा आहे
की नामदार भुसकुटे आपली कायदे-कौंसि-
लांतील कारकीर्द अशीच राजप्रिय व लोक-
प्रिय करितील.

मुंबईच्या ग्राजुएट असोसिएशन पुढे प्रो-
फेसर गोखले यांनी एक सुरस व्याख्यान
दिले. त्यांच्या भाषणांत अनेक विषया संब-
धाने चर्चा झाली आहे. प्रोफेसर गोखले हे
स्वतां फर्ग्युसन कालेजाचे मुख्य चालक अ-
सल्यामुळे त्यांस सांप्रतच्या विद्यादानाची प-
द्धी उत्तम ठाऊक आहे आणि ह्मणूनच
त्याचे विचार विशेष मान्य आहेत. हल्लींच्या
शिक्षणामध्ये एक मोठा दोष धोकंपट्टीचा
आहे. धोकंपट्टी फार घातुक असून खऱ्या
विद्यार्जना पासून विद्यार्थ्यास पराडमुख करि-
ते. धोकंपट्टी अतिशय पसरली आहे आणि
प्रोफेसर गोखले ह्मणाले की शेंकडा ९० वि-
द्यार्थी निदान या धोकंपट्टीच्या साह्याने निर-
निराळ्या परीक्षा पसार झाले आहेत. श्रीग-
णेशायनमःच्या धड्या पासून तो पाठशाळां-
तील अखेरीच्या परीक्षेपर्यंत धोकंपट्टीचा मार्ग
वहुतेक विद्यार्थी पतकरतात. किंवा तसें कर-
णे मला होतें. शिक्षण ह्मणून काहीच होत
नाही. सध्याच्या विद्यादानाचा क्रम अगदी
चुकला आहे. धोकंपट्टीने विद्यार्थी परीक्षे
पुरती पुस्तकांची ओझी आपलीशी करितो
पण परीक्षा उतरली की डोक्यावरचा बोजा
तत्काळ फेकून देऊन विद्यासेपत्ती पुस्तक-
रूपी खजिन्यांत पुन्हा कुठेंपण लावून बंद
करून टाकतो. प्राथमिक शाळांतील पहिल्या
इयत्तेपासून बी. ए. सारखी परीक्षा उतरे
पर्यंत सरासरीने १७-१८ वर्षे अध्ययन

लागते. इतकी वर्षे धोकंपट्टीने उचलेला ज्ञा-
नभार परीक्षांच्या शिखरास पोचवीपर्यंत
तो विद्यार्थी खुजट, थकलेला, निर्बल व
जडबुद्धीचा होऊन जातो. हल्लींच्या क्रमिक
पुस्तकांनी देखील धोकंपट्टीला मोठी मदत
केली आहे. वर्षानुवर्षे तीच पुस्तके, इयत्ता
त्याच, व शिक्षणाची मोड तीच असा खरा
प्रकार असल्यामुळे शिक्षण कंटाळवाणे, वै-
तन्यशून्य, नीरस व निरुपयोगी होत चालले
आहे शिवाय सांप्रतच्या दुष्ट शिक्षणक्रमा
संबंधाने लोक अगदी बेपर्वा आहेत. गु-
लांच्या पालकांस त्यांच्या शिक्षणाबद्दल
काही तरी काळजी असती तर आजपर्यंत
काही चळवळ झाली असती आणि थोडी
बहुत सुधारणा झाली असती. पण पालकांचे
दुर्लक्ष्य, शिक्षकांचे औदासीन्य, व परीक्ष-
कांची एक सारखी धोकंपट्टीप्रवर्तक हातोटी
यांनी प्रभुत विद्याक्रम फार वाईट करून
सोडिला आहे. शिवाय अलिकडे जी ग्रंथ-
माला विद्यार्थ्यांच्या सोयीसाठी पित आहे
तिच्यामुळेही धोकंपट्टी बळावत चालली
आहे. ज्ञान जसजसे प्राप्त होत जाते तसतसे
ते आपलेसे केले पाहिजे, आणि ज्ञान
आपलेसे होत गेले ह्मणजे मन संस्कृत
होत जाते आणि या मनाच्या संस्कृतीला
शिक्षण असे ह्मणतां येईल. नामदार न्या-
यमूर्ती रानडे यांनी अलिकडील शिक्षणक-
मांत ज्या सुधारणा सूचविल्या आहेत त्या
धोकंपट्टीला घातुक असून मनें संस्कृत कर-
ण्याकडे त्यांची प्रवृत्ती विशेष आहे. प्रोफेसर
गोखले यांनी धोकंपट्टी विषयी जे उद्गार
काढले आहेत त्यांची प्रचिती प्रत्येकांने आप-
णाला घ्यावी व जेजप सांगतच शिक्षण-
क्रम सुधारण्याकडे यथाशक्ती प्रयत्न केला
तर प्रो. गोखल्यांच्या भाषणाचा खरा फा-
यदा करून घेतला असे हेईल.

The Berar Samachar

MONDAY APRIL

20 1896

There is a good deal of reason for
the people of Berar to support them-
selves with hopes of gradual improve-
ment in the administration of this
non-regulated province. Since a suffi-
ciently long time past the staff of
military officers who held the reins of
the administration, has been removed
and in its stead civilians of eminence
and practical sagacity have been given
high and responsible posts in the
province. The head of the province
viz the Resident is a first class
civilian His immediate subordinates,
the two Commissioners, one Revenue
and the other Judicial, are also civil-
ians. Recently a civilian has been
given the post of a Deputy Commis-
sioner in the province. These bene-
ficial changes have been taking place
to the great satisfaction of the people.
In former days the services of men
of military training might have been
of use to the province in view of its
unsettled condition. From the time
the province was assigned to the
control of the British Government,
there seems to be a fixed intention of
the assignee of the province to intro-
duce slowly good reforms. By assim-
ilating in most parts the general tone
of the administrative policy of this
province, to that of the neighbouring
presidency of Bombay, the people of
Berar have been made familiar to
many political truths and habits and
there is infused a desire in the people

for order, and system. By the light of experience acquired in successive years of administration, the government was able to ascertain what modes and measures suited the convenience of the people and what line of policy was conducive on the whole to the progressive welfare of the people.

Steadily rules after rules were revised and adopted so encourage better husbanding of revenue resources of the province. Collection of revenue is attempted to be made less distressing to the people. Strong impetus is given to the spread of education both primary and higher and the people are made to interest themselves in the management of their own towns so far as the sanitation and their comfortable living are concerned. A large share has lately been given to the people in supervising and controlling the application of the district funds to proper ends. In short, Berar enjoys, though on a smaller scale, all the advantages of a direct British rule.

But as it often happens, no political good is an unmixed blessing. The British rule has brought with its vivifying civilization a loaded train of evils and disadvantages. The golden fruits of the glorious British rule we have been long enjoying and no tribute of compliment can sufficiently echo our heart felt feelings of loyalty and devotion. But in the strain we must confess that we can no longer remain blind to the black side of the picture. In a friendly note of suggesting hints for the removal of some of the evils we mean to advert fully to some remedial measures in one of future issues.

The Hon'ble Rao Sahib Bhuskute hints at a number of reforms to be effected with the gradual increase in the revenue. He advocates thus—his noble causes:—

"Administrative reforms and useful expenditure—These have been neglected. The department of police, for instance, demands through revision. Time is come for making educational and departmental tests the essential qualifications for higher appointments in the police. There has been a universal cry for the separation of the judicial from the executive. The expenditure on public education is exceedingly meagre and has not kept pace with diffusion of education and rising taste for learning. The pay is inadequate and promotion bad. A general discontent among the school masters is the natural consequence. Men of sound learning and impressive character shrink from the service. Minds entrusted to the care of this body of men are sure to imbibe at a very seasonable period some tincture of their teacher's spirit. Useful public works have been likewise stopped."

"So long as our expenditure abroad is thus increasing there can be no hope of having these requirements satisfied. A proper re-adjustment of revenue expenditure and utmost economy have been anxiously called for from every quarter."

The military expenditure the leading non-officials condemn but it is certainly amusing to note the persuasive tone in which Sir J. Westland comes to the front to defend it. He observes:—

"I can quite understand the ordinary cultivator, whose knowledge of history never goes beyond his own life and whose experience is limited by the boundaries of his own village think-

ing that the state of peace, prosperity, tranquillity and comfort which he enjoys is the natural condition of India. But for educated gentlemen like our political critics to know nothing of the history of their own country astonishes me. They have only to look back one hundred years to see that those fields which now smile with yellow harvest and which the husbandman can till every year with the absolute assurance that in time he will reap his harvest were year by year liable to be devastated by warfare or by the rivalries of contending chiefs whose armies plundered the country. The districts from which the Hon'ble Mr. Bhuskute comes were the highway between Northern India and the Dekkhan. They were the districts through which the armies of the Mogul poured from Northern India to the Dekkhan for conquest and for plunder. The whole country within the last hundred years resounded to the tramp of armies and was filled with robbery and rapine, and that is a state of things which would return to India if the British army were withdrawn. The one security that India has for the continual preservation of that state of peace and tranquillity is that there is one Paramount authority that possesses sufficient power to suppress all disorderly elements. It is at the back of our civil administration, which would not be effective unless it could carry out its duties in peace and quietness. The cost of the army, to which 250 millions of people are indebted for the peace and tranquillity which they enjoy, comes to something a little more than half a rupee per head of the people protected. The Hon'ble Sir Henry Brackenbury has made a very full statement to-day which is a complete answer to those who think that the interests of economy are not fully studied in its administration. There is no army so effective anywhere as the army of India; none in which the money spent is made to go so far in the direction of efficiency. I cannot understand how educated people who know the perpetual condition of warfare and insecurity in which people were in India before it was occupied by one over-mastering Power can make any objection to the military expenditure which is necessary for maintaining the security, peace and tranquillity, to which Mr Bhuskute refers as one of the gifts of the British power."

वऱ्हाड

हवमान — या आठवड्यांत उन्हाचे मान १११ अंशावर वाढले होते. मनस्वी उकडते. गेल्या दोन रात्री जरा अधिक थंडपणा वाटला. पटकीचा उपद्रव थोडाबहुत सर्व प्रांतभर आहे. हवा फार रुक्ष आहे.

रा० रा० गंगाधर नारायण घाटे बी. ए. यांस मध्यप्रांतांत हुशंगावादेस मुनसफची जागा मिळाली हे कळविण्यास फार आनंद वाटतो. हे गृहस्थ वऱ्हाडांतून बदल्यामुळे पुष्कळांस त्यांचे दूर गमन विपत्तिलय वाटेल. राजश्री गंगाधरपंत विद्वान, पाणीदार व स्पष्टभाषणी असून मित्रमंडळीला व छात्रवर्गाला फार प्रिय होते. त्यांच्या नव्या जागेपासून आपल्या सद्गुणांनी लवकरच उच्च उच्च पदवीला चढत जातील अशी आत्मास आशा आहे.

या आठवड्यांत आकोल्यास नळाचे पाणी पुष्कळ मिळू लागले. मध्यंतरी लोकांची गैरसोय फार झाली होती इतकेच नाहीतर लोकांचे आरोग्य नदीच्या वाईट-पाण्यामुळे अति विषडले होते. नळाच्या पाण्या संवधाने अशी दुर्घटस्थता का होते हे लोकांस कळेल तर फार बरे होईल. सध्या पाणी चांगले मिळते या विषयी संतोष मानून स्वस्थ राहिले पाहिजे.

मि. काटग्रेव्ह हे विलायतेस रवाना झाले आणि त्यांच्या पोलीस सुपरीनटेण्डंटच्या जागी मि. गालेवे हे येऊन दाखल झाले.

शेगावचे रा. रा सावंजी देशमुख यांच्यावर गेल्या सोमवारी सेशनांत खटला चालून ते निर्दोषी ठरले. विचाऱ्यावर दोन सेशनमध्ये आरोपी झणून उभे राहण्याचा कहर उसळला होता!

शिवजयंती

(उमरावतीकराकडून)

वि. वि.

"यंदा या सर्व भरतखंडांत व विशेषकरून महाराष्ट्र देशांत मुंबई, पुणे, सातारा, कोल्हापूर वगैरे मांडोठ्या शहरी, गेल्या वैशाख शुद्ध द्वितीयेचे दिवशी, श्रीमंत छत्रपति शिवाजी महाराज यांचा स्मारेकारव मोठ्या समारंभांने करण्यांत येणार होता असे अनेक वर्तमान पत्रांतून विदित झाले असून त्या प्रमाणे तो उत्सव वरील शहरी निर्विघ्नपणे पार पडला असेलच. त्याच प्रमाणे आपल्या या विदर्भ देशासही जनांकडून श्री शिवछत्रपतींच्या सन्मानार्थ त्यांचे निधन-तिथीस उत्सव होणे परम इष्ट होते व तदनु रूप या प्रांतातील कित्येक शहरी तशा प्रकारचा उत्सव झाला असल्यास आपणांसही स-वीस ते भूषणावहच आहे. तथापि सेदाची गोष्ट ही की आमच्या या उमरावती शहरांत या संवधाने फारशी चळवळ दिसली नाही. फक्त दुःखांत सुख मानण्यास कारण की येथे नवीनच स्थापन झालेल्या नेटिव्ह सुनियन क्लबचे मंडळीकडून ही शिवजयंतीचा उत्सव वरील तिथीस थाटाने करण्यांत आला. सदरहू प्रसंगी या समाजाचे कित्येक सभासदांनी, श्री शिवाजी महाराजांचे जन्मासंबंधी व त्यांनी आपले आयुष्यांत जी अनेक पराक्रमाची व देशोन्नतीची कृत्ये करून या महाराष्ट्र देशास यत्नांचे जाचांतून मुक्त केले त्या संबंधी सुरस भाषणे करून श्रोतृसमूहाचे ठायी स्वदेशाभिमान व स्वदेश सेवेविषयी आस्था ही उत्तम रीतीने जागृत केली. या प्रमाणे सदरहू समाजाने या आमच्या विदर्भ राजधानीवर कर्तव्य पराडमुखतेचा येऊ पाहणारा आरोप यथाशक्ति दूर केला असे कळविण्यास आत्मास परम आनंद व एक ग्रामवासी या नात्याने एक प्रकारचे भूषणही वाटत आहे."

नोटीस

रा० रा० मन्नाल टीकाराम अगरवाला व मुकुंद गंगाराम चतुर राहणार पंचगव्हाण तालुके आकोट—यांस

खाली सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते की तुमचे आमचे सामीलतांत जे दुकान होतें त्याची यथाभाग वाटणी करण्याचे ठरून त्या प्रमाणे वाटणी सुरू झाली पण अजून आपण असामीच्या रोख्यांची व असाम्याकडील जमा झालेल्या रकमेची वाटणी के-

नाही. व तसेच जवारीच्या पेवांची वाटणी होणे राहिली आहे तर अ... विंलब न करिता नोटीस पोचल्या त... खे पासून आठ दिवसांच्या आंत... दरहु तीन बाबीत वाटणी करून आ... ची पावती घ्यावी. तसे न केल्यास... रुपायास्तव कोर्ट मार्फत फिर्याद वर... सर्व वाटणी पुरी करून वेतली जाई... आणि या नोटीशीच्या खर्चासह... कोर्टाचे तुमच्या अंगावर पडेल. क... लावे. तारीख १८ माहे एप्रिल सन १८९६ इ.स.वी.

(सही.)

केशव गोविंद चतुर तर्फे गनीन मु...
गणेश मारोती दस्तु पतंज...

नोटीस.

रा० रा० मुकुंद गंगाधर चतुर व...
हणार पंचगव्हाण तालुके...

खाली सही करणार यांजकडून...
टीस देण्यांत येते की तुम्ही वाटणी कोमडळ...
शेतीवाडी वगैरे सर्व ज्याच्या त्या...
हिशशा प्रमाणे स्वाधीन करण्यांत...
पण तुम्ही शेतीच्या उत्पन्नाचे मा...
हिशोब काही... नाहीत तर इतर...
टीस पोचल्या न... दिवसांच्या...
सर्व हिशोब दाखवून मागील उत्पन्ना...
वाटणी करून देण्यांत यावी. तसे...
केल्यास फिर्याद करून कोर्ट मार्फत स...
व व्यवस्था केली जाईल. क... ता-स...
रीख १८ माहे एप्रिल सन १८९६ पुन...
इसवी.

[सही]

केशव गोविंद चतुर तर्फे तिक...
गणेश मारोती दस्तु...

नोटीस.

ठाकूरदास खेमराज या नांवाची दु... नि...
वहिवाटदार व भागीनदार रामप्रताप ल...
णदास दुकान आलेगांव यांस:—

नवलाजी वल्लद खंडुजा पाटील ताले रा...
सावनी तां. बाळापूर यांजकडून देण्यांत...
ते की तुम्ही मला रुपये ३९२ नगदी व...
देण्याचे कबूल केल्यावरून मी तुमचे न...
सदरहू रुपायाचा गहाणाचा दस्तावेज, गण...
आणि सोनाजी याचे जांभोनकीचा ता. १...
४१९६ रोजी लिहून देऊन तुमचे स्वा... अ...
केला. त्याचे रुपये आज, आतां, उ... य...
शेवटी सब-रजिस्ट्राचे पुढे देतो असे ह्या...
ले. चार दिवस टाळाटाळ करून रुपये...
ले नाहीत, यासाठी कळविले जाते की...
ह्यास लिहून दिलेले गहाणखत रद्द अ... य...
मला परत द्यावे. नोदणेंस दाखल क... त...
त्याच प्रमाणे तुम्हाजवळ फेड झालेले...
८०० चे सालबंदीचे गहाणखत आहे...
परत द्यावे तसे न केल्यास रीती प्रमाणे...
जवीन केली जाईल. व या नोटीसीचा ख...
व २ दोन रुपयाचा स्टॉप व लिखाईचा ख...
भरून द्यावा. कळावे ता. १८/४/९६ इसवी.

[सही] नवलाजी वल्लद खंडुजी

ताले राहणार सावणी ता-
लुके बाळापूर निशानी

वर्तमानसार
मानसार.

गरीब लोकांच्या स्थितीचा विचार
(रा० रा० शंकर नारायण डांगे बी. ए.
यांनी व्याख्यान रूपांत लिहिलेला)
नंबर ३.

पंतु पूर्वीचा कराचा बोना व कुटुंब
भरणाचा भार व अज्ञानामुळे फिरून होणारा
कानोल खर्च यामुळे त्याची कधीही स्थिति
सुधारत नाही. असो हे थोडक्यांत वर्णन
देश्याचे कारण पूर्वीच सांगितले आहे की
आपली स्थिति सुधारत नाही यास आ-
पणच कारण आहे व ती आपणच सु-
धारली पाहिजे असा विचार मनांत आणून
ती तपासून पाहिली पाहिजे व काय काय
दोष दिसतात ते घालविले पाहिजे व तशा
रीतीने सुधारण्यास उपाय आपण काढिले
पाहिजे. व अशा रीतीने एकदां चालण्यास
व आपण विचार केल्यास लोकांचीही मदत
आपणास रास्त मिळेल अशी आपली खात्री
असावी.

वरील वर्णनावरून असे दिसून येते की
स्थिति सुधारण्याचा खरा मार्ग हाटला ह्मणजे
दान पैसे मिळत असले ह्मणजे एक खर्च
करून एक राखून ठेवणे हा होय
व त्या राखलेल्या पैशाचा उपयोग
एक दोन वर्षांनीं एकदम आरामांत खर्च करणे
असा नसावा तर आपली स्थिती सुधार-
ण्याकडे तो फंड उर्फ होणारे भांडवल त-
सेच कायम व जास्त करून झाडाचे फळ
मिळते तद्वत् जे उत्तम निघेल ते मात्र
जे प्रासंगिक किंवा नैमित्तिक खर्च येतात
त्यांत खर्चणे; त्याच्या बाहेर मुळीं जाता
कामा नये असा नम असावा व अशा रीतीने
सांगितलेल्या उपद्रवाच्या मानानेच आपल्या
सुखाची व आरामाच्या वस्तुची आवड
असावी. व मला वाटते की अशा तत्वास
अनुसरून वागणे ह्मणजेच गरीबीची खरी
स्थिती व ती घालविण्याचे उपाय समजणे
हा होय. परंतु अशा रीतीचा विचार ह्मणजे
केवळ तत्वज्ञान होय व हे कावाडकष्ट क-
रण्याच्या अडाणी लोकांच्या डोक्यांत
शिरावे तरी कसे? व अज्ञानावरून येत म-
नोवृत्तीचे व तात्कालिक सुखवासेनेच प्रा-
बल्य नास्त असल्यामुळे हा विचार त्याच्या
डोक्यांत एकदां दानदा शिरवून दिला तरी
प्रसंग आल्यास कृति उलट होणारच व जरी
मा वर सांगितले आहे की आपल्या स्थिती
बद्दल आपण स्वतः विचार करावा व स्व-
तःच्या श्रमावर अवलंबून राहावे दुसऱ्याच्या
पदवीची कांहीएक आशा धरू नये ह्मणजे
हटकून यश येते तरी जेथे अशा प्रकारचे
विचार उपपन्न देखील होण्या इतकी निर्वु-
द्धता असेत व यदाकदाचित् ते झाल्यास
किंवा शिरवून दिल्यास ते पुरते समजण्या
इतकी किंवा ते कांही वेळ पर्यंत डाक्यांत-
ठेऊन त्यांचे पुरेसे मनन करण्या इतकी
ग्राहक शक्ति किंवा धारणाशक्ति नसेल तर
जेव्हा ते पैसा मागे टाकीत नाहीत यांत त्यास दोष
तो कोणता? व त्यास त्यांची ही स्थिती व
ती सुधारण्याचे हे तत्व पुरे समजून देणे व
त्यास विचार करावयास लावणे या पलीकडे
जनसमानांचे कांही कर्तव्य आहे असे वाटत
नाहीं. अशा विषयी अर्थशास्त्रज्ञांचे वि-
चार चालू आहेत. व अनुभवान्ती जे जे
उपाय सुचले आहेत त्याबद्दल थोडीशी भांड

माहिती आपणही पाहू. कांही विचार स-
रकारच्या बाजूचे आहेत व ते प्रजापालनाचे
धर्मास अनुसरून असल्यामुळे त्याचा आ-
पणास येथे कांही एक विचार कर्तव्य नाही.
कांही विचार जनसमानांने आपल्या अ-
गावर घेतले पाहिजेत व कांही व्यक्तिविशिष्ट
हितचिंतक भांडवलवाल्यांनी व कांही वि-
द्वत्समूहाने; वर सांगितलेच आहे की समाजाने
ह्मणा, हितचिंतकांनी ह्मणा, कोणी ह्मणा जे
उपाय करावयाचे ते गरीबास त्याची स्थिती
समजावयाला लागून ते आपोआप विचार करू
लागतील या तत्वावर असल्यास त्यापासून
खरा फायदा होईल. मुलास चालता येत
नसल्यास त्यास कडेवर घेऊन गेल्यास ते
कधीही चालणार नाही तर त्यास नुसता
हातच दिला पाहिजे ह्मणजे प्रथमतः
जरी त्यास जड जाते तरी त्याचा अक्षय्य
फायदा होतो. तेव्हा अशा तत्वावरचा प-
हिला उपाय ह्मणजे शिक्षण हा होय. या
संबंधी बराच भार सरकाराने घेतला आहे
तरी शाळा स्थापन करून तद्वारा शिक्षण
मिळणे हा शिक्षणाच्या मार्गातील एक मा-
र्ग आहे. सर्व प्रकारच्या गरीब लोकांत लो-
कांचे विचार समजण्या इतके अक्षरज्ञान व
मारवाडी न बुडवितील इतके हिशोबी ज्ञान
तरी आले पाहिजे. व त्यास वेळोवेळी ज्ञा-
नाचा फायदा करून घेण्यास शिकविले
पाहिजे. व कोणी ह्मणेल की अशा रीतीची
व्यवस्था आज सरकाराने पुष्कळ करून
ठेविली आहे व शेजारी अनुभवाची मंडळी
ही त्यास वारंवार उपदेश करते तरी जसा
फायदा व्हावा तसा होत नाही. मजूर लो-
कांचे कामामुळे व गरीबीमुळे शिकणे होत
नाहीं व त्यांचे मुलासही लहानपणी बापास
मदत करण्यास जावे लागते. होय स्थिती
खरोखरच अशी आहे. पैसा जवळ नसल्या-
मुळे त्यास योजिलेल्या उपायाचा फायदा
करून घेता येत नाही तर शिक्षण शिक्षण
ह्मणून ओरडण्याचा काय फायदा आणि
या करिताच कांही व्यक्तिविशिष्टाची त्यास
मदत पाहिजे व ती भूतदयेच्या रूपाने द्रव्य-
द्वाराच पाहिजे असे मी ह्मणत नाही का-
रण द्रव्यद्वारा केलेली मदत किति दिवस टि-
कणार? ती मदत कसल्या प्रकारची ह्मणा-
ल तर त्यांच्या सुधारण्याचे दुसरे उपाय
हे होत. व ते अमलांत आल्यावर त्यास
शिक्षणाचा आपोआप फायदा करून घेता
येईल.

युरोपांत व्यापाराच्या घडामोडी चालू
असल्यामुळे मजुराच्या स्थितीत बराच फ-
रक झाल्यामुळे कांही पैसा शिकवत भांड-
वला दाखल राहतो तो असा तेथे मजुराच्या
मंडळ्या प्रान्ता प्रान्ती स्थापित झाल्या आ-
हेत. त्याच्या मानेनीं कामितीचे मेबर बरेच
शिकलेले व व्यापारांत हुशार पण गरीब
स्थितीतले असतात. ह्या Societies चा उप-
योग व उद्देश फार चांगले आहेत. ह्मणजे
तीथे मेबर असलेल्या लोकांनी आपल्या रो-
जमुऱ्याचा कांही अंश सोसायटीच्या ट्रस्टी-
च्या ताब्यांत देतात असे करून प्रत्येकाचे
नांवाने कांही भांडवल जमा होते व जमा-
झालेल्या भांडवलाने माल खरेदी करून सो-
सायटीच्या नांवाने व्यापार चालतो व त्यांत
अशी अट आहे की प्रत्येक मजूर मेम्बराने

घेतला पाहिजे. या प्रमाणे जो नफा होईल
तो ज्याच्या त्याच्या नांवें फंडास जमा
करितात.

[पुढे चालेल]

व्हाइसराय साहेबांचे कायदे कौन्सिलास
सध्यां सुटी झाल्यामुळे नामदार रावसाहेब
बळवंतराव भुसकुटे हे परत वऱ्हाणपुरीं आले
आहेत. नामदार मेथा यांनी राजिनामा दि-
ल्यामुळे कायदे-कौन्सिलांतील एक लोकांचा
अधारस्तंभ नाहीसा झाला होता. नामदार
आनंदाचालू मद्रासतर्फे लोकमत उत्तम प्रकारे
प्रकाशित करित होते. पण महाराष्ट्राची वा-
जू अगदी कमी पडली होती आणि नामदार
भुसकुटे नवीनच असल्यामुळे त्यांच्या कर्तव-
गारी विषयी लोकांस आदेशा होता. परंतु
आह्मास कळविण्यास परम संतोष वाटतो
की नामदार भुसकुटे यांनी महाराष्ट्राची से-
वा फार नामो केली. यांची भाषणशैली अ-
गदी साधी व सोपी होती तथापि यांच्या
विचारगोभीर्याने सर्वजण अगदी आनंदित
झाले किंबहुना प्रतिस्पर्धी ह्मणजे सरकारी
कौन्सिलदार यांनी देखील त्यांच्या विवेच-
नाच्या धर्तीला समान्यता दर्शविली.
शेवटी बजेटावर जो वादविवाद झाला त्या-
मध्ये नामदार आनंदाचालू व नामदार भुस-
कुटे यांचीच भाषणे फार उत्कृष्ट झाली आ-
णि नामदार वेस्टलांड व व्हाइसराय यांनी
या उभयतांच्याच विचारसरणीसाठी उत्तर-
माला गोंविली आहे, सारांश नामदार भुस-
कुटे यांनी राष्ट्रेसेवा फार चांगली केली
आणि त्याबद्दल लोकदृष्टी त्यांची अत्यंत
आभारी आहे. आह्मास बळकट आशा आहे
की नामदार भुसकुटे आपली कायदे-कौन्सि-
लांतील कारकीर्द अशीच राजप्रिय व लोक-
प्रिय करतील.

मुंबईच्या ग्राजुएट आसोशिएन पुढे प्रो-
फेसर गोखले यांनी एक सुरस व्याख्यान
दिले. त्यांच्या भाषणांत अनेक विषया संबं-
धाने चर्चा झाली आहे. प्रोफेसर गोखले हे
स्वतां फर्ग्युसन कालेजाचे मुख्य चालक अ-
सल्यामुळे त्यांस सांप्रतच्या विद्यादानाची प-
द्धी उत्तम ठाऊक आहे आणि ह्मणूनच
त्यांचे विचार विशेष मान्य आहेत. हल्लींच्या
शिक्षणामध्ये एक मोठा दोष थोकेपट्टीचा
आहे. थोकेपट्टी फार घातुक असून खऱ्या
विद्यार्जना पासून विद्यार्थ्यास पराङ्मुख करि-
ते. थोकेपट्टी अतिशय पसरली आहे आणि
प्रोफेसर गोखले ह्मणाले की शेंकडा ९० वि-
द्यार्थी निदान या थोकेपट्टीच्या साह्याने निर-
निराळ्या परीक्षा पसार झाले आहेत. श्रीग-
णेशायनमःच्या धड्या पासून तो पाठशाळां-
तील अखेरीच्या परीक्षेपर्यंत थोकेपट्टीचा मार्ग
बहुतेक विद्यार्थी पतकरतात. किंवा तसें कर-
णे भला होतें. शिक्षण ह्मणून कांहीच होत
नाहीं. सध्याच्या विद्यादानाचा कम अगदीं
बुकला आहे. थोकेपट्टीने विद्यार्थी परीक्षे
पुरती पुस्तकांची ओझी आपलीशी करितो
पण परीक्षा उतरली की डोक्यावरचा बोजा
तत्काळ फेकून देऊन विद्यासंपत्ती पुस्तक-
रूपी खजिन्यांत पुन्हा कुलुपे लावून बंद
करून टाकतो. प्राथमिक शाळांतील पहिल्या
इयत्तेपासून बी. ए. सारखी परीक्षा उतरे
पर्यंत सरासरीने १७-१८ वर्षे अध्ययन

लागते. इतकी वर्षे थोकेपट्टीने उचलेला ज्ञा-
नभार परीक्षांच्या शिखरास पोचवीपर्यंत
तो विद्यार्थी खुजट, थकेलेला, निर्वेळ व
जडबुद्धीचा होऊन जातो. हल्लींच्या क्रमिक
पुस्तकांनी देखील थोकेपट्टीला मोठी मदत
केली आहे. वर्षानुवर्षे तीच पुस्तके, इयत्ता
त्याच, व शिक्षणाची मोड तीच असा खरा
प्रकार असल्यामुळे शिक्षण कंटाळवाणे, चै-
तन्यशून्य, नीरस व निरुपयोगी होत चालले
आहे शिवाय सांप्रतच्या दुष्ट शिक्षणक्रमा-
संबंधाने लोक अगदी बेपर्वा आहेत. गु-
लांच्या पालकांस त्यांच्या शिक्षणाबद्दल
कांही तरी काळजी असती तर आजपर्यंत
कांही चळवळ झाली असती आणि थोडी
बहुत सुधारणा झाली असती. पण पालकांचे
दुर्लक्ष्य, शिक्षकांचे औदासीन्य, व परीक्ष-
कांची एक सारखी थोकेपट्टीप्रवर्तक हातोटी
यांनी प्रस्तुत विद्याक्रम फार वाईट करून
सोडिला आहे. शिवाय अलिकडे जी ग्रंथ-
माला विद्यार्थ्यांच्या सोयीसाठी पित्त आहे
तिच्यामुळेही थोकेपट्टी बळावत चालली
आहे. ज्ञान जसजसे प्राप्त होत जाते तसतसे
ते आपलेसे केले पाहिजे, आणि ज्ञान
आपलेसे होत गेले ह्मणजे मन संस्कृत
होत जाते आणि या मनाच्या संस्कृतीला
शिक्षण असे ह्मणतां येईल. नामदार न्या-
यमूर्ती रानडे यांनी अलिकडील शिक्षणक-
र्मांत ज्या सुधारणा सुचविल्या आहेत त्या
थोकेपट्टीला घातुक असून मने संस्कृत कर-
ण्याकडे त्यांची प्रवृत्ति विशेष आहे. प्रोफेसर
गोखले यांनी थोकेपट्टी विषयी जे उद्गार
काढले आहेत त्यांची प्रचिती प्रत्येकांने आप-
णत्या मनाशी घेऊन सांप्रतच्या शिक्षण-
क्रम सुधारण्याकडे यथाशक्ती प्रयत्न केला
तर प्रो. गोखल्यांच्या भाषणाचा खरा फा-
यदा करून घेतला असे होईल.

The Berar Samachar

MONDAY APRIL
20 1896

There is a good deal of reason for
the people of Berar to support them-
selves with hopes of gradual improve-
ment in the administration of this
non-regulated province. Since a suffi-
ciently long time past the staff of
military officers who held the reins of
the administration, has been removed
and in its stead civilians of eminence
and practical sagacity have been given
high and responsible posts in the
province. The head of the province
viz the Resident is a first class
civilian His immediate subordinates,
the two Commissioners, one Revenue
and the other Judicial, are also civi-
lians. Recently a civilian has been
given the post of a Deputy Commis-
sioner in the province. These bene-
ficial changes have been taking place
to the great satisfaction of the people.
In former days the services of men
of military training might have been
of use to the province in view of its
unsettled condition. From the time
the province was assigned to the
control of the British Government,
there seems to be a fixed intention of
the assignees of the province to intro-
duce slowly good reforms. By assimila-
ting in most parts the general tone
of the administrative policy of this
province, to that of the neighbouring
presidency of Bombay, the people of
Berar have been made familiar to
many political truths and habits and
there is infused a desire in the people

for order, and system. By the light of experience acquired in successive years of administration, the government was able to ascertain what modes and measures suited the convenience of the people and what line of policy was conducive on the whole to the progressive welfare of the people.

Steadily rules after rules were revised and adopted so encourage better husbanding of revenue resources of the province. Collection of revenue is attempted to be made less distressing to the people. Strong impetus is given to the spread of education both primary and higher and the people are made to interest themselves in the management of their own towns so far as the sanitation and their comfortable living are concerned. A large share has lately been given to the people in supervising and controlling the application of the district funds to proper ends. In short, Berar enjoys, though on a smaller scale, all the advantages of a direct British rule.

But as it often happens, no political good is an unmixed blessing. The British rule has brought with its vivifying civilization a loaded train of evils and disadvantages. The golden fruits of the glorious British rule we have been long enjoying and no tribute of compliment can sufficiently echo our heart felt feelings of loyalty and devotion. But in the strain we must confess that we can no longer remain blind to the black side of the picture. In a friendly note of suggesting hints for the removal of some of the evils we mean to advert fully to some remedial measures in one of future issues.

The Hon'ble Rao Sahib Bhuskute hints at a number of reforms to be effected with the gradual increase in the revenue. He advocates thus—his noble causes:—

"Administrative reforms and useful expenditure—These have been neglected. The department of police, for instance, demands through revision. Time is come for making educational and departmental tests the essential qualifications for higher appointments in the police. There has been a universal cry for the separation of the judicial from the executive. The expenditure on public education is exceedingly meagre and has not kept pace with diffusion of education and rising taste for learning. The pay is inadequate and promotion bad. A general discontent among the school masters is the natural consequence. Men of sound learning and impressive character shrink from the service. Minds entrusted to the care of this body of men are sure to imbibe at a very seasonable period some tincture of their teacher's spirit. Useful public works have been likewise stopped."

"So long as our expenditure abroad is thus increasing there can be no hope of having these requirements satisfied. A proper re-adjustment of revenue expenditure and utmost economy have been anxiously called for from every quarter."

The military expenditure the leading non-officials condemn but it is certainly amusing to note the persuasive tone in which Sir J. Westland comes to the front to defend it. He observes:—

"I can quite understand the ordinary cultivator, whose knowledge of history never goes beyond his own life and whose experience is limited by the boundaries of his own village think-

ing that the state of peace, prosperity, tranquillity and comfort which he enjoys is the natural condition of India. But for educated gentlemen like our political critics to know nothing of the history of their own country astonishes me. They have only to look back one hundred years to see that those fields which now smile with yellow harvest and which the husbandman can till every year with the absolute assurance that in time he will reap his harvest were year by year liable to be devastated by warfare or by the rivalries of contending chiefs whose armies plundered the country. The districts from which the Hon'ble Mr. Bhuskute comes were the highway between Northern India and the Dekkhan. They were the districts through which the armies of the Mogul poured from Northern India to the Dekkhan for conquest and for plunder. The whole country within the last hundred years resounded to the tramp of armies and was filled with robbery and rapine, and that is a state of things which would return to India if the British army were withdrawn. The one security that India has for the continual preservation of that state of peace and tranquillity is that there is one Paramount authority that possesses sufficient power to suppress all disorderly elements. It is at the back of our civil administration, which would not be effective unless it could carry out its duties in peace and quietness. The cost of the army, to which 250 millions of people are indebted for the peace and tranquillity which they enjoy, comes to something a little more than half a rupee per head of the people protected. The Hon'ble Sir Henry Brackenbury has made a very full statement to-day which is a complete answer to those who think that the interests of economy are not fully studied in its administration. There is no army so effective anywhere as the army of India; none in which the money spent is made to go so far in the direction of efficiency. I cannot understand how educated people who know the perpetual condition of warfare and insecurity in which people were in India before it was occupied by one over-mastering Power can make any objection to the military expenditure which is necessary for maintaining the security, peace and tranquillity, to which Mr Bhuskute refers as one of the gifts of the British power."

वऱ्हाड

हवमान — या आठवड्यांत उन्हाचे मान १११ अंशावर वाढले होते. मनस्वी उकडते. गेल्या दोन रात्री जरा अधिक थंड पणा वाटला. पटकीचा उपद्रव थोडाबहुत सर्व प्रांतभर आहे. हवा फार रक्ष आहे.

रा० रा० गंगाधर नारायण घोटे बी. ए. यांस मध्यप्रांतांत हुशंगाबादेस मुनसफीची जागा मिळाली हे कळविण्यास फार आनंद वाटतो. हे गृहस्थ वऱ्हाडांतून बदलल्यामुळे पुष्कळांस त्यांचे दूर गमन विपत्तुल्य वाटेल. राजश्री गंगाधरपंत विद्वान, पाणीदार व स्पष्टभाषणी असून मित्रमंडळीला व छात्र-वर्गाला फार प्रिय होते. त्यांच्या नव्या जागेपासून आपल्या सद्गुणांनी लवकरच उच्च उच्च पदवीला चढत जातील अशी आम्हास आशा आहे.

या आठवड्यांत आकोल्यास नळाचे पाणी पुष्कळ मिळू लागले. मध्यंतरी लोकांची गैरसोय फार झाली होती इतकेच नाहीतर लोकांचे आरोग्य नदीच्या वाईट-पाण्यामुळे अति विषडले होते. नळाच्या पाण्या संबंधाने अशी दुर्घट्यस्थता का होते हे लोकांस कळेल तर फार बरे होईल. सध्या पाणी चांगले मिळते या विषयी संतोष मानून स्वस्थ राहिले पाहिजे.

मि. काटग्रेव्ह हे विलायतेस रवाना झाले आणि त्यांच्या पोलीस सुपरीन्टेण्डंटच्या जागी मि. गालेवे हे येऊन दाखल झाले.

शेगांवचे रा. रा सावंजी देशमुख यांच्यावर गेल्या सोमवारी सेशनांत खटला चालून ते निर्दोषी ठरले. विद्याच्यावर दोन सेशनमध्ये आरोपी झणून उभे राहण्याचा कहर उसळला होता!

शिवजयंती

(उमरावतीकराकडून)

वि. वि.

"यंदा या सर्व भरतखंडांत व विशेषकरून महाराष्ट्र देशांत मुंबई, पुणे, सातारा, कोल्हापूर वगैरे मांडोठ्या शहरी, गेल्या वैशाख शुद्ध द्वितीयेचे दिवशी, श्रीमंत छत्रपति शिवाजी महाराज यांचा स्मारेकारव यो-ठ्या समारंभाने करण्यांत येणार होता असे अनेक वर्तमान पत्रांतून विदित झाले असून त्या प्रमाणे तो उत्सव वरील शहरी निर्विघ्नपणे पार पडला असेलच. त्याच प्रमाणे आपल्या या विदर्भ देशासही जनांकडून श्री शिवछत्रपतींच्या सन्मानार्थ त्यांचे निधन-तिथीस उत्सव होणे परम इष्ट होते व तदनु-रूप या प्रांतांतिल कित्येक शहरी तशा प्रकारचा उत्सव झाला असल्यास आपणांस-वीस ते भूषणावहच आहे. तथापि सेदाची गोष्ट ही की आमच्या या उमरावती शहरांत या संबंधाने फारशी चळवळ दिसली नाही. फक्त दुःखांत सुख मानण्यास कारण की येथे नवीनच स्थापन झालेल्या नेटिव्ह युनियन क्लबचे मंडळीकडून ही शिवजयंतीचा उत्सव वरील तिथीस थाटाने करण्यांत आला. सदरहू प्रसंगी या समाजाचे कित्येक सभासदांनी, श्री शिवाजी महाराजांचे जन्मासंबंधी व त्यांनी आपले आयुष्यांत जी अनेक पराक्रमाची व देशोन्नतीची कृत्ये करून या महाराष्ट्र देशास यवनांचे जाचांतून मुक्त केले त्या संबंधी सुरस भाषणे करून श्रोतृसमूहाचे ठायी स्वदेशाभिमान व स्वदेश सेवेविषयी आस्था ही उत्तम रीतीने जागृत केली. या प्रमाणे सदरहू समाजाने या आमच्या विदर्भ राजधानीवर कर्तव्य पराडमुखतेचा येऊ पाहणारा आरोप यथाशक्ति दूर केला असे कळविण्यास आम्हास परम आनंद व एक ग्रामवासी या नात्याने एक प्रकारचे भूषणही वाटत आहे."

नोटीस

रा० रा० मनूलाल टीकाराम अगरवाला व मुकुंद गंगाराम चतुर राहणार पंचगव्हाण तालुके आकोट—यांस

खाली सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते की तुमचे आमचे सामीलतीत जे दुकान होते त्याची यथाभाग वाटणी करण्याचे ठरून त्या प्रमाणे वाटणी सुरू झाली पण अजून आपण असामीच्या रोख्यांची व असाभ्याकडील जमा झालेल्या रकमेची वाटणी के-

नाही. व तसेच जुवारीच्या पेवांची वाटणी होणे राहिली आहे तर अ-विंख न करितां नोटीस पोचल्या त-खे पासून आठ दिवसांच्या आंत दरहु तीन बाबीत वाटणी करून आप-ची पावती घ्यावी. तसे न केल्यास रूपायास्तव कोर्ट मार्फत फिर्याद वर-सर्व वाटणी पुरी करून वेतली जाई आणि या नोटीशीच्या खर्चासह स-कोर्टाखर्च तुमच्या अंगावर पडेल. क-ळावे. तारीख १८ माहे एप्रिल सन १८९६ इसवी.

(सही.)

केशव गोविंद चतुर तर्फे गतीन मूर्ति गेश मारोती दस्तुपतंजली

नोटीस

रा० रा० मुकुंद गंगाधर चतुर राहणार पंचगव्हाण तालुके

खाली सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते की तुम्ही वाटणी केल्याची शेतीवाडी वगैरे सर्व ज्याच्या त्या हिशशा प्रमाणे स्वाधीन करण्यांत आ-पण तुम्ही शेतीच्या उत्पन्नाचे मा-हिशोब काही दिवसांच्या आ-टीस पोचल्या न-सर्व हिशोब दाखवून मागील उत्पन्ना-वाटणी करून देण्यांत यावी. तसे केल्यास फिर्याद करून कोर्ट मार्फत स-र्व व्यवस्था केली जाईल. क-ळावे ता-रीख १८ माहे एप्रिल सन १८९६ पुन-इसवी.

[सही]

केशव गोविंद चतुर तर्फे गतिन मूर्ति गेश मारोती दस्तुपतंजली

नोटीस

ठाकूरदास खेमराज या नांवाची व-विहावाटदार व भागीनदार रामप्रताप ल-णदास दुकान आलेगांव यांस:—

नवलाजी वल्लद खंडुजा पाटील ताले रा-सावनी ता. बाळापूर यांजकडून देण्यांत आ-ते की तुम्ही मला रुपये ३९२ नगदी देण्याचे कबूल केल्यावरून मी तुमचे स-सदहू रूपायाचा गहाणाचा दस्तावेज, ग-आणि सोनाजी याचे जाभीनकीचा ता. १८९६ रोजी लिहून देऊन तुमचे स्वा-केला. त्याचे रुपये आज, आतां, उ-शेवटी सब-रजिस्टराचे पुढे देतो असे ह-ले. चार दिवस टाळाटाळ करून रुपये-ले नाहीत, यासाठी कळविले जाते की-ह्यास लिहून दिलेले गहाणखत रद्द अ-मला परत द्यावे. नोदणेत दाखल क-त्याच प्रमाणे तुम्हाजवळ फेड झाले-८०० चे सालबंदीचे गहाणखत आहे-परत द्यावे तसे न केल्यास रीती प्रमाणे-जवीन केली जाईल. व या नोटीसीचा ख-व २ दोन रुपयाचा स्टॉप व लिखाईचा ख-भरून द्यावा. कळावे ता. १८/४/९६ इसवी.

[सही]

नवलाजी वल्लद खंडुजा ताले राहणार सावणी ता-लुके बाळापूर निशानी

वर्तमानसार

मानसार.

ता. १९ मार्च रोजी नाम० वेडवर्न साहेबांनी मद्रास इलाक्याच्या ८० सालापर्यंतच्या लंडन रेविन्यू रिपोर्टीतील १२ वर्षांच्या माहिती वरून पार्लमेंटांत असा प्रश्न केला की ८० सालापर्यंतच्या द्वादश वर्षांत मद्रास एकेकर ८॥ लक्ष कुळांकडील सारांशकल्याणुळे त्यांच्या एकेकर १९ लक्ष ८० हजार एकर जमीनीचे लिलाव झाले, आणि त्या पैकी ११ लक्ष ८० हजार एकर जमीन कोणी विकत घेणारे न घेतल्यामुळे सरकारला आली हे खरे की नाही ! ह्या प्रश्नास स्टेटसेक्रेटरी साहेबांनी जबाब दिला की, मद्रास सरकारास ह्या प्रश्नाचा खुलासा विचारिलेला आहे. त्यानकडून जबाब आल्यावर आपण त्याबद्दल चांगला विचार करूं. नाम० वेडवर्न साहेबांनी काढिलेल्या माहिती वरून शेतकऱ्यांची गरीबावस्था कशी आहे हे स्पष्ट दिसून येतेच. हा प्रश्न मध्येच न थांबता त्याचा अखेर पर्यंत पिच्छा पुरविणे वेडवर्न साहेबांचा विचार आहे असे त्यांचा लंडनचा बातमीदार लिहितो. आमचे हल्लीचे व्हेसराय लॉर्ड एलिनर साहेब यांनी थोड्या दिवसापूर्वीच "हिंदुस्थानातील सारे हार हलके आहेत" असे जे बोलून दाखविले आहे, त्याला वरील माहिती झरताळ लावते अथवा झगता येईल नाही काय ! ठाणे व कुलाबा जिल्ह्यांतील शेतकरी जवळपास शेतसाऱ्यांसारखी दडपले जात आहेत, आणि निकडे तिकडे रिहिननेचे झेंडे फडकत आहेत, ही सारी हलके साऱ्यांचीच लक्षणे ना !

✓ श्री छत्रपति शिवाजी महाराज ह्यांच्या जयंतीचा उत्सव रायगड किल्ल्यावर करण्याचा विचार मंडळीने करून त्यास रीतीममाणे, कुलाबा जिल्ह्याच्या डि० मानिस्टेटाची परवानगी मागितली. ती परवानगी त्यांनी दिली नाही. ती न देण्यास कमिशनरांचीही संमति होती. ह्या हुकुमावर मंडळीने सरकारांत अपील केले, त्यावरून इ० स० १८६२ च्या चौथ्या आक्टाप्रमाणे, मानिस्टेट आणि कमिशनर ह्यांचे हुकूम रद्द करून, नामदार लॉर्ड स्पॉन्स, गव्हर्नर ह्यांनी उत्सवास परवानगी दिली आहे. ही गोष्ट फार चांगली झाली. परवानगी न देण्याचा हेतु काय होता, ते समजले नाही. कारण खरे की, ही आंग्लो-इंडियन मंडळीने मनःपूर्वक वर्तन करून, झुलक करून वरूनही लोकांत सरकाराविषयी असतोष उत्पन्न करण्यास मागे पुढे पाहत नाही लॉर्ड स्पॉन्स अशाच रीतीने न्यायावर दृष्टि ठेवून आपले काम पुढे चालविलेले, अशी आशा आहे. इ. प्र.

कारण रानाप्रास एका लग्नाच्या खीने आपला जेवण निविदा अस्तां त्यास कुऱ्हाडीने ठार मारलेला. हल्लीच्या काळांत सावित्री सारख्या पुढारीस निवत करणाऱ्या जरी ब्रिया मारल्या तरी निवत पतीस मारणाऱ्या आहेत ही काही साधारण गोष्ट नव्हे ! !

श्री स. वि. सनातन भारतधर्ममहापरिषदेच्या पहिल्या बैठकीत पास झालेले ठराव.

ठराव पहिला—सनातन धर्माचा व नी-

तीला कालवशेकरून ग्लानि आली आहे ती दूर व्हावी, एतदर्थ प्रयत्न सुरू करावे, अशी या सभेची इच्छा आहे.

ठराव दुसरा—विश्वनाथ प्रभुराम वैद्य बी० ए० यांनी सभेपुढे आणिला. तो हा की, ज्ञाती मार्फत व राजे रजवाड्यामार्फत पाठशाळा स्थापन व देशभर धर्मोपदेशक वगैरे पाठवून धर्माचे पुनरुज्जीवन करावे.

ठराव तिसरा—वैद्य प्रभुरामजी जीवनरामजी यांनी सभेपुढे आणिला. हा आयुर्वेदा संबंधी होता तो असा की, आर्यवैद्यकशास्त्राला कालगतीमुळे व इतर कारणांनी ग्लानि आली आहे तर तो दूर करण्यासाठी वैद्यशास्त्राच्या शाळा स्थापन करण्यात याव्या, व आर्यवैद्यकाचे पुनरुज्जीवन करण्यात यावे.

ठराव चौथा—"सनातन भारत धर्म महापरिषदेने गुरुवर्ग, संस्थानिक, जातीचे पंच यांना पत्रे लिहून मद्यपान निषेध करावा."

ठराव पांचवा—"सनातन भारतधर्म महापरिषदेने गौरक्षणांला मदत करावी."

ठराव सहावा—"सनातन भारतधर्म महापरिषदेची अभिवृद्धि होण्याकरिता व तिचे उद्देश सिद्धीस नेण्याकरिता कार्यकारी मंडळी व उपमंडळी वाढविण्याचा अधिकार हल्लीच्या प्रतिनिधीस देण्यांत येत आहे व कांही मंत्रीही अधिक नेमण्यांत येत आहेत."

ठराव सातवा—"सनातन भारतधर्म महापरिषदेला श्री गटुलालजींनी स्थापन केलेली पण्डितधर्म सभा मान्य आहे. रा० रा० भगलदास जमनादास पटुलालजी यांनी फार परिश्रम केले झणून त्यांचे आभार मानावे. हल्लीचे अध्यक्ष श्री देवकीनंद नाचार्य हे या परिषदेचे आधारस्तंभ मानावे. इत्यादि."

ठराव आठवा—"पुढची परीषद, मुंबईत सर्व लोकांस समजली नाही झणून पुढच्या वर्षी येथेच करावी."

यानंतर मद्यपाननिषेध, गौरक्षण वगैरे संवधांचे ठराव सभेपुढे आले व त्यांवर वक्तृत्वांची भाषणे होऊन ते पास झाले. व या सभेच्या पहिल्या बैठकीचे काम संपले. पुढच्या वर्षी सभा मुंबईस भरण्याचे ठरले.

उंदरांनी आग लाविली—मुंबईस जवळ ठेविलेल्या लामण दिव्यांतील वात उंदरांनी नेऊन गंजीत टाकल्यामुळे घरास आग लागली होती असे झगतात.

फळे खान्याने इतर अन्नवचनास मदत होते असे रसायन शास्त्रवेत्त्यांचे मत आहे.

चीनचे सरहद्दीवर रशियाची रेलवे—मि वझन हे हाऊस आफ कामन्समध्ये एका प्रश्नास उत्तर देत अमतांना झगले की, रूसो चायनीज व्याक नर्ट चिन्सक पासून लव्हाडियोरटाक व पोर्ट आर्थर नटिस्टिसिहारपर्यंत रेलवे तयार होणार असल्याबद्दल ब्रिटिश सरकारास अद्याप कांहीच माहिती नाही.

अमृतसर येथील टौनहालांत येथील ठळक ठळक मंडळींची एक सभा भरून ते ५ लाख रुपये भांडवल जमवून एक सूत काढण्याची व कापड विणण्याची गिरणी चालू करण्याचे ठरले. निम्मे भांडवल मिळाल्यासारखे आहे पुढील खटपट चालू आहे.

टाईपरायटर—नासिकचे जज मिस्टर-बीमन्स हे उत्तम टाईपरायटर आहेत, ते कोटीत पक्षकारांच्या तर्फेच्या साक्षी वगैरे टाईपरायटिंग यंत्रांनेच सुरेख उतरून घेतात, शिरस्तेदाराकडून देशी भाषेत जबाब्या लिहून घेण्याचे पूर्वी जज साहेबांचे जबाब्या लिहिण्याचे काम होते, असे झगतात.

रत्नागिरी जिल्ह्यांत सेक्रेटरी येथे गोरक्षणा सभेच्या सेक्रेटरीच्या जागी एका मुसलमान गृहस्थाची नेमणूक असून त्यांचे नांव हजरत मिरा साहेब सौदागर हे आहे, आणि हे मुसलमान सेक्रेटरी गोरक्षणाचे मना पासून झटत असून त्याकरिता वर्गीणी गोळा करण्याची खटपट करीत आहेत असे रत्नागिरीच्या पत्रावरून समजते. हिंदुस्थानांत हिंदु मुसलमानांचा एकोपा अशाच प्रकारचा झाला पाहिजे झणजे ते दोघे मिळून देशाचे हवे ते हित करतील.

डच लोकांच्या ताब्यांतल्या ईस्ट इंडिस लोकांनी बंडावा सुरू केला आहे. प्रमुख संस्थानिक जोहन याने कित्येक किल्ले ताब्यांतही घेतले. त्यांचा हा बंडावा मोडून काढण्या करतां डच सरकार तयारी करीत आहे.

परवानगी मिळाली—रायगडावर शिवजयंत्युत्सव करण्यास कुलाबाचे कलेक्टरांनी परवानगी देण्याचे नाकारिले होते. परंतु नेक नामदार गव्हर्नर साहेबांनी आपल्या अधिकारांत ती परवानगी दिल्याचे महाबलेश्वराहून आलेल्या तारेवरून ज्ञा. च. क. ते लिहितात. परवानगी मिळाल्यामुळे सर्वास आनंद झाल्या शिवाय रहाणार नाही.

कलकत्याच्या मुकबधिर शाळेचे मुख्याध्यापक बाबू जैमिनीनाथ बानर्जी हे हल्ली यु. स्टेट्स अमेरिका येथील राजधानी वाशिंगटन येथे असून त्यांची व प्रेसिडेंट क्रीव्हलंड यांची मुलाखत झाली. उभयतांचे भेटीत मि. क्रीव्हलंड यांस बाबू साहेबांची विद्वत्ता वगैरे पाहून फार संतोष झाला असे त्यांचे उद्गार बाहेर पडले.

व्हिएना येथील सरकारी पेदीवरील एका क्लार्काला भोव्या चमत्कारिक रीतीने मृत्यू आला. तो त्या व्याकेच्या नोटा मोडून घेतांना वारंवार हाताचे बोट ओले करीत असे, त्यामुळे त्या नोटांच्या कागदावर असलेले विषारी जीव त्याचे धुंकीबरोबर पोटांत गेल्यामुळे तो अकस्मात मेलला असे डाक्टरांच्या परीक्षेत निष्पन्न झाले.

रा. रा. नथु वल्लद मणीराम लोहार रहाणार सोनाळे यांस खाली सही करणार ईज कडून नोटीस देण्यांत येते की तुं माझा लग्नाचा नवरा असून माझे पालन पोषण करणे वगैरे सर्वस्व तुझ्यावर आहे त-

री मला आज शहाणें होण्यास सरासरी पांच सहा वर्षे झाली परंतु तुझी संसाराच्या मार्गातच नाही. मी आपला जीव आज पर्यंत जळला ही गोष्ट मी आपल्या आईबापास कळविल्या वरून माझा बाप तुझाकडे आला असतां तुझी मला बायको नको. हणून सांगितले शेवटी एक दोन वेळां चार पंचा समक्ष तुझास फारकती मागितली असतां तुझी रुपये मागतां परंतु फारकती देत नाही. यावरून माझ्या बापांनीं तुझांस कांहीं उपाय सांगितला पण मुळीच गुण आला नाही मग मी तुमचे नांवावर बसून किती दिवस जीव जाळून संसाराची माती करावी. तशांत माझा निव्हाळाही कोणी नसून मी आज दोन वर्षे झाली कर्ज काडून उदर निर्वाह करिते या करितां ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत मला झालेले कर्ज रुपये १०० कर्ज वारल्यास देऊन माझा निकाल करावा याप मागे जर तुज्या कडून न झाल्यास ही फारकती समजून मी दुसरा बरठाव करीन मग माझ्यावर तुमचा नवरेपणाचा कांहीच हक्क राहणार नाही. झणून दिली नोटीस सही तारीख १३ माहे एप्रिल सन १८९६ इसवी.

(सही) काशी मर्द नथु लोहार राहणार सोनाळे निशाणी खुद्द हातची बांगडी.

नोटीस नोटीस बेशमी—रंग्या वल्लद दसऱ्या बहार राहणार काट परगणे तालुके व जिन्हे वाशीम यांस खाली सही करणार झकडून नोटीस देण्यांस येते की तुं माझा लग्नाचा नवरा असून तुला दुर्धर आजार झाला आहे या दर्दामुळे अवयवांची दशा झाली आहे त्यामुळे मी पांच वर्षांपासून सावकारा जवळून व्याजी रुपये काडून खर्च करीत माहेरी बसली आहे. माहेरी राहून तुझाला फारकती देण्याबद्दल दोन तीन निरोप पाठविले परंतु तुझी फारकत देत नाही. करितां या नोटीशीने कळविण्यात येते की, नोटीस पावल्यापासून एक महिन्याचे आंत अन्नवस्त्रा बद्दल दरसाल चालीस रुपयाप्रमाणे पांच वर्षांचे २०० दोनशे रुपये व्याजामुद्रां सावकारास देऊन फारकती द्यावी न दिल्यास नोटीस हीच फारकती समजून मी दुसरा बरठाव करीन व अन्नवस्त्रा बद्दलचे दोनशे रुपये व्याजामुद्रां फिर्दाद करून घेईन मग आपली लग्नावद्दलची तक्रार मी ऐकणार नाही. व वाईट दर्दामुळे माझा संसारही होणार नाही. ही नोटीस दिली सही ता. १२-४-९६ इसवी.

सही देवनी मर्द रंग्या महार निशाणी बांगडी खुद्द.

हे पत्र अकोले येथे कै० वा० खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनी छापून प्रसिद्ध केले.

वहाडसमाचार.

THE BERAR SAMACHAR

VOL XXX

AKOLA MONDAY 27 APRIL 1896

NO 16

वर्ष ३०

आकोला सोमवार तारीख २७ माहे एप्रिल सन १८९६ इ०

अंक १६

घड्याळ.

किंमत रुपये ६ हमी ३ वर्षांची

अति स्वस्त, दिसण्यांत सुंदर, मजबुत आणि
प्रकट ह्या फोटोप्रमाणे वाच घ्या. ६००
वर खपली. १२ घड्याळ एकदम घेणा-
रास १ घड्याळ फुकट मिळेल.

आली स्वित्झरलंडमध्ये ही घड्याळें मुद्राम
कराविली आहेत. यावर आमचे नांव आहे.
हे घड्याळ रेल्वे रेग्युलेटरचे असून याचे
कांटे रासकोप प्रमाणे असून सेकंडकाटा आ-
हे. मागील बाजूस झांकण असून आंत कांच
आहे. चावी देण्यास मोगरा आहे. डायल
(प्लेटी) चीन्हीच्या असून रंगीविरंगी आ-
हेत. आंकडे ठळक, विलोरी कांच अपून
यांस ६ जुबेल (क्षणजे चकांचे खाली वर
हिले बसविले आहेत.) ज्या घड्याळास रु-
बी जुबेल असतील त्यांची किंमत ज्यास्त व
तेच पुष्कळ दिवस चालण्यात व टिकण्यांत
अधिक असते. तुम्ही दुसरी घड्याळें वापरली
व वापरतां त्यांत आमचे एक वापरून पहा-
ण्याची जो उमेद वाळगील त्यास १०११
वर्षांत दुसरे घड्याळ घेण्याची जरूर लाग-
णार नाही. कांच कमान आणि पेटी व ३
वर्षांची ग्यारंटी घड्याळा सोबत मिळेल.
व्ही. पी. नेही घड्याळ पाठवू.

टीपः— “ गिन्हाइकांत घड्याळावर आपले
नांव घालणे असल्यास उत्तम इंग्र-
जीत घातले जाईल. प्रत्येक अक्षरा-
स चार्ज अर्धा आणा पडेल. ”

गोविंद महादेव पोळ.

१२-२४ बॉचमेकर आणि रिपेरेर नासिक.

नोटीस.

विदू वल्लद जयराम सोनार वस्ती बाळा-
पूर तालुके मजकूर यांस—

खाली सही करणार कळवितो की, मी तु-
म्हास ४० रुपये सालबंदीचा ४०० रुपयांचा
जो दस्तऐवज करून दिलेला आहे त्याचे
शर्तीप्रमाणे वक्तरीर पांच सालबंदीची मी
तुम्हास पटवून त्याबद्दल पावत्या घेतल्या.
पावत्या देताना तुम्ही मी फार गांजले.

पांच सालबंदीचा झाल्यावर मागील साली
व येदा सालबंदीचे रुपये पटविण्यास आ-
पणापाशी आलो असतां रुपये घेतले ना-
हींत. उलट सालबंदी वक्तरीर पटविली ना-
ही असा खोटा वहाणा करून मजबुत
न सालीम रकमेचे व्याज मागत आहात
व व्याज दिल्या शिवाय तुम्ही सालबंदीचा
घेण्याचे नाकारित आहात. हे कृत्य आपण
कपटाचे व मला बुडविण्याचे इराद्याने क-
रित आहात. तरी मी तुम्हास स्पष्ट कळ-
वितो की, मागील साली व येदा मी देत अ-
सताना ही ज्या सालबंदी तुम्ही घेतल्या
नाहींत त्या दोन्ही एकदम ही नोटीस पा-
वल्या पासून ८ दिवसांचे आंत मजपासून
घेऊन जाव्यांत व त्याबद्दल मजला पावत्या
द्याव्या. अतःपर सालबंदी घेणे ते आ-
पले दोघांचे सड्याने एखादा तिन्हाइत ने-
मून त्याचे मार्फत पटवून घेत जाव्या.
व त्याबद्दल मला पावत्या देत जाव्या. तु-
म्हास व्याज मागण्याचा हक्क मुळीच पोह-
चत नाही व मी ते देणार ही नाही क-
रितां वरील दोन सालबंदी सदर
मुदतीत घेऊन मला पावती देण्यास व
तिन्हाइत इसम सालबंदी पटविण्यासाठी
नेमण्यास जर तुम्ही चुकलात, तर या
नोटीशीचा खर्च तुम्हापासून भरून घेईन,
व मी तुमचे पैसा संबंधाने अगर नुकसानी
संबंधाने मुळीच जबाबदार राहणार नाही.
कळावे. तारीख २३ माहे एप्रिल सन १८९६
इसवी.

(सही)

बेंडाजी वल्लद दर्याजी कुणबी रा-
हणार गाजीपूर तालुके बाळा-
पूर हातची निशानी

मिती वैशाख शुद्ध १९ शके १८१८

गरीब लोकांच्या स्थितीचा विचार

(रा० रा० शंकर नारायण डांगे बी. ए.
यांनी व्याख्यान रूपांत लिहिलेला)

(मा० अ० स०)

व जर मेम्बर मेला किंवा त्यास बरेच
दिवस काम मिळाले नाही तर या उत्पन्नतून
त्याच्या कुटुंबास मदत मिळते;
मुलाच्या शिक्षणाचीही अशीच सोय के-
लेली असते. अशा प्रकारची जर
व्यवस्था त्यांच्यांत जास्त प्रबुद्ध लोकां-
नीं सुरू केली तर मला वाटते की
त्याच प्रमाणे आपणामध्ये देखील परिणाम
घडतील. व जर सांगितलेल्या विद्यादानाचा

त्यास फायदा पडेल. आतां विद्यादान कशा
रीतीने सुलभ देता येईल हा हल्ली विचार
सरकार संबंधी असल्यामुळे या संबंधी येथे
विचार कर्तव्य नाही ह्याून पुढच्या उपाया
कडे वळले पाहिजे. व ताही शिक्षणाचाच
बंध ह्याटला तरी चालेल. तो ह्याटला ह्याजे
लम संबंधी. वर सांगितलेच आहे की गरीबाचे
कुटुंब वाढत गेल्यामुळे त्यांची स्थिति फा-
रच वाईट होते. ती कमी करण्यास खरा
मार्ग लग्नाच्या वर्षाची इयत्ता वाढविणे व
विशेषकरून हे दुःख या देशांत जास्त दि-
सून येत आहे. लहानपणीं लग्न केल्यापासून
समाजास जे तोटे होत आले आहेत त्याप-
कीच हा एक आहे. आपणास स्वतः
मिळविण्याची ताकद येई तो पर्यंत व नि-
दान भांडवल जवळ नसे पर्यंत लग्न लावणे
हे गरीबास अनिष्टकारक आहे. त्याचे वर्णन
वर केलेच आहे. आणि गरीबांने तरी अशा
रीतीने लग्न लावू नये अशाबद्दल युरोपांत
बऱ्याच खटपटी झाल्या आहेत. याबद्दल
कायदे देखील करण्यांत आले. इतकेच ना-
ही तर कित्येक अर्थशास्त्रवेत्त्यांचे असे
ह्याणें आहे की द्रव्यार्जनाचे सामर्थ्य ये-
ई पर्यंत मनुष्याने लग्न लावू नये अशा रि-
तीचे तत्व बिबून देण्यास धर्म देखील सा-
धनीभूत करावा ह्याजे धर्माधिकारी लो-
कांकडून देखील ही ईश्वराची आज्ञा शास्त्र-
दृष्ट्या दिसून येत आहे असा उपदेश
करावा. व त्याच प्रमाणे समाजांत देखील
या लोकांस Bycot ह्याजे त्यांच्याशीं व्य-
वहार ठेवू नये. इतकी आपल्या लोकांस
जेव्हां कळकळ येईल तेव्हां त्या विचा-
र्यांची स्थिति खरोखर सुधारेल.

आणखी एक मार्ग ह्याटला ह्याजे दे-
शान्तर. येथे देखील कांहीं पुढील लोकांनीं
द्रव्यद्वारा लोक गोळा करून कमी लोक-
संख्येच्या प्रदेशांत प्रयाण केले तर स्वार्थ
आणि परमार्थही साधेल पण ही एक मोठी
शरमेची गोष्ट आहे की आपल्या ह्या २८
कोटी प्रजेनें अजून पर्यंत या बाजूचा विचार
करून तशा रीतीच्या कांहीं खटपटी करू
नये. आज इतक्या लोकसंख्येत सारे कां-
हीक हजार किंवा लक्ष लोकांनींच युरो-
मियन capitalists सहायाने टिनिदाद
माडागास्कर वगैरे इन्डिज तीन चार बेटांतच
वस्ती झाली आहे. ह्याजे लोकसंख्येच्या
प्रमाणाच्या मानाने कोणीच गेले नाही असे
ह्याटले असतां चालेल.

येथवर कांहीं विचारांचे निरूपण झाले या
शिवाय आणखीही पुष्कळ विचार व उपाय
आहेत व त्यांत कित्येकांत सरकारची मदत
लागते व कित्येक खोब्या समजुतीवर. उ-
दाहरणार्थ श्रम करणारे लोकांस कांहीं
ठराविक वेतन करून देणे. अशा रीतीने
जर बळजेशिचे असे कांहीं उपाय काढले
तर त्याचा परिणाम भांडवलावर होऊन तो

पदार्थच लोक काढण्यांच कमी करतात
ह्याून त्यांचा विचार येथे करण्याचे प्रयो-
जन नव्ही. आणखी एका उपायाचे येथे
वर्णन केल्यास हरकत नाही. तो उपाय स-
ध्याच्या काळी निदान पूर्ण अमलांत याव-
याचा नाही कारण तो ज्या तत्वावर बस-
विला आहे त्यास लागणारा सद्गुण आप-
णांत आहे. किंवा नाही याचा संशय आहे.
तो उपाय असाः—कांहींएक विवाहित ज-
मीन सर्व लोकांची सारखी मानून पामर्या उचलून
लोकांस ती मध्ये सारखे काम कराव. यास
सांगोव व त्यांचे उत्पन्न त्यांस सारखे
व जमीन सर्व मजुराची सारखी सम-
जावी. अशा रीतीच्या समाईक श्रमाप-
न्यास व समायिक मिळणाऱ्या नम्यापासून खरो-
खर फायदा होईल पण सध्यां दुःख एव-
ढेच आहे की एकदां आपल्यास समायिक
उत्पन्नाचा भाग मिळणार अशी खात्री
झाली ह्याजे अडाणी मजूर काम करणार
नाहीं व काम करणारे देखील ठरलेले उत्पन्न
मिळत आहे ह्याून काळजीपूर्वक काम
करणार नाहीत तेव्हां हा उपाय पुरा अम-
लांत येण्यास लोकांच्या अंगांत वेगळेच
सद्गुण वसले पाहिजेत. याप्रमाणे वरील उ-
पायावरून असे स्पष्ट लक्ष्यांत येईल की
गरीबाची स्थिति सुधारण्यास खरे उपाय
ह्याजे त्यांचे त्यास हुशार करण्या पलीकडे
कांहीं नाही. बाकीचे सर्व त्यांचे स्वतःचे
मेहनतीवर अवलंबून आहे. काम करण्या
बद्दल इच्छा व अभिमान पाहिजे. मग चार
आण्याच्या पैशा पासून देखील लक्षाधीश
होतो अशीही उदाहरणे आहेत. जर्मनीमध्ये
एक बडा मनुष्य व्यापार करित असतां
राहिलेल्या वेळांत शेजारच्या विसाड्याच्या
दुकानांत ऐरणीवर बसणाऱ्या घनाच्या ति-
गण्याची मजा पाहण्या करितां रोज संध्या-
काळीं बसत असे. एवढा श्रीमंत होता तरी
रोज त्या दुकानांत बसत असल्यामुळे त्यास
मजे करतां ह्याून एक दोन घन मारण्याचा
इच्छा येऊ लागली व एक नाल करावयास
शिकला. पुढे काल गत्या त्याच्या यति
दुधेर प्रसंग येऊन असलेली सर्व संपत्ती
गेली तेव्हां लाजेस्तव त्याने फ्रांकफर्ट
जवळ खेड्यापाड्यांत प्रयाण केले तेथे कांहीं
दिवस भिकेवर निर्वाह केला. पण पुढे त्याने
तेथील लोकांस तुमच्या बोड्यास तुम्ही वा-
हेरून नाल आणितो ते न आणतां मी
तुम्हास पुरवीन, एकवेळ तुम्ही मला प्रत्येक
जण एक नाली पुरतेच पैसे द्या व नाल नोट
न झाल्यास किंवा पसंत न पडल्यास तुम्ही
मला भिक्षा घातली असे समजा त्यावर
त्याने त्यांच्या जवळून पैसे घेऊन त्यास
नाल पुरविले व अशा रीतीने पूर्वीच्या इतका
श्रीमंत झाला. सारांश इतका की स्थिति
सुधारण्याचे मनांत आणिले की भांडवल
कमी असले तरी चालते कांहीं सद्गुण, दृढ-

निष्पन्न, आत्माभिमान पाहिजे व दुसऱ्याच्या मदतीवर अवलंबून राहण्याचे कधीही तब मनांत येऊं देऊं नये.

या प्रमाणे गरीबांची स्थिति व ती सुधारण्याचे मार्ग सांगितले आहेत. व या पैकी कांहींचे अनुकरण झाल्यास खरोखर याचा फायदा होईल. ज्या प्रमाणे मुत्सदी लोक सरकारा जवळ त्यांची दाद मागत आहेत त्या प्रमाणे समाजानेही कांहीं खटपटी करून झगडणे समजोन्नति खास होईल यांत संशय नाही.

रावसाहेब सिताराम विश्वनाथ पटवर्धन बी. ए. डायरेक्टर यांनी वऱ्हाडांतील अभ्यासक्रमांत नवीन सुधारणा केल्या आहेत. इयत्तांची क्रमवारी पालटली आणि अभ्यासांतही पुष्कळ फेरफार केले आहेत. या नवीन यत्ना व त्यांचे अभ्यास ही गेल्या १५ ताऱ्हेच्या रेसिडेन्सी आरडरमध्ये प्रसिद्ध झाली आहेत. फेरबदल कसकाय झाले आहेत या विषयी पुढील एखादे वेळीं विवेचन करूं. साधारणपणे लोक झणतात की नव्या इयत्ता सोप्या झाल्या आहेत. इयत्ता सोप्या करण्याचा हेतु आता सांगतात की अभ्यासांतलीं घोकंपट्टी होईल तितकी कमी करावी, विद्यार्थ्यांच्या बुद्धीची ग्राहकशक्ती वाढवावी, आणि त्याला स्वताला वाचलेल्या किंवा शिकलेल्या गोष्टीवर विचार करण्यास लावावे. रावसाहेब पटवर्धनाच्या वेत फार चांगला आहे आणि ईश्वर करून त्यांच्या उपायास यश यावे. चित्रलेखन हा विषय हायस्कुलांतील प्रत्येक इयत्तेला ठेविलेला आहे आणि त्या विषयांतील दोन्ही परीक्षांस विद्यार्थ्यांनी वसले पाहिजे अशाबद्दल मुद्दाम उल्लेख केला आहे. शारीरिक शिक्षणा विषयी फार खबरदारी घेतली आहे. रावसाहेब पटवर्धन नेहमी सांगत असतात, की शरीरसंपत्ती वाचून सर्व विद्या लटकी आहे. शरीराला योग्य व माफक व्यायाम पाहिजे झगडणे प्रकृती सट्ट व निरोगी राहते आणि प्रकृतीच्या मजबुतीवर मानसिक श्रम ही वाटेल तितके करण्यास ताकद येते असा ते आपला खासमसल वारंवार कळवीत असतात. ही गोष्ट विद्यार्थ्यांस नीटपणे कळावी झगून त्यांनी शारीरिक शिक्षण हा विषय सर्व शाळांतून आणि सर्व इयत्तांतून सारखा ठेविला आहे. शारीरिक शिक्षणा संबंधाने ही मोठी काळजी घेतली आहे. आझास उमेद आहे की वऱ्हाडमधील प्रत्येक इयत्तेला अवश्य ठेविल्याने विद्यार्थ्यांचे आपल्या शरीराकडे विशेष लक्ष पोचेल आणि सहनीं इष्ट गोष्ट वटून येईल. एकदरीने, विद्यादाना संबंधाने चांगल्या चांगल्या सुधारणा रावसाहेब पटवर्धन यांनी मनावर घेतल्या आहेत. वऱ्हाड खालील सर्व कामगार लोकांच्या संतुष्टीने व सहाय्याने रावसाहेबांनी आपले नव्हान पुढे दकलें तर त्यांचा नांवलोचिक होऊन शाळांखात्याचा मोठा लाभ होईल.

विषयी जनांच्या पापलीला कोणीकडे प्रकाश पाडतील याचा नेम नाही. नुकतेच अकोल्यास जे सेशन भरले होते त्यावेळीं दोन तीन सुनाचे खडे व्यभिचारी घोरकधी लोकां संवेधाने होते. खरोखर असले खडे

झगणे कांहीं नवीन नाहीत. रावणादिकांची माती अशाच परखीलालसेने झाली. विवाहित स्त्रियेवर प्रथम कामट्टी ठेवावयाची आणि नंतर आपल्या पापकमीला आड येतील त्यांस यमसदनीं धाड्याचे कर्म करण्यास चुकावयाचे नाही. गेल्या सेशनांत एक वजारी जातीचा कामकरी मनुष्य होता. त्याची बायको न्याच्याच घरी राहणाऱ्या एका जवळच्या आत्मा बरोबर रममाण होण्यास शिकली. मग काय, त्या चांडाळणीच्या नादाने या शठने तिच्या पतीस विहिरीत लोटून दिले. अशा अघोर कृत्यांनंतर पुढील वेत असा होता की तो खून छप्या नंतर त्याच रंभेशी ही खाी पुढे राजरोस लग्न करणार होती. दुसऱ्या खटल्यांत तरी प्रकार असाच पण कम पुराव्यामुळे आरोपी सुटले. सारांश, ही विषयवाधा मोठी विलक्षण आहे. ती मनुष्याला पशू करून सोडते इतकेच नाहीतर त्याला बुद्धी असल्यामुळे तो पशूहून ही नीच बनतो. मनुष्याने पापभीरू असावे झगणे त्याला कशाची भिती रहात नाही.

नवीन निवडणूक होऊन जे सभासद निवडण्यांत आले ते उद्यापासून मुनासिपालीटीत कामे करू लागतील. उद्येक नित्याच्या परिपाठा प्रमाणे चालू वर्षाकरितां मुनासिपालिटीचे अधिकार-मंडळ बहुमताने नेमले जाईल आणि कोणी सभासदांनी काय काय कामे करावयाचीं याविषयी वाटणी ही करण्यांत येईल. मुख्य जागा अध्यक्षार्ची आहे. ही मामुली प्रमाणे मे. डेपुटी कमिशनर यांसच देण्यांत येईल असा रंग दिसतो. खुद्द डिपुटी कमिशनर अध्यक्ष असल्या पासून कांहीं फायदे अयाचित मिळतात आणि या आफिसराच्या रवावा शिवाय मुनासिपालिटीचे गाडे ही चांगले सरकत नाही असा कित्येकांचा समज आहे. झगून अधिकारी नाही असा सभासद अध्यक्ष होईल असा आझास भ्रंवसा नाही आणि आकोला-मुनासिपालिटीतील सभासदांच्या अंगी निराळे पाणी असेल किंवा विशेष हिंमतीने कांहीं नवलाचे घडेल असेही मनाला वाटत नाही. आमच्या मुनासिपालिटीत दोन उपाध्यक्ष असतात. रा. रा. दामोदर गणेश पटवर्धन हे एक त्या कामावर आहेत तसेच पुन्हा सर्वानुमते कायमच राहतील. या गृहस्थांचे मागील तीन सालचे काम लोकांनी फार वाखाणलेले आहे आणि झगूनच त्यांनी या गृहस्थांच्या गळ्यांत पुन्हा त्रिवार्षिकी अधिकारमाला मोठ्या प्रेरादराने घातली आहे. दुसऱ्या जागी त्यांच्याच जोडीचा योग्य हिंमतदार गृहस्थ नेमिला जाईल अशी आझी उमेद वाळगता. या व अशाच खालील नेमणूका व्हावयाच्या आहेत तेव्हां आमच्या हिंमत्याचा मतलब इतकाच की सर्व वर्षभर निदान मोठ्या टेकीने, हौसेने व निरपेक्षतेने ज्याला जे काम करितां येईल त्यासच ते देण्याविषयी या नेमणुकीच्या वेळीं प्रारंभो सर्व सभासदांनी खबरदारी घेतली झगणे त्यांस पुढे पश्चातापाचे कारण उरणार नाही. कधी कधी पश्चातापाचे कारण घडते झगून सूचनार्थ कळविले आहे.

The Herar Samachar

MONDAY APRIL

27 1896

The Government of India is rightly blamed for extravagant expenditure. The expenditure has fast outrun all possible revenues and a heavy new taxation is hardly able to meet it. The rate of exchange has been the scape-goat with the Government and with its help it can well manage to show that there is no real increase in the expenditure. In the last no. of 'India' Sir J. B. Phear has contributed a learned article to solve the enigma of loss by exchange. We gladly spare space for his interesting conclusion. He observes:—

"From the foregoing we learn that a fall in exchange in making remittances from India to England may be due either to increase in the general purchasing power of gold, or diminution in the general purchasing power of silver, or a combination of both.

If it be assumed (as it commonly is by those who argue in favour of bimetalism) that the purchasing power of silver in India has not appreciably altered during the variation which has taken place in the rate of exchange, except, of course, as regards gold, then the fall in the rate must be due solely to increase in the purchasing power of gold; and although the number of sovereigns for which a given number of rupees will exchange is by this cause lessened, their purchasing power is increased in approximately the same proportion, and so the expenditure of rupees in India goes just as far as before in discharge of the indebtedness in England.

In fact, the silver prices of things whether paid for immediately in silver or after a step of exchange in gold coin, must by the hypothesis remain unchanged.

But the indebtedness of India in England, which has to be discharged through the process of exchange, is in respect of commodities bought or services rendered from England on account of India. And, therefore, in the case supposed of a fall in exchange due solely to increase of the purchasing power of gold, if additional silver has to be paid in India in order to discharge the indebtedness in England, this is not really attributable to the alteration in the rate of exchange, but must mean one of two things, namely:—

(i) Either that a corresponding additional quantity of commodities and services has been had—i. e., that there has been additional material expenditure by India to the extent of the additional rupees;

(ii) Or that the gold prices of the commodities and services which India has had to pay for (or some of them) have for some cause gone up notwithstanding the increase in the general purchasing power of gold.

These are possible alternatives, which the Secretary of State's Explanatory Memorandum affords us no means of testing; but which should be the subjects of the closest and most searching enquiry on the part of those who are charged with the responsible duty of preparing the Budget Estimate for the year.

If on the other hand the fall in the rate of exchange is assumed to be due to a diminution of the general purchasing power of silver, in that case not only do the silver prices of things paid for in England through the operation of exchange in gold coin

rise in amount, but the immediate silver prices of things in India must generally do so also in the same proportion—a consequence of serious import to the Government of India inasmuch as a large portion of the revenue is of a permanently fixed character."

British troops in India form one-third of the full strength of the British Army. This portion is the solid gold of the army. Lord Roberts describes the British troops as the only efficient portion of the army. For the greatness of the Great Britain India pays munificently for such a large and eminent army but the wonder is that England sanctions no contribution towards the expenses of the Indian Empire when the latter is in a bad state of finances and almost on the brink of bankruptcy. In this very connection there is a very interesting and graphic para in the number of India. We would request readers to read it in the following quotation. It speaks volumes for itself:—

"Here (our correspondents continue) we have a telling illustration of what India is worth to this country. But how very few of our politicians and taxpayers think of these things. Yet this great factor in our Imperial strength, financially, is well understood by Continental statesmen, and it may be, explains some of that envy and covetousness with which their press girds against our Empire. The least that can be expected of our statesmen and electors, those of Lancashire included, is that they should bear in mind India's contribution to that yet unwearied Titan, the British Empire. Possibly they may come to see that far too large a share is paid by the weak and subordinate partner, and, if they do see this, it should be easy for them to be so for generous in their strength as to be willing to defray, at least, that portion of Indian Military Expenditure which is paid and spent in this country—especially the Rs. 250,000 representing "compensation allowance," besides as much more for "extra pay" to the rank and file which comes under "exchange." Possibly some will say: But these troops are necessary for the defence of India, that is, for "our Indian possessions." To this the obvious rejoinder arises: if these are our possessions why should not we pay for their defence? But to press this point would shock the Philistine official mind. For the present, then, I rest content with the very moderate suggestion of generosity hinted at above. One word more: in case our statesmen should blunder into a European war, would not the defence of India have to take care of itself, whilst a large part of "the only really efficient portion of the British army" would be speedily withdrawn to repair the damage of such blunder?"

Here is India's ideal described in significant words showing by contrast the more effective and solid relation of England with India than with her colonies. The learned editor of the 'Hindu' of Madras gives an eloquent tone and suggestive expressive to the deal and demands from a reader a careful perusal of same:—

"No Indian can indeed say, as Mr. M'Nell said in the Parliament of Canada, that the Indians and the British nation are one people; but he can say with perfect truth that the Indians and their British fellow-subjects are animated by one spirit

and they will stand together as one man in the upholding of England's honour and in the maintenance of common rights and interests. It can even be said with considerable truth—and the statement will be true to an increasing extent in future years—that the British Empire is the heritage of the Indian people as well as of others, because in the construction and consolidation of that Empire the service rendered by the Indian people is not less substantial than what the colonies can claim to have rendered. The greatest political aspiration of India is not that she may become independent, but that her sons may be trained in the exercise of the duties of British citizenship and may be placed in the enjoyment of full liberty when by degrees they arrive at a state of fitness for that responsibility. The bonds that tie India and Great Britain together are stronger and more real than those connecting the mother country and the Colonies. India's attachment to England is less sentimental and under proper direction and healthy exercise is sure to prove more enduring than that of the Colonies which have less in their practical concerns to remind them of their place in British brotherhood. India will no doubt be an adopted brother, but in this instance the adopted brother will not prove less fraternal in his feeling and conduct than the brothers boasting of ties of consanguinity."

वऱ्हाड

हवामान— उष्णतेचें मान ११३ अशा पर्यंत चढतें. दिवसा व अवशी उकाडाही पुष्कळ होतो. पण हें मोठे नवल आहे की उत्तर रात्र व पहाट या वेळा चांही थंडी पडते. असा हवेंत विलक्षण फरक कां होत असतो याचें कारण कांहीं अजून कळत नाहीं. हवेंत आद्रता अगदीं नाहीं. पटकांचा तडाखा सवत्र चालू आहे. या आजारावर खरे रामबाण औषध कांहींच उपलब्ध नाहीं. सार्वजनिक आरोग्य असमाधानकारक आहे.

नवाच सलामुल्लाखान, स्पेशल माजिस्ट्रेट जिल्हा बुलढाणा यांस पहिले वर्ग माजिस्ट्रेटचे अधिकार देण्यांत आले. स्पेशल माजिस्ट्रेटच्या मालिकेत हे एकटे पहिले वर्गाच्या पदवीस चढलेले गृहस्थ आहेत.

रा० रा० गोपाळ वामन वापट बी० ए० एल० एल० बी० तहशीलदार, मेहकर यांस दुसरे वर्ग माजिस्ट्रेटचे अधिकार देण्यांत आले.

मेसर्स. आरदेसर दिनसाजी चिनाय, जज्ज स्मालकाज कोर्ट उमरावती; पी. गोविंदराज अय्या मुदलियार, एक ट्रा असि० कमि० वाशीम आणि देवराव जयकृष्ण एक्सट्रा असि० कमि० तहसारा या त्रिगर्गस अनुक्रमे १॥ महिना, ४० दिवस, व १॥ महिना अशा मुदतीच्या हक्काच्या रजा येत्या मे महिन्या पासून मिळाल्या आहेत.

वऱ्हाड प्रांतासाठीं हास्पिटल असिस्टेंट तयार करण्याची एक मेडिकल शाळा हैदराबादस आहे. त्या शाळेत सहा उमेदवारांची भरती परीक्षा घेऊन करावयाची आहे. परीक्षा उमरावतीस तारीख १९ मे रोजी होणार आहे. गरजू लोकांनी तिकडे अवधान ठेवावें.

ता० २० माहे एप्रिल रोजी कारंजा येथे बारा वाजतां आग लागली. सरासरी ४० घरांचा फडशा झाला व त्या संपाद्यांत १४ वर्षीची मुलगी जळून गेली व त्या गावांत कमेटी असतां पंप व विपाच्या गाड्याही नाहींत ही मोठी आश्चर्याची गोष्ट आहे. पुष्कळ ठिकाणच्या लहान मोठ्या आगीच्या वातम्या आल्या आहेत!

मुंबईच्या वकिलीच्या परीक्षेस ६८८ उमेदवार बसले होते त्या पैकीं ७९ उमेदवार पसार झाले. या पास मंडळीमध्ये अकोल्याचे गृहस्थ रा० रा० हनुमंत रावजी खानशोडे हे कळविण्यास आनंद वाटतो. आत्तास उमेद आहे की यांची आतां वऱ्हाडच्या वकिलीची परीक्षाही येदाच उतरेल.

गेल्या जानेवारी महिन्यांत वऱ्हाडांत ७६७९ मनुष्ये जन्मली व १०९९३ मनुष्ये मरण पावली. अलिकडे जनना पेशां मरणाचें प्रमाण अधिक आहे.

भुसावळ— नागपूर यांच्या दरम्यान दिवसा ज्या आगगाड्या जातात व येतात त्यांतील उताऱ्याच्या सोयीसाठी उन्हाळ्या निमित्त प्रत्येक गाडीत बर्फ, सोडावाटर इत्यादि दाह शमविणारे पदार्थ विकण्यास ठेविलेले असतात. रेलवेने आपला एक कंपार्टमेंट चुकट दिल्या आहे आणि हा बर्फ वगैरे विकण्याचा व्यापार एका ब्राह्मणाने चालविला आहे. लोकांनी या सवलतीचा यथाशक्ती फायदा करून घ्यावा.

आत्तास कळविण्यास दुःख वाटतें की राव साहेब वामन अनंत भोळे पेनशनर इंजिनिअरिंग खात, यांस उमरावतीस गेल्या बुधवारी देवाज्ञा झाली. यांस अलिकडे अर्धाग वायूची विकृती जडली होती आणि अखेरीस त्यांत त्यांचें पर्यवसान झाले त्यांच्या पश्चात् त्यांची कुटुंबीय मंडळी अगदीं उघडी पडली पण ईश्वरास आवडलें तें मनुष्यानें आवडून घेतलेंच पाहिजे.

उमरावती हायस्कुलांतील माजी विद्यार्थी रा० रा० जयराम केशव असनारे व नारायण रघुनाथ भिडे हे अनुक्रमे कलकत्ता युनिव्हर्सिटीची बी. ए. व एफ. ए. परीक्षा उतरेले.

मि० महमद इस्मायल ए० असि० कमिशनर हे येथील सिव्हील जज्याच्या कार्या या आठवड्यांत रुजू झाले.

गप्पाष्टक

एलिचपूर, २९/४/९६

आमचें अभीष्ट चिंतन करणाऱ्यां स्वर्गस्थ देवतांना देखील आमची स्थिति पाहून गहिंवर येत असेल; आमच्या कल्याणकर, करुणानिधि संतांचाही आमचें अवसान पाहून उत्साहभंग होत असेल! आहीच स्वतःला सोडल्यावर आत्मा कोण धरील? व धरून तरी काय करील? आमची स्थिति पाहून आमचे हितचिंतक हताश झाले आहेत व त्या मानानें वैरी फुरफुरले आहेत. स्वर्गनिवासी आर्यांनो! तुमची बुद्धि, नीति, शक्ति लौकिक कोणीकडे व आही तुमचे गचाळ पुत्र कोणीकडे? आमची अनार्यता पाहून, वडिलांविषयी अनादर पाहून, कर्त्याविषयी अनार्यता पाहून, धर्माविषयी अवहेलना पाहून तुम्हाला काय बरे

वाटत असेल? तुमची मुलें पुत्रकार्य यथास्थित करून स्वतःचें हित, मायदेशाची कीर्ती आणि पितरांचा उद्धार करतील अशी आशा धरून किती दिवस तरी उकंठेंत तुम्ही बसले असाल? आमचा आचार पाहून तुमची नेहमी निराशा होत असेल, मनें खिन्न होत असतील व कढत अश्रु ते धून आमच्या डोकीवर टपाटप ढळीत असाल! स्वर्गस्थ पितरांचें सदाचरणानें [पातळ पाण्यानें नव्हे] तर्पण करण्यास्तव आपणास पुत्र नाहीं असें पाहून दुष्यंत राजाचें अतःकरण अत्यंत विव्दल झाले व 'स्वर्गी सर्व पितर मोझे बसतील खिन्न मनें' असा हृदयभेदक विचार मनात येऊन पितृप्रेमानें हृदय वितळून अश्रुरूपानें वाहू लागले व त्या उष्ण आणि शुद्ध अश्रुजलानेंच तो पितरांचे तर्पण करूं लागला. पण पोटी संतान नसेल तर पितरां पाणी मिळणार नाहीं. एवढेंच कायतें दुःख परंतु दुदैवानें कुसंतान कुशीस आले व धष्टकर मद्यानें पितरांचें तर्पण करूं लागलें तर त्या दुःखास मात्र पारावार नाहीं! पुत्रांच्या हांतून भलतें सलतें मिळण्यापेक्षां पाण्यावांचून झालेला कंठशोष व प्राणनाश पुरवला!

हौस नाहीं, साहस नाहीं, धाडस नाहीं, उत्साह नाहीं, वीर्य नाहीं, पाक्रम नाहीं, महत्वाकांक्षा नाहीं, स्वतंत्र विचार नाहीं, कावेवाजपणा नाहीं, करारीपणा नाहीं, निश्वास नाहीं, प्रेम नाहीं, प्रेम नाहीं, भारदस्तपणा नाहीं, औदार्य नाहीं, अग्रची चाड नाहीं, पुरुषार्थाची चटक नाहीं, जूट नाहीं, संभेट नाहीं, स्वार्थत्याग नाहीं. अर्थलोभ ही नाहीं, ज्ञानाचा ओढा नाहीं, नीतीचा वेढा नाहीं, स्वाभिमान नाहीं, स्वातंत्र्याची हौस नाहीं! पण मी चुकतो आहे नव्हे बरे? या नाहींच्या यादोच्या जर मी नाहीं लागलो तर हा विपाद योग नामक पहिला अध्याय संपवून माझ्या मुख्य कामाला हात घालायला मी लौकर मोकळा होईन अशी आशा दिसा नाहीं. शिवाय हिरमोड ही बेतानेंच केला पाहिजे, हणजे कृतीचा मोड फुटायला सवड ठेविली पाहिजे. जमीनीचे जमीनपण निखालस नाहींसें होऊन जाईल इतकीं जर कोंकणची जमीन जाळिली तर तीत गवत सुद्धा उगवायची आशा नको, मग भूक भागविणाऱ्या धान्याचें नांव कशाला! यावरून आमच्या गुणाची यादी कोरी आहे असें मात्र कोणी समजू नये. तीत ही पुष्कळ गोष्टी नमूद आहेत व त्यांच्या आधारावरच आमचा धीर आहे त्यामुळेच आत्मा आशा आहे व त्यामुळेच आत्मा उत्तेजन ही आहे. तसें जर नसतें, जर जमेकडे कांहींच नसून नावेंकडेच सर्व रकमा वार झालेल्या दिसत्या तर आजच्या स्थितीत स्वतःला व पितरांस चिते तून आणि दुखांतून सोडाविण्याकरितां प्रभु जगन्नाथाच्या तारक रथा खालीं आपले देह ठेवून अथवा अरबी समुद्रांत जलसमाधि घेवून जातोचा निःपात करून घेण्या खेरीज या नरक स्थितींतून सुटण्याला दुसरा उपाय सांपडणें कठीण होतें.

आमची स्थिति, आमची अवस्था, आमचें

रूप, आमची दशा अशी पालटली तरी शा! आही कोणती आगळीक केली? ने त्या पातकांचा कळत अथवा न व आही संचय करून घडा भरला; काय गेल्या अवताराचे अती श्रीकृष्णानें शक्ति हरण करून घेतली व आपण चालते झाले अथवा बौद्धरूप धरून बसले ते अजून व वच झाले नाहीं? कीं ती शक्ति परत निळाविण्याला आही योग्य झाली नाहीं खणून ती देण्याचे अद्यापि त्याचें मनांत येत नाहीं? किंवा आर्यांनीं तिचा यथामांग उपयोग घेतल्यामुळे दुसरे जे सवतीच्या पोरसारेखें दीन वदन होऊन कोपण्यांत बसले होते त्यांच्यावर न्यायी भूतवत्सल प्रभू या करुणेचे दग कोसळले? किंवा वादळांत वादल्यामुळे ओकवृक्ष जसा तुफानात दाद देईनासा होतो तद्वत् एकावर एक चढीच्या संकटांतून आत्मास नेवून आमच्या सामर्थ्या उचलून येचा पूर्ण विकास करावयाचा आहे मागच्या पिढीवर आमचे हातून ताण सोडावयाची आहे? किंवा परब्रह्माचें मीमांसा करून साधनचतुष्टयाच्या हार्म जी सद्गुणरूप देशी संपत्ती अभिमंडळ सिद्धी आही पूर्वी संपादन केली तिच्यांत नावर ही कसर राहिली असल्यास दास्य, विष ही अपमान, इत्यादि मुर्शीतून स्वतःस हतर लून निर्गुण निर्वाणपदी स्वतःला पोहचण्या करितां तर ही उग्र तपाची योमिदले, आही केली नसेलना? किंवा सुधारणे पर्वता या शिखरावर चढून बसलेल्या आर्या लोका पुत्रांना खाली पाहिल्यामुळे दिशाभूल पडून आपण सपाटीवरच आहां व आपणास अद्यापि खोऱ्याचे खोली इतकें चढून जावना यांचे आहे अशा उलट्या समजुतीनें शिराप्रभू रा कडून पायथ्याकडे अथवा स्वर्गा केंद्र तिक न पाताळाकडे चढत जाण्यास त्यांनीं आभीर म केला नसेल ना?

काय असेल तें असो; कुठें तरी कां नासले आहे व तें अधिक सडत जात आहे ये खरें. तर मग नासका व्रण तपासला पाहिजे, चिरला पाहिजे व त्यावर मलमपट्टी पाहिजे. शस्त्र क्रियेचें काम घाणेरडे व दायक आहे. तें करणाराला किळस सणाराला क्लेश. पण करणें जरूर मोठ्या आस्थेन, ममतेन, आणि संतोषानेतील केलें पाहिजे. एवढी रोम्यानें बरे व्हावें जी आपली इच्छा ती सफळ कशी हेही त्याला नीट पाहून हाणारे समाधान प्राप्त होईल? तीं आवेळीं ओरडेळ किंवा कांवा व्या देईल; देवा तो बरा होईल व मागून दुवा देईल अशी आरली पक्की खात्री त्यावर आपलें शस्त्र चालविण्यास त्यानें गत नमान करूं नये. रोम्याला काय कळतें? जे ला घटकेचें दुःख मात्र दिसतें परंतु प्रहरास सुस त्याच्या त्यावेळीं कोठें लक्षांत फाजिल लडविळा पणानें किंवा घातक स्थिति स्तपणानें रोगी घटकाभर सुष राहिल; त्याचें कायमचें नुकसान होऊन हत्येचें पात्र मात्र शस्त्राचें शिरावर येईल याच्या भिवून असलें पाहिजे.

वर्तमानसार.

मानसार.

जगांत एक एक वस्तु इतक्या मोठ्या किमतीची आहे की तिचे मोल रेकूनच बराकाढेचे कौतुक वाटते. राडनेरच्या राजा जवळ एक खुर्ची आहे. तिची किंमत १०,००० पौड आहे. ती प्रथमतः इ० स० १९७६ मध्ये जर्मनीच्या बादशाहास नजर दिली होती. ज्या कारागिराने ही खुर्ची केली त्याला ती चांगली तयार करण्यास पुरी तीस वर्षे लागली. खुर्ची सर्व पोखारी आहे. पुढे काही दिवस ती खुर्ची फ्रॉऊंट-टेसिन नावाच्या एका स्वीडन दरबारच्या बकिलाच्या ताब्यांत होती. हल्ली ती पुनः राडनेरच्या राजाजवळच आहे.

बोडे वर्षापूर्वी एका विद्वान गृहस्थाने "पतंग उडविणे" या विषयावर शिकागोच्या विद्वत्समजानापुढे एक लेख वाचला. त्या लेखांत त्यांनी असे सांगितले की, आपण एक पतंग उडवून पाहिला तो सुमारे ४००० फूटांच्या वर गेला होता. हा पतंग अत्यंत अग्रेसर असून त्याला शेंपट्या नव्हत्या. इ. स. १८९२ च्या नोवेंबरांत शिकागो शहराच्या पतंग उडविण्या संस्थेने चढाओढ लावली. सुमारे २०० लोकांनी पतंग उडविले त्यांत काही पतंग ६००० फूट उंच उडाले आणि नंतर चारपांच माणसांस देखील तितके पतंग सावरणे अगदी कठिण पडू लागले.

करमणूक. इंदुपकाश कर्ते वैद्यक खात्यासंबंधाने खालील मुधारणा सुचवितातः—

१. वैद्यक खात्यामध्ये मोठमोठ्या सगळ्या जागा युरोपियनास देतात. तसे न होता, त्यांतल्या काही जागा एतद्देशीयांस द्याव्या.

२. सगळी औषधे विलायती असतात त्यांतली कितीएक इकडे तयार होण्यासारखी असतात; ती इकडे तयार करण्याची तजवीज करावी.

३. आर्य वैद्यकाचा अभ्यास जितका व्हावा तितका होत नाही, आमच्या जुन्या घासां ज्या कितीएक उत्तम रामबाण औषधी माहीत आहेत, त्या आपल्या नव्या तयार झालेल्या डाक्टरांस ठाऊक नाहीत. इंग्लिश पाठशाळांतून संस्कृत शिकावयास जसे शास्त्री ठेवितात तसे मेडिकल कालेजांत आर्य वैद्यक शिकविण्यास जुने वैद्य ठेवावे.

४ सरकाराच्या वैद्य खात्याचा उपयोग मोठ्या शहरांतल्या लोकांस मात्र होतो; तसा उपयोग खेड्या पाशांतल्या गरीब गुपीवांस व्हावा, हा करिता, पूर्वी ठरल्या प्रमाणे फिदवाखाने ठेवावे.

५ शिवाय, अमेरिकेत कितीएक संस्थांना हस्त्या ट्रेनिंग स्कूलांत मास्तरचे काम शिकवतात. आणि त्यापाशी थोडा औषधाचा साठा ठेवितात, तसे इकडे करावे. इ. प्र.

मद्रास इलाख्यांत देशी कापड वापरण्यासंबंधी बरीच चळवळ सुरू आहे. मदुरा येथे एक कापडाची गिरणी स्थापन करण्याचे घाटत आहे. हा गिरणीस अवश्य लागणारे भांडवल नेटिव्ह लोकांकडून जमविण्याचा विचार आहे.

दक्षिण आफ्रिकेतील माटला लोकांचा दुवा अद्याप मिळत नाही. गेल्या मंगळवारी लष्करी एका तुकडीने हा लोकांचा चांगलाच पराभव केला, पण ते लोक अद्याप

शांत झाले नाहीत. मारीस गीफर्ड नावाच्या एका लष्कराच्या पुढाऱ्यास बंडखोरांनी सखत इजा केल्याचे वर्तमान आले आहे.

झालावाडेचे पदच्युत महाराज राणा झालिमसिंह हे हल्ली श्रीक्षेत्र काशी येथे जाऊन ईश्वरगंगी मंथनांत नेपाळवाल्याच्या काटीत राहिले आहेत. त्यांची प्रस्तुतची शोचनीय स्थिति वचून क्षेत्रीच्या सर्व लोकांस मोठा खेद होत आहे. राणा झालिमसिंह हे चांगले सुशिक्षित असून इतर व्यसनग्रस्त राजे महाराज, यांच्यासारखे नाहीत पण विलायत सरकाराकडून तरी आपल्याला न्याय मिळेल, अशी महाराज आशा बाळगून आहेत. तथास्तु ! श्री. स.

बुद्धगया येथील जपानी लोकांनी स्थापन केलेली बुद्धाची मूर्ति अस्ताव्यस्त ठेवली आहे ती नीट न ठेवल्यास आपण कलकत्यास पदार्थसंग्रहालयांत ठेवू. असे एच. धर्मपाल याना तिकडील कर्मिशनर साहेबांनी कळविले आहे. सु. प्र.

इतर राष्ट्रांपेक्षा, विद्याभ्यासाच्या संस्थाने हिंदुस्थाची फार उपेक्षा होत आहे. त्याचे मान प्रोफे० गोखल्यांनी आंकड्यांनी काढिले आहे ते असेः—

ग्रेटब्रिटनाच्या उत्सवावर शिक्षणाकडे शेंकडा खर्च	१२९
कानडा	१०.७
न्यू सौथ वेल्स	१२.९
न्यूझीलंड	१९.
व्हिक्टोरिया	२९.७
सिलोन	९.९
हिंदुस्थान	१.७

अशी स्थिति आहे, हिचे आखांस फार वाईट वाटते!

इंदुपकाश कोरिया द्वीपकल्पातील सरकाराने आपले वकील रशिया देशांत ८० लाख डॉलर कर्ज मिळविण्यासाठी पाठविले असून, सदर कर्जाबद्दल त्याचे ताब्यांतील हंगयंग हा प्रांत गहाण लावून देण्याचा विचार ठरला आहे. रशियाला हा प्रसंग "चंचुपवेशो मुसलमेशः" करण्याला चांगला सांपडला आहे, असे खटले पाहजे!

एक कोरीव लेणे सांपडले—सीलोन देशांत विटेनी तालुक्यांत अलुकरितयौ नांवाचे एका खेड्यांत एक दगडी कोरीव लेणे सांपडले आहे. हा देवळास चौदा चौक असून त्यांत बुद्ध गुरुगौतम याच्या निरनिराळ्या लहानमोठ्या मूर्ती, दिवे, पताका, पडदे वगैरे जिनस आहेत व खडकाचे टोंकावर विहार करायकरितां एक तळें आहे. ही लेणी त्या खेड्याच्या उपाध्याने शोधून काढिली आहेत. तेथे पूर्वीच्या गोष्टी-प्रमाणे कवतीस राजाच्या वेळच्या अनिरुद्रपुरापासून मगमपुरापर्यंत असलेल्या मोठ्या रस्त्याच्या खुणा सांपडत आहेत. हा सांपडलेल्या लेण्याच्या योगाने पूर्वीच्या पुष्कळ रस्त्यांचा शोध लागण्याचा संभव आहे.

समुद्राखाली गोठ्या पाण्याचा प्रवाह! जगाच्या पाठीवर जे अनंत ह्रस्वी चमत्कार भरले आहेत त्यांतच समुद्राच्या तळाशी गोठे पाण्याचे प्रवाह वाहणे हा एक मोठा चमत्कार आहे. हा चमत्कार आपल्याला इराणच्या वायव्य किनाऱ्यावरील अत्युष्ण

प्रदेशामधील बेहरिंगच्या आखातांत दृग्गोचर होतो. हा प्रदेशांत एन उन्हाळ्याचा असल सुद्धा झाला झणजे सर्व प्रदेश निर्जल होऊन जातो. पाण्यासाठी लोक दोनदोनशे चारचारशे फूट खोलीचे कुवे खणून आटापीट करितात. परंतु डोळ्यास लावण्यास देखील पाणी सांपडत नाही! अशा प्रसंगी ईश्वराने पाण्याची सोय करून ठेविली नसती तर तो प्रदेश ओसच होऊन गेला असता. परंतु त्या ठिकाणी असा लोकेतर चमत्कार आहे की त्या ठिकाणी असलेल्या बेहरिंगच्या आखाताचे तळाशी गोठ्या पाण्याचा प्रवाह असतो ते पाणी पाणबुडे लोक बुड्यामारून चामड्याच्या मोटांतून त्यांची तोंडे बंद करून वर आणतात आणि ते लोकांस विकून त्यांवर निर्वह होतो. हा समुद्राच्या तळाच्या पाण्यांत गंगेचा उगम आरमद पर्वतापासून आहे असे झणतात. ज्ञा. च.

इंग्लंडचे वेनेझुएसाबद्दल आलेले संकट टाळले नाही तेच डा० जेमसन यांचे प्रकरण उपस्थित झाले व याचा अद्याप निकाल व्हावयाचा आहे. याना शिक्षा चांगल्या झाल्यास ट्रन्सवालभर शांतता होण्याचा संभव आहे व न झाल्यास हे प्रकरण बरेच पेटण्याचा संभव आहे. इजिप्तबद्दल कुरकुरी चालल्या आहेत. व सीडन व आकाशे व डॉ गेला येथे लष्करी फौज पाठविण्याबद्दल फ्रान्स व रशिया विरुद्ध आहेत तसेच आक्सिनियांत व आफ्रिकेत इटलीचा पक्ष इंग्लंडचे स्वीकारण्यामुळे इटलीचा तात्कालिक फायदा झाला तरी इंग्लंडने विनाकारण हा लोकांचे शत्रुत्वसंपादन केले आहे. या लोकांना फ्रान्स व रशिया ही राष्ट्रे आंतून मदत करीत आहेत व दारुगोळा पुरवीत आहेत. तेव्हां हे प्रकरण पेटण्याचा संभव आहे. या सर्व घोटाल्यांत इंग्लंडचा बराच संबंध येत आहे तेव्हां इंग्लंडला केव्हां व कोठे लढाईत गुंतवून लागेल याचा नेम नाही. सु० प्र०

मद्रासच्या चेंबर आफ कामर्स सभेने सरकारास अशी सूचना केली आहे की, साले म येथील लोखंडाच्या खाणीतली माती विलायतेस पाठवावी, तेथे तीतून लोखंड काढावे, त्याचे विशेष गुण काय आहेत ते पहावे आणि ते कसे महाग किंवा सस्ते पडतील, ते पहावे. ही सूचना सरकाराने मान्य केली आहे. हा उद्योगाचा परिणाम काय होतो तो पहावा. पण आखांला असे वाटते की हा प्रयोग येथचा येथे करून पाहिला असता तर बरे झाले असते आणखी कदाचित तसा पाहिला ही असेल. परंतु विलायतेच्या विशेष उपयोग होतो की नाही, हे पहावयाचे असेल, असे वाटते. इ० प्र०

पुरुष व स्त्रिया यांच्या अवयवांच्या लांबी मजबुतीसंबंधी तुलना केली; तेव्हां पुढील माहिती लागली. पुरुषांत शंभरांत ९०.९ लोकांचे उजवे हात डाव्या हाता पेक्षा अधिक मजबूत असतात. शेंकडा १६.४ लोकांचे दोन्ही हात सारख्या ताकदीचे असतात. आणि शेंकडा ३२.७ लोकांचे डावे हात उजव्या हातापेक्षा अधिक मजबूत असतात. यावरून असे स्पष्ट दिसून येते की, दर दहामध्ये तिघांचे डावे हात उजव्या हातापेक्षा अधिक मजबूत अ-

सतात. ही गोष्ट फार थोड्यांना ठाऊक असते. स्त्रियांत ह्यासंबंधीचे परिमाण जास्त समतोल आहे. दर शंभरांत ४६.९ बायकांच्या उजव्या हातांत जास्त ताकद असते. २४.९ च्या डाव्या हातांत जास्त ताकद असते. आणि बाकीच्यांच्या दोन्ही हातांच्या ताकदीचे प्रमाण सारखे असते, स्त्रियांच्या दोन्ही अंगच्या अवयवांची ताकद बहुतकरून सारखी असते. क०

उचकीवर उपाय—कोणत्या इतर उपायांनी उचकी राहिली नाही तथापि थोडा कस्तुरी किंवा कस्तुरीचा अर्क दिव्याने ती राहते असा अनुभव आहे कागद जाळून त्याची वाफ घेतली असताही उचकी राहते.

हिंदुस्थानातील वैद्यशास्त्राचा मूळ अंकुर प्रश्निमेकडे फैलावता फैलावता आजच्या स्थितीस जरी येऊन पोचला आहे, तथापि तो फार अपुरताच आहे. त्यांत अद्याप पुष्कळ ज्ञानाची भर पडली पाहिजे. सारांश, अशी स्थिति जर आज पाश्चिमात्य सुधारलेल्या देशांतील वैद्यशास्त्राची आहे तर आमच्या येथे स्वयंभू स्थितीत किंवा मुळच्याहूनही गंजलेल्या स्थितीत आज जे शेष वैद्यशास्त्र आपण पाहतो त्याची स्थिति किती अपूर्ती असती पाहिजे? जेनर, हॉर्न, यांच्यासारख्या शोधकांचे हातून त्यांत भर पडण्याचे नांवच नको, पण आहे ते मुद्दां न जाणतां वैद्यक्रिया बेधडक करणाऱ्या उलट्या काळजाच्या मंडळीच्या हातांत ते पडल्यामुळे आमचे ऋषिर्ष्य ज्यांनी अश्रांत श्रम वरून अमचेसाठी ज्ञानभांडार साठवून ठेविले, त्यांना किंवा त्यांच्या ग्रंथांना आम्ही हास्यास्पद करतो. हा आमच्या सांपत या वैद्यकाचा इतिहास हर ! हर ! भि०

नोटीस.

नारायण वल्लद गोविंदा बडे राहणार अकोट यांसः—

खाली सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते की आमचा पुतण्या जाणू बलाव्या हा मरण पावल्यास सुमारे ८।१० महिने झाले असतील. मौजे रामटेक कनचे अकोट येथील सर्वे नंबरचे ९०चे खोटे कृष्णा वल्लद लक्ष्मण याचे नावे असून मजपाशी खरेदी आहे. यांत मयताचा एक तृतीयांश आंब्याचे झाडा मुद्दा आहे. तो हिस्सा तुमचे पाशी गहाण असल्याचे समजते व मयतास माझे शिवाय दुसरा कोणी बारीस नाही करितां या नोटीसीने कळविण्यांत येते की गहाण असलेल्या हिस्सा बद्दलचा कागद दाखवून घेण्या देण्याचा हिशोब करून पैसे घेऊन हिस्सा सोडून द्यावा खणून तुम्हास दोन तीन वेळा सांगितले असून आजपर्यंत तुम्ही निकाल केला नाही याजवरून ह्या नोटीसीने समज देण्यांत येते की नोटीस पावल्या तारखेपासून तुम्ही हिशोब करून निकाल करून द्यावा तसे न केल्यास तुमचे गाहाण खतांचे व्याज पुढे मिळणार नाही. [सही]

नारायण वल्लद लक्ष्मण बलांटे

सहीची निशाणी खुद्द हातची असे.

हे पत्र अकोले येथे कै० वा० खंडेराव बाळाजी फडके यांचे "वऱ्हाडसमाचार" छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनी छापून प्रसिद्ध केले.